Äldre Västgötalagen

Handskrift B 59

Tillkomstår 129-

Digitaliserad år 2014

KUNGL. BIBLIOTEKET

National Library of Sweden

B 59

Riks Bibliotheket,
STOCKHOLM.
Handskrifter.

B. 59.

Denna handskrift är följd i den af oss år 1827 utgifna edition af Westgötalagen. Se företalet sid. I–XIV.

H. S. Collin C. J. Schlyter

N 8.

Efter detta exemplar har Hans Stiernhielm låtit publicera Wäßgötha lagen. J. P.

Ombunden uthi Collegii kostnadt in Febr. 1687

Joh. Had.

114.

Den röda pagineringen är gjord af
Joh. Bure, likaså de röda rubrikerna
med modern frakturstil i de öfre margerna
anteckningen om Olofs saga s. 95, m. fl.
Hogenskild Bjelkes stil bl. 21, 41 i kanterna och flerstädes

B 59

Wästgötha La

Wæstræ gota Laghman

48/36

Wästgötha Laghen.

Her byriar laghbok [illegible]

Kristen ær fyrst i laghum warum
þa ær cristna vær oc allir cristnir
konongær. bondær oc allir bo
carlar. biscupar oc allir boclærdir man. þat
ær barn til kirkiu boret oc beþiz cristni. þa
scal faþir ok moþer fa gudfaþur oc gudmoþor
oc salt oc uatn. þat scal bæra til kirkiu. þa
scal a prest kalla. han skal a kirkiu bole boa.
barn scal prymsigna firi utan kirkiu dyr.
Siþen scal font wigya. prester barn dopa. oc
gudfaþir a halda. gudmoþer til nannus syg
ia. prester scal byriþe husi lengi faþir oc mo
þer sculu vardveita. Hann idir þat for a vegh oc
maigh til kyrkiu coma. þa scal gudfaþir do
[illegible] gudmoþer a halda. i vatn. an uatn. [illegible]
[illegible]namn faþurs oc suner oc andes hela
þa scal þet. i. kyrkiu gard grava.

ira [illegible] an gengyærd þerra bønder up. Byscupi
scal gengyærd gera hwær natær oc til quels hi
no þridia. med tolf mannum. skaluer han hin
þriættandi oc han drikki myod oc allir klerk
Werder maðr kar hans. Af kyrkiu ran.
þer. i. kyrkiu drepin þet ær nibings va
rk. þa er kyrkia al vnighð. En þet fin nu vit
num þa scal gyua byscupe þrer marker fir in
vixl oc natter gengerd. En a nu vitrum er. at þer
howodtiunda aþo. oc nya kyrkiu vighia leta
þa sculu þer. howodtiunda. Landbor sculu ec
gh. howodtiunda gera mer en einu sinni.
ten þer nyt. eller at þer falli. i. howod tiundir
Var þer altara sten los. þa scal prester byscup
nid vara. eller hetta nid sinum þrim marcum
þa sculu bønder giua byscupi þrer marcher
fir altara vixls oc natter gengerd. Oc hwerr
kyrkiu gard allen. þrer marcher. fir sina [illegible]

kyrkiu garð · tolf ora · oc firi stapul tolf ora · Crussi
oc krokþor · calka oc messu fat · þa scal byskuper
vighia firi tyunda · þen · er bonder giua hanum
oc born ferma · Taker kyrkia · at fyrnast · standa
stulpar · liggia siller er helt ayrni · oc festiband
ligger kamber · hell altara sten · oc altare ha
ni kirkia vixl sina samu · þo at hana bøte en
þessi aru all hel · Verdher kyrkia brunin oc
massu fat stolen · þet er niþingsvark · þat er ni
v markha sak · kyrkiu · swa hare þe · sva konong
ge · Varþer in gangit at opnom dorom · þa scal
prester grafa skaþa apter þen sum kyrkia fik
til þes er þrer marker aru · oc eigh þy mera
at skaþi se mere gor · Er grauit vndir syll ·
þa skal ecki prester varþa · Spyrs vp scaþi · þa
a presti bøta þrer marker · þaghe kyrkia
[illegible]nir sit alr · Brender up kirkya þa skal
[illegible]ster bøta · þrer markar · prester skal

warda framhyvsum · oc þen bakhyvsum er trænd.
Brender · i · kirkiu · scruþer af framhyvsum · gialdi
prest apter hvat sum varþ er til þés þrer mar
char aru · eigh þy mera at mere se skaþi gor
Skal þein · a · bonda oc prest · kaller prest bondi
tende · oc bonde kunaþer ne vid · byvþer firir sik
tylftar eþ · at han trandi · eigh · þa er han hanum
sworet · þa skal prest bota · Bar prest messuføt
heim oc glatar · þer skal prest þem apter gialda sum
þer varu · værþ · med suornum eþe at þer varu eigh
bætri · Hangir klocka i · kyrkiu faler · i · hovodman
ne · bote sopn firi · niv marc kirkiudroten iardeg
hendi en bana fer · Faller klocka rumi nider · i · ho
vod mani · boti sopen marchum · þrim en han far ba
na af · Faller · i · hovod prestr aller klocharin ver
þi sar sialvar · Brest klocka firi þem · þa er hun
vald · En annar maþer felli klocko niþer brist
hun viþer er hin varri en þrer marc bote sa

kirkio balkr

hun ær vaþærð. oc iki mære en þrer marcħ. þo at
NB hun se bættri. Þall sopn valdi þer sum flere æru
Þær der marder i kyrkiugardhi. dræpin ællær
saughe þer giælde biscupe þrer marcħ. Þa
skal eighi tiþir ueta. fyr æn han hauir biscups
NB lof til. num han hærti wid sinu þrim marchu.
Biscuper skal viþ sopn mælæ. æn þær viþer
þen vshit uan. Þær ber . . lustin i kyrkiu
garþi. ællær i þar takin. Þa skal eigh prester
mæssu saghia fyr æn han hauir biscups lof
til ællar hans lænspræsts böte biscupi tolf or
ra. An þer mah. til þas ær friþ brot. Dylia sop
nær man kalla eigh friþ brutin. Þa skal bis
cups lenspræst se af sopnar manu tylptar
ek biþia sar sva gud holl oc natu sinu at þer
eigh friþbrut gjort suat biscuper a sak af.
kirkiu gard skal scapa bolamalli sum a bo
ar gar þe sinn annat. Liggar kirkiugarðær

alþer open. þet er. þriggia marcha sac. vera bis
coper. Ligger þriþiunger vpen. þät är sialfs ora
sak. kät a. biscopär. siþan a. häraþ firi balka
han ackta orthoghor. Oc e skal kirkiugarþär
gilder vara. baþi vinter oc somar. Barn þorf kr
istnu. ok. huls. Fyrra scal barn cristna än man
husla. þorf. ok. olnig. ok annar husl. þa skal fyr
ra man husla än ola. Barn far eigh kristnu
ok. eigh husl. ällär oleng. är prest forfallalös. þa
är han saker at marcha þrim. viþ biscup oc þrim
marchum vid saksøkenden. Forfal prestz äru än
biscuper hanum hanum buþ sänt oc är þorcfarin
for. Annur än han siukär ligher. þriþia än han
þigiande massu sighir. Fiarþa än han är i. sokn
farin siukum. at hialpa. Vr skal massufatum
fara ok siukum hialpa. än han siungär äigh þig
giande massu. Sakul þäm a bonda ok prester skal
lak bendi han forfallalösan. þa skal han vära

B 59 - 4v

skro balk?

sik a mote maðr siax p̄stū. at han lagha' forfall'
fa'k. Prest scal bonda' ola oc bonda kono. bōda
svn oc dottor hans a'lsta'barn firi. tiunda sin. ān
firi hiona hans huart er olia scal giui ora tva
ok sva firi alla þa ma'n eigh gera tiunda' sin ok
ori firi lagher'stað. allū fra'lsum mānū. Fe hu
ls tata. ok ortogh firi natuaku. Ligh ma'ra þit
flera' vaki. Ligh ok flera vaka nū p̄st vili. ella'
bondi vili. oc þy at kirk na'tar liggi. lik inni. Vill
h an lengar' lata inni liggia giui ortogh firi naat
huaria. Ba'st' dom at bonda taki ortis mun af fa
tum hans. oc giui p̄sti firi lagher'stad oc ortogh
at natvaku. Prast' ar skyldugher gest at husla
sinn bonda'. Dor stafkarl. þa a p̄st pik ok screp
pu ok lagha'r'stad. Sitar' biscuper innan sokna'
far bondi buþ hanū. biþar ola sik. Þa ar han sky
ldugher han at ola. haui half mark firir. Gan
ger p̄st. i. sokn annars p̄st ber. i. bok ok stol

ok la's nur folke· þa ær han sakær· at marchum· 10
þrim· giældi tolf øra· biscupi· ok tolf øra· presti· A
atri scal tiunda scipta· cather prester· sva sum kirkia 18
ær til vigþ· siþan scal scipta· i· þrer lota· En a bisco
pæ· Annan a kirkia· þriþia vassirman· prester
a kin kan tiunda allan· ok offær þet til trulzu
fota kombær· a langafreadaghi· Bonde· dør· i· sokn
ok vill annær stagd laghær stad hava· þa skal prester
lik hans inghia ok til gardsliz fylghia eghi la
ngra nu han vili· þa skal han halvan laghærstad
hava· ok halvan þen prester in liki takar· En prester
vill gipt gyva· þet ær tvar skappur allær ørtugh
panninga· A· y· bol i by· a prium ok sær· æller adhum·
þa skal han tiunda lutar presti ok kirkiu sum bol
ligger· ok kirkiugarþi varþar· Sar man enka a
ker til byiar· þa skal prastins tiunda lata a fæar
standa allan· æller bort flytia· Bor bondi a od
markær· soku· þingat kirkiu ær hanum þykkir

B 59 - 5v

I naest vara æn han vill sva. Ligghi ma landbo-
inggha at sochia or kirkiu by til annarar kir-
kiu. Æn vaþa blod komber i kirkiugard. þa
skal torvu skara mæþ blodi oc kasta ut kir-
kiu gardi. ok kirkiugarþer ær ækki vigþer. þy
haldar. Þræl ma ængin man fra kirkiu
vraka. nu hen biscoper havir forboþet. vrar
bondar fridlosan man. æn þer vilia. Ok
saker ær prester vm þat. Af mandrapi.

Værþer man drapin ok af daghum takin. þa
skal nighi a þingi lysa oc fiafal arum
gia sigia. ok a adru. Æn a þridia eftir mala
allar ær mal hans spilt. þa skal vaghandi til
þings fara ok vtan vidh þing standi man
til þings garþe griþa ær at bezas. þings man
skulu hanum loua þings gangu han skal vidh
þy banorþi ganga. þa skal arvi bans næmna
... vald hans at giua þem banorþ ær han

Mandrapa ball + taki hardlungs nampn af
þan hoan wil 6.

~~6~~ 12

villæ æn vaghandæ æru manghir til. þan skal
maþer barni bana nampna. þy ær skyldasti
a faþærni. Hawir kona barn. i. kna. þa skal
hun bana nampna. þa skal halda sændæ nam
pna ok atuist man. þer skulu baþir vara ok
en rætsvarin. þa skal ændagha þem døma
þan sum allir man gøra asatir a þingi. þa
skal a ændagha þing ba[...]na vitu baþa læta
sak þa a þingi ok man sia. Sua kunbær a mal
þit. at þu skuldi hær standa i dagh. ok rætta a þa
dar hanum banorþ maþ tvænni tylptum. Sva se mær
guþ hull. ok naþum minum at sva kum dombær a
mal þit sum iak bær nu vitni til þa skal arui
sværia. Sva se mær guþ hol ok naþum minum. at
þu bar a han oþ ok ægg. ok þu ær sandær bani
hans. ok sua gaf iak bær namn til a þingi.
þa skal arui hin aþra tylft ganga ok samulund
sværia. Tolf man skulu i tylft standa ok [...]num

18 þaþ skal eptir tylpt hwarra vara. þyy mun þaþ
skulu aptir tylptar eþ. hvarn . vara gõþ hylla at
sar ok granna. þa skal aru til sagnar þings
fara lata koma sic af þingi ok uita meþ vinsta
þumannum. Biþia sva sar guþ hull. ok uattum si
num. at han nan þar alt a endagha til friþdar
hans sum lagh til saghia. þa skal han a þing
ganga aptar. lata koma friþlosan han firi
arva ok aptmalanda. ok vgildan þa skal
han friþ þyia. ata hema a daghurþi. a sagnar
þingi ok i skogha at natvarþi. Liggia iuid tolf
markum hæraþs þyr þinga. æn han sitær kurr
ok vardhær han eigh ok þy uranghi mætær
haraþi. ok þrer markar han ætær maþ hanum.
ok drikkær ok hanir mot maþ hanum hattæ
þrer ok æru tvar sextan ørtoghor i þriþiungh.
hvarn allær num han lati botær buþa æn han
æchorþ at saklosu. Vilia þer botær taka. þa

Wæstræ Gøta Laghman

madrapa balker

14

skal bøta niu markær arva bot. oc tolf markær
ættær bot. Sæx markær skal arui bøta. sex mark
skal ættin bøta. þre a faþrini ok þre a møþ
reni. þa skal hin skyldasti øra tolf. þa þer ær næst
øra sæx. þa þer ær næst. øra þre. þæn þær ær næ
st half fæmtu ørtogh. Sva skulu allir bøta. ok
skulu sva alli taka. a huar halv. niuna til sætta
mans. Bot skal skipta til sætta mans. Fæmni sku
ldir allir þa skal ælt koldr taka sum koldr. Sæx
markær skal arui taka af ættær bot. ok sex mark
skal ættin taka. þre a fæþerni. ok þre a møþe
rni. Skal y. ætla dðan men. apter bøta. þen en
noþoghær havir farit han apter bøta maþ niu
markum arva bot. ok sex markum ættær bot. sva
sum ætta þæn man. firi vtan halva ættær bot. fi
rir þy at æt hans ær half þiælar. ok fræ sgi
wer. En hæll bana uil søkia ællær atuistar men.
þa skal þing uisa ok talu a þingi. ueta ok þeim

lata endagha' þrima. Þa skal þingsmāna' vittni
a endagha' lata' bera. ok sva a hvarium endagha'.
Þa skal þings manna' vittni fyrst lata' bæra'. si
þan skal arvi. svara'. Sva se mæ' gud hull' ok va
ttum minū. at þu ha'lt hanū undir od. ok æg'. ok
sva gaf iac þer nam til a þingi. At vistaz manni.
skal þing visa ok sva svara a hænder hanū. Bidia
sva sæ' gud holl' ok vattū sinū. at þu vart a vigh
va'lli mæþ vrafsvilia' ok sva gaf iak þæ' namp
n til a þingi. Raszbana skal þing visa um sak
þa þu kallar han samman at væra' at han rad
han ha'r raþū. Han skal vita firir a endagha' mæþ
tylpt af fæþerni ok halva af moþerni. Falls han
at baþum þa skal han bota halva' fæmtu mark.
Falls han at tylpt bote þrer mark. Falls han at
halvu bote tolf ora. Nu skal halss bani bota' hal
u fæmtu mark. Þæ' a akki konongar sak
[illegible] a rasband ok eigh a halss band. At vist

a sakœ sola' ortogh ok oræ þrim · sva · a · k · sva · a hærad.
Mal þingi skal hælghis bot ok taka' ok eigh na
ma' til · Þræl drapær man · a taþen · han ma eigh · he
ta þes bani · Bonde skal [illegible] bøta arua · bot
ok aþra bot · eigh firi flyia · nu han uili · eigh bo
ta · Drapær maþær svænskan man · eller smalens Cap. 9.
kan innan konongsrikis · man eigh · vastgøskan
bøte firi atta ortogher · ok þrettan markær · ok en
gu aþra bot · Niu markær · a konongær a mandrap
ok sva allir man · Drapær kona man · þa skal Cap. 10.
mala' a man · þen skyldasta' · han skal botum var
þa' [illegible] firid flyia · Drapær · þ · danskan man · al
la norman · þ · bøte niv markum · Drapær · þ · vtla nl
skan man · eigh · ma firid flyia · or landi sinu oc · þ
ætth hans · Drapær · þ · vtlanskan prest · bøta my
kit firi sum hær lanskan man · Prestr skal i bon
dalaghum vara · Varþær sutær man drapin allær
a nskær · þ · þa skal bøta firi marchum tinum · þem
sakina' søkir · ok twar · marchær · k · bonda' hvar
gaf · þer af aþrum sin rat · Drapær · þ · þræl 14

manz. böte fyri markum þrem. nu han uiti han
fiughurra marka värdan. þa skal han sva bo-
ta ängin a þär sak a utan saksokan. Cap. 8 Draþar
ÿ man varþer han siþen dräpin a fotum hanum
liggi a värkum sinum. böti huarti. K allar ha-
rezi. Cap. 15 Draþar galin man. ÿ. löþar or bandum
bota han aptar mäd niv markum. Takar ÿ.
alt saman þiuf oc þiuft. hanum stolet til tva
gia ora. allar þrem orum mera. bindi han
or. a bak ok fori sva til þingss. lati tva man ber-
a vittni a hander hanum. at än är þiuver at þyft
þeira. ok uiti äptir mart ripter ere. lati siþan
döma. ogildan han til ugs ok til hanga. til tors
ok til tiäru. ogildan firi arva ok äptir mälan-
da. Varþer ÿ stolen fä ör sins firi eptir standa
þiuvar möta gitär eghi siun vaitr fyr än han
dräpar han. þa skal döþum sak giua döma v-
gildan han a þingi. Far ÿ hem at manni. vät-
tar hanum hemsokn. dräper han ok sar han
a hyr inustokke sinum. giui döþum sak döma ugil

dæ̃r han a þingi. Liggær .ᛘ. iorþvinnig liggær a skog Cap. 5
hum ok ranir. Dræpær .ᛘ. man af sær. giui tæþu sak
þomu vgildær han a þingi. Dræpær .ᛘ. man i siang Cap. 6
gu hos kono sinni. ællær annarstad lagliga mæþ
vitnum takin taki. bulstær oc blæiur. føri til þings
læti sea blod ok sar. giui þæm sak. ok vitnu mæþ
manni tylftum. næmdær mans vitnum ok hæræþs
hofþþinga. ok læggi siþan vgildær han a þingi. Ha Cap. 16
ldær .ᛘ. a vakn sinu lopær .ᛘ. a. fær af bana. bøti
firi niv markum. Fællær .ᛘ. træ a man fær af bana
bøti firi niv markum. Skiutær man vp a lopt kom
bær niþ i hovoþ manni fær af bana. bøti firi niv
markum. Dræpær man .ᛘ. i ølstuvu. þær skulu ba Cap. 7
nar sa ællær bøta firi markum niv. þær æru þri
gl. ær iamnmykit skal bøta at. þiæl sinn þiængni.
Ait ær brullop annat giftærøl. þriþia ær ærvitol.
Tekæs þær .ᛘ. vtan garþsliþ. drapin. þa skulu grãnar Cap. 11
bøta firi niv markum. ællær bana. fi. þær skal ba
na til þings. føra hanum griþær æftir til þings ok
fra. han skal viþ banorþi ganga æghi siþan firi

B 59 - 9v

Cap. 12 dagh ok nattæ til skogs. Varþer .V. drapin. þriggiæ
by markum. kallær hvar þerra sik eig .i. mark. æ
ghæ. þa skulu þer værria sik maþ. tvenni tylptu
Varþa enhver fulli. þa skal þen aptær bøta. Varþa
þa allir fullir. þa skulu þer allir aptær bøta.
[illegible] nu marku. ællær ok banan fa
siþen skulu. þer allir marku mælli sin skiptæ. Va
r þar vorþin a mark a byrd ma se blod ok band hin
nugh sum drapit var. þa skal. þen bøta sum. þa
mark .A. Varþar .V. drapin. a. aldra gøta marku vi
ta man eigh bana. til gum sak. þem. by þer [illegible]
Vill han eigh ut banordha ganga. þa gum sak. þem
by þer ær næst. han skal væria sik maþ. tvem tylp
tum sva skal ok hin. þriþi sik værie. þa þer æru al
lir værdir. þa skal hvar aþ bøta. þet næst ær. ok hin
gar sokar fang. þat skal bøta nivu mark. ællær
Cap. 17 bana fa. Faldær .V. undir mylnohiul. far þar bana
af. bøte þrim markum. þan ær. mylnu .a. Faldær .V.
i. bruni. ællær diki. allær af. fiskigardi. far bana af
bøta firi þrim markum. þen ær .a. Fangar .V. a. biorn

Wästræ Göta Laghman 42/96

vtan han laghlica lost ... 20

spiut. ællær ok ælgspiut. fær bana af. bøte firi. ør̄. iij.
þæn ær a. kesir. ł træ. vp. fælder niþær. fær ł bana
af. bøti firi. ør̄. iij. þæn vp resti. Stangar. þiuer hug
gar rinni. bitær. hundær fær af bana. bøte fi. iii. ør̄.

Þarbær ł a manni sar. þa. **þættæ ær af sarum ma** Cap. I.
skal sarum lysa a þingi. **lum bolkær**
þy fyrstæ. þæt eigh hvat hældr aptir mælir quikū
ællær døþom. ok a aðru þingi. æn a þriðia aptir
mæla. ællær. ær mal hans spilt. þa skal han sar sy
na. þa skulu þingsmæn vitni vm bæra. æn þer ær
fulsari. þorf viþ spik ok spiær. lin ok lækirs gæf. þa
ær þæt. fulsari. þa skal þem lata. døma enagha ok
vita. a. hændær hanum. mæd twem tylptum. ok. þriðia
þingsmanna vitni. byrþa sva sar. gud hol ok vat
tinn sinū at han ær sandær maþær hans ok sva gaf
sak þær nämni til a þingi. þa skal þæn ær sæghær i
lagha buþ firi sær hauer. ix. ør̄. a sagnær þingi. bøtær
fram bæra. ok tækkinnæn kræfia. þa skal han sik
frid løsa. døma bøta. viþ hær. ix. m̄. ok sva viþ ko
nong. Er han sandær at sak. þa skal hærz hanum

2 vr gomma ättar skal han firir fyi. Varder skork sak gi
um sara mal. þa skal a þingi. nämd gära: tryggia
manna af fiarþungi þäs at svara at han är eigh
sander sara maþar hans ok eigh ver mat vra svi
N. 6 hra. a vighualli. Innan konongi rikis .y. iamgilder
at sarum sum här läns kär .y. Danski ok norm äghu
1. böter a sarum sum här läns kar .y. Huggar .y. hand
af man. böta .iiij. markar. firi sar. ok .iij. ør. firi last.
Huggar .y. þumulfinger af .y. böta .ix. ør. firi sar
ok tolf öra. firi last. Firi þan þär nest. ix. ør. firi sar
ok sax öra. firi last. Firi längsta fingar: ix. ør. firi
sar. ok [illegible] ør. firi last. firi þan þär är nast. ix.
ør. firi sar. ok tva öra firi last. Firi litlan fingar.
ix. ør. firi sar. ok. öra firi last. Hugger näsa af ma
ni. böta þrea. ør. firi last. ok. ix. ør. firi sar: Hugg
ögha. vr hofþi. manni. böta .iii. ør. firi ögha. ok
ix. ør. firi sar. Hugg ør. har af .y. böta .iii. ør. firi
last. ok ix. ør. firi sar. Lyst tender vr hofþi. la stu
mal hans. böta .iij. ør. firi last. ok .ix. ør. firi sar.
Geldir man .ix. ør. firi last. ok .ix. firi. sar. Hugg

Skadha fora balk

22

tær af manni. sva skal firir tæ. sum firi fingra. Læstir
skulu til iamlanga standa. þa skal a sea æn læst ær
[illegible] ok læstar bot vt taka. Slikt skal va 2do
þa læst væra sum ulia læst. Værþær suþær ællær No. 6
ænskær. sar. þer æghu at botum ortogh num æn
ællivu. ora. ok .ii. ortogh ok ora fem. ok sva firi æl
gu bonda. hvar gaf þær aþrum af sin ræt. Þræl
lar sar. bot. firi mark. Ækki æghu fleri man sak
a æn sakøra. Vetir hiræghu sar ællær þiell. mans
ærvornum manni þa skal han sokia til ugils. vil han ha 5
ldær bøtær taka æn værk a vinna. bøtær hanum firi.

Varþær oi gonum læghær. af vaþa sar. ōr. iii. Cap. 1
Ællær sarghaþær gulfa mælli at vaþa bøtæ 2do
firi .iii. ōr. þær sum i kunn. ok þrun. þer sum vr. co.
varþær. hugginn i hovod ma seia hinum kalla
vaþi vaþa. bøta firi .ōr. iii. ørtogh æg ok laggar.
bøte firi tolf ora. Laggær. gønom nabua mans 2do
bøte firi sæx. ora. þær sum i kom. ok vi. þær sum v.
com. Sar. vaþa sær. Varþær eigh vaþa sar
num baþir vili. Slikt skal vngum bøta firi vaþa 2do

Fyrir hvarthin þæt æru vi orai æn vaþa sar:

Saramala Bolch medhvadhā

sar sum gambluin. Slikt skal firi kono sar bøta
sum karmans. Slikt skal kona bøta sum taka.
2 Faþir barn barnum sar. þæt ma eigh ammæt. he
ta æn naþi. þæt skal slita vaþa. bot taka sum
tald ær. siax øra. Drapær barn barn bøta firi
3 ix. ... Fiæl far vaþa sar ma eighi firi bonda by
æghas liggær atta dagha. þa skal bøta øra
gh. liggær han sextan dagha. bøte ~~[illegible]~~ tvæ
ørtoghær. liggær han fimta dagha ok tiughu. þa
bøte øra. þy at han langær liggi. far ikki meer
firi þæt. Læknis gaf. skal firi lata. þæt æru. þrir
øræ ikki meer. num han þora suaria mæþ tylp
tæ eþe at han gaf half mark. Vaþa skal þiælf
laster sua myklu sum han ær værri. sua myklu
4 skal minna bøta ok firi fralsgiua. En æn atto ma
ta vaþa. skenu þarf hvarti ... spik æller sper.
þa a han iammæþer ... mal sætar gærþ. Sva
se mær gud holl. oc vatn ... at iak gaf
þær slika sak sum þu giuær min mær. þa vildi
iac slikum ... vna sum ... ellær nu fore

Sariagar Bolckar

24

ink · þær kram. Sarghar hundær allær annar fæna
þer · þa skal bøta öra tva · firi sar ok öra þrea firi 5
kunskaf · nu han þorær vita til half · mark maþ
Warþar ok þarþær · þættæ ær. T · tylptær eþe. Cap. 1
oc friþir a brutin · þa skal han sæ lardagha
hu lata · h' sæ · i garþ hans ok synnæthingh lata gø
ra at siunda daghi · skal synnæthingh halda samma
sunnæthingi giærþ maþ þem · æn þer vilia · þa skal
lata bæra a syna vitni · at sonn hans var skærdær
ok mahalghi hans brutit · Annær skal skær sceuta
vitni vetæ · þa skal þing visa aldra gøta · þa skal
þem leta endagha toma þingsmanna vitni lata
bæra vitna a hendær hanum bardagha maþ tven
ni tylptum · þa skulu høringiær aptær ganga tvæn
ni tylptum · þa skal lagha vnd firi sar · hauæ æn han
vil firiþ sin hagna · finndings naind æn han ær ·
lughin sakær · Æn lagha bøtær vill biuþa þæt ær
ru atta ørtoghær ok fæm markær · Ørtogh minn æn
ællivu øra · þa a hær svæ a · K · A sagnær þingi ·
skal han lagha biuþ firi sar · haua lata þøma

sin [illegible] æptir· Vill han eigh bøta bruka þa skal
sekt søkar lata døma sic af þingi meþ vinstaþu
mannum· vita· þæs at han inti alt a endagha til
friþar hans· Þæt ær lagh sighia· lata siþan døma
2 han friþløsan af þingi Bar· Nu anskan man ellr
lundoriskan bøta firi sak søkar ørtugh minna· sin
ora ok· nij· ørtogher konongær· Slika samu sku
hælsingiar bøta ok· siar ører· æru þrals æn barþar
ær· Dunngær maghanda· Nu owormagha bøte firi
æra· tva· Slikt skal owormaghi bøta sum taka·
Barn ær ok owormagha [illegible] fær annar vætra af bøta
3 firi ora tva· Lyster bonda kono sina· i ølbenk· bø
ta hænni· iii· ør· lyster han hana i kirkiu bøta
hænna· iii· ør· læggi aptir til lyo taki· or huat þem
skal han lyser hughar ællar hal· Fær· Nu· naþa hugg vær
þær huart blat ællar blotuit· þæt kallar sinarr
slagh a ski [illegible] a barþær· Nu vrang bana sak gi
um· þa skal hæraþs hofþingi væria han med tve
mu tylftum· næmdar manna af hæraþi· Æn firdær
manlu [illegible] bæstær· þa skal loskipti kirkia ok skuldir

Wästræ Gøta Laghman 42/96

Arver Boltar

26

luta ængin mera æn til þriggia marka. þa skal kona
taka þriþiungh sin. ok .iii. ☐ at hindradax gæf.
þa arvi taka þæt alt sum æptir ær. siþan skal þen
lot æptir ær skipta i. þry. takær en lot sakøkæn.
annan kirkia. þriþia har. Kona firigær manni. fællær
hana lukt haraþsnæmd. þa skal hun hanna griþ
til skogs. tax ok nattær. þa skal lata døma hana. u
gilt firi arva. ok æptir manna landa ok drapa þæt næst
far. Maþr sarr liggær. i længi gangær i mælli. ok dør
i þeirri giuær arun sak þem ær sargaþi ok kallær han
bana væra. þa skal han væria sik mæþ lucti ha
raþsnæmd æn han dør innan nath ok iamlangær.
gangær þær uur. þa bøti ængta fall han at sak
Drapær maþr man. þætta ær ar. bøta mannum aptær Cap. I
i kirkiu. þæt ær niþingsværk. orbøta. ~~þæt ær ...~~
mal Drapær maþr man i þingi. þæt ær niþingsværk.
Gangær maþr a griþ ok gøra sar. hæmnir maþr þiufs ha
mnir maþr raþsingær a þingi mæþ sarum ællær meþ
drape ællær mæþ brænnu. þæt ær niþingsværk firi
giort landi ok lossum øra. Huggær man. baþær han

B 59 - 13v

skold

hændær af manni · Dræpær ·ꝥ· soven man · þæt ær ni
þingsværk · Þæt ær niþingsværk at bæræ skiold innan
þangbrecu hæriær a sit eghit land firir giort iorþ
laumust ok lesum orum · Bindær ·ꝥ· man i skogha vit
træ · þæt ær niþingsværk · Skytær ·ꝥ· mat lyuar ok
dræpær man · Dræpær i loghu ællær i bastughu dræ
pær · þa han nøte þarwa sina · Stingær ut bæþin ogh
hun a manni · Skiær tungu or hofþi manni · Hoggær
af baþa fotær af manni · Dræpær ·ꝥ· kono · þæt ær ni
þingsværk alt · hun a friþ til mot ok til mæssu al
dagh æru sva mykit lunghi mællum mana · Dræ
pær ·ꝥ· lonær droten sin · þæt ær niþingsværk · Dræ
pær ·ꝥ· man i ølbænk mæþ knivi · sitær um kring ok
kosthetu mæþ hanum þæt ær niþingsværk · Huggær
man bu mans niþær gærs at gorvarghær · þæt ær ni
þingsværk · Løpær ·ꝥ· a hærskip ok gær bunkabi
tær ·ꝥ· standær a halsi ok a hofþi ok hanær ·ꝥ· þæt ær

Cap. 1. 9 3

Sannær faþur · Þætta ær ærfþa · niþingsværk
arvi · Ær eig son · þa ær dottær · Ær eig · soll ær ·
dottær · þa ær faþir · Ær eig · faþur

[illegible] 14.

arfþær bolkar

28

Þa ær moþer. þa ær broþer. Ær eig broþer. þa ær systir.
Ær eig systir. þa æru sunær barn. Ær eig sunær barn
þa ær dottor barn. Ær eig dottor barn. þa æru broþor
barn. Ær eig broþor barn. þa æru systor barn. Ær eig.
systor barn. þa ær faþur faþir. Ær moþor moþær. ok fa
þur broþær. þa takar moþor moþer. ok faþur broþer
gangær fra. Moþir takar sina arf. til enge sun ær. Cap. 2.
þa gange doter til ok taki slict sum moþir af ærvi. Þa
vir moþir tua dottær ær enge sun. af aþru koll. þa skulu
dottær til ganga. at um faþur æru maþ hanum skiptæ
viþ moþor sinæ ærvi. taki slikt hvarin sum annur.
Moþor faþir. ok faþur moþer. þer æru iamnærvi. Mo Cap. 3
þor broþer ok faþur systir. þer æru iamnærve. Dottor. s.
ok sunædottir. þer æru iamnærvi. Systur. s. ok broþor
dottir. þer æru iamnærvi. Kollum skal ærvi skiptæ sunde
ri. halft a faþærni. ok halft a moþærni. æn baþir
æru iamn skyldir. Sitær kona i bo þær bonde kallas Cap. 4.
havanda vara. hon skal i bo sitia tyughu ukur.
þa skal a see æn hun ær havande. þa skal bo skiptæ
skal hun a bolæ sitia til fardagha næstu. Ær bonde

døþer hin fattugha · þa hun af faræ · havir hun sæt · þa
nyþ nytæ þes havin sæit far hun barn far cristændom ·
Cap. 5 þa hwær hun arv hægnat · Bondæ a sun kona ær maþ
Cap. 6 barni dighær þa skulu þer baþi lo sittia · Kona giftis
bort fra barnum sinum · eghu barn annur aldær þrætt ·
þa ma þem hin lo sættia · þa mughu fæþærnis frænd
þer skipta or barna lot · Faþur broþir barna mal
mala · ok fostra skal hin lo sittia · Moþer skal raþa
ar þær · lyklum ok lata skyldir taka · ok skyldir
luka · Ær moþor faþir · til þa skal raþa ok eig faþur
broþer · Ær faþur faþir til þa skal han raþa · ok eig
moþor faþir · Ligh gitær moþor inþær lo skilt num
folstra setil · firi at sættia · Moþir skal til fara · bryt
svær a tvænnlanga los at vittia · æn bryti hin sitær ·
Cap. 7 Maþær far sær aþalkono gætær viþ barn dør sv ·
far aþra gætær viþ barn · far hina þriþiu · þør lo
dæ · þa en kona er livændi · þa skal af taka · hemfyl
gh sina alt þet ær vnøt ær · hun aller hænnær børn ·
þa skal hin ælsti koldær lotskipti · kiur hin · takær af
þriþiung af kono · þa takar hin annær koldær

Westræ Gøta Laghman

15.

30

sit maþ barni ok laggær aptær til skiptis siþan takær
han af sin byrþing. hvat þat ær. hemfylgþ kona al
laþær hin yngsti. kolder. þa skal þæt aptær til ligia.
takær siþan af sin byrþung. þa skal af allum hin
dradax gaf lita. Tax eig þæt til. þa skal slikt enum
af vatar sinum aprum. Gyptis kona aþrum manni gyp Cap. 8.
tis þriþia sin. dør kona a barn. i hæskap. þa skal
hen yngsti. koldær arf taka. løsa øra alla ok iord
þa ær kopt. i garþi. Gyptis kona þær eig børn. i. ef Cap. 9
sin giftu. þa giftis hun allum barnum sinum aptær til
alfs. En bonde gyptir dotur sina maþ mund ok Cap. 10.
maþ mala. skal vita maþ tvænni tylptum. en hen
skil. a. at hun var sva gift. sum lagh sighia. ok by
æghu. barn arf at lagmali. Gangær maþær fran Cap. 11
kono sinni mungiptri i sæng annærri kono afler
barn. þæt ær horbarn. takær eig. at lagmali fa þær
ni sit. Mæle þær frændær bonda eptir han døþan viþ
kono hans mundgipta at h   an athi eig barn. þa
ta. þan skal biarn agha ær hvarria nat liggær
hos. ok gyptær ai. til maþ lagmali. Kona a. Cap. 12

hawir konan hala(g)h widh(er) annen ... sina · ella at han atter
barn med henni · pa ar pat frillubarn modhor · i laghum
warit · oc ingan stadh(er) ... ar nokot barn modhorinnar
frillubarn ... her i pessu malinu.

ſtoþ i frillu ſon · ok annan aþalkono ſ. · þer ſkulu
baþir hannar arf niþza · ſlikt hvar ſinn annar
Fang(er) · ſ · vit kono giatar vit barn · þat ar aþalko
no barn · an han faſtir hana ſiþen ok far maþ
laghum · far han hana ſiþan maþ mund ok maþ
mali · gatar ok barn · þat ar aþalkonobarn · ſku
utar þa kono af handum · far · ma eig· lo hanni ·
maþ guſſratti · ſmalſ ſiþan ok afler barn · þat
ar frillu barn · takar maþ arni · ok eig faþ arni ·

Cap. 13

Givar ſ · ſik i kloſter · han ſkal fa ſkipta vit ar
ua ſina · taki han en lot · ok annan ſkal arvi
taka · ſva marghir · arvar aru i ſva margha
lyti ſkal ſkipta · giuiſſ han maþ ſinu lot in ·
Dor han i kloſtre · þa ar kloſter hans arvi · Vill
han or fara fyri iolangadagh · þat ar vald hans ·
Ar han ena nat ok iamlanga · þa ma han eig
or fara · ok ængſins maþ arf taka · ok illi ſku
lu frendr hans varku varþa · Attorſ daghi ma
ikki fra arua giua at lagmali · nu arvi · quadr
hialvar ia vitr · ſva ſigia lazþir man at eig ma

nu vit

B 59 - 16r

Wæstræ Gøta Laghman 48 98

Varþer maþer vtsworen af landi oc bindugher laghum oc starx
aeer in i lande til sinni husfru oc aflar barn mz hanni
þat barn hever vtsloffaþe i laghum warit. þat barn takar
modhrin oc eigh faþrin . 16.

ne ind kvæþa mæþ guþs vitni. Dræpær maþer man wil ha 14
va arf hans. han skal iki arvi hans varæ. Sighir han
at han dræp han mæþ vaþa værki. han skal værria sik
mæþ lukti hæraþs namd. Varþær han varþær han
skal arf taka. Fals han at laghum þa skal annar þær
arf taka. þæn dræpær ær skyldestær. Far maþer af landi sa 15.
tær bryti firi bo. sighir at han skal. ganga til roms.
þa skal bryti bo varþa til iamlanga. siþan skal arvi
varþa ok iki bryti langer num arvi uili. Far maþer af 16
landi. sætær husprea i bo. havir i kuia ok annat i kvi
þi. far cristindom vændir han hæl ok nakka at hem
kynnum ok sighær fotum af fostær landi. þer skulu arvi ta
kæ. er skyldasti uaru hanum þa han heman for en
han kom þær eig aftær til hemkynna. Hugsiuks mans
arv takær þæn man i gutlandi sitær. Ligia mæn tver
siuker baþir i eno husi. ær hvar annars arvi. livir
annar sua langi aftir annan. at han vit husli ta
kar. þa ær han hans arvi. Dør maþer i by annar i aþrum
by baþir a eno døgri. Fara mæn i mote sighir hvar
aþrum þæþa þerra hvarghi þerra ær annars arvi.

Brænna mæn tver inni. baþir sænder hvarghi þer-
ra ær annars arvi. Drukkna tver baþir a enu ski-
pi. hvarghi þerra ær annars arve. Skilias man
hema. far annar a skip aller til skogs. dør him ær hema
ver ok þen findz þa døþen ær heman for. ok ver eigh
a hvat døgre ær han do hvarghi þerra ær annars ar-
17 vi. Dør .Y. an skar i landi ær eigh þan skylæsti hos.
þa skal harf hans standa til iamlanga. ær eigh þa
arvi komen. þa skal konong arf taka. biscuper æn prest
ær. Dør bydiskar .Y. ær egh barn til. þa skal .K. arf ta-
ka byskopar æn prestær ær. þat kallar dana ærf. Dana arf
18 Dør .Y. na egh arva hans. þa ær konong arvi hans
19 Sva ær en kona firiger stiupbarni sinu. vill sinum
barnum arf vinna. vari sik mæt harræs namd falz
hun þa havir hun firigiort sar ok friþi sinu. vill egh
sun hanner lata hana frid flya. þa skal han frændum
bøta sum þer vilia ær eghu þem aller taki hana ær
20 han fa. Siþan ær hion tu koma saman takkar annar
þerra arf. fører i bo lax til byrstokss. far iki giald fi-
ri þat sum liuer a þat sum arf tok. þat sum af fødis

Wæstræ Gøta Laghman 42 / 96

aghu þæt baþi. Stolhors i skoghū ganga allt þy hil- 34
sum af fostas aghu þer baþi. Takær .f. bo at arvi. ma 21
eigh bryti firi væra allær dyghiær skulu baþi hion a
væxt aghæ. Þy bitær .f. sær kono þærræ ær til arff
stander. þy giptær bonda þæm manni. dottor sinæ
ær til arff standær. at þer vilia baþi afvæxt agha.
22. Faar bryti firi bo .f. han ær miskunnær maþær bonþa
þæs ær bo a. ryþær i ok randær or. far iki utan tylptar-
eþ. firi at han havir alt or bo. þæt ær han atti. Bonde
kallær han hava lont bo baggia þerra ok lort sku
tit. þa skal uita firi mæþ tylptar eþi. at han havir
alt fram laght. han ma eigh þuuær at heta þæt ær
han sialfr fa. Dør bonde husprea livir bo æ torþo hans 25.
tor firi fardagha. þa skal hun til sinna iorþ fara ok
halff vit landboa bo sit hava. han a at vita til ar
ffa sin ok eigh længær. Kona takær þriþiung .i. bo ok
þer markær af hans lot siþen tymber ok myllu
reke. þæt skal alt skipta sva sum bo. Skyldir skulu 26
baþir luka. ok baþi kræfia slikt huart sum i bo a.
þær fyr gørar. Warþu æn þer saman komo

allær siþan uærþær mandrap eit. Þæræ lyptær ok bardagha
lyptær nyttir ok vngævar agho þer baþi lika ok sva
Cap. 27 taka. Far annar broþer köpfærþum ok annar hema
i asnu sitær baþir aghu þer sammykit af arvi. In
laghþer fæ var þar bort stolet. ok bonda fæ mæþ gialdi
iki firi. skal uitæ maþ tylptær eþe. at hans fæ var
Cap. 30 maþ stolet. Havir faþir hem fylghþ gört syni sinum
sælþer faþir fira. þa skal aptær til skiptis þæn vil þæn
sum vgiptær ær. hanum skal slikan samu lot af garþe
sum þæn hafþi þem til bos sum giptær ær. sva skulu
döttær sum synir skiptæ æn þer æru ar þær hanum
af iorþu sælt þan ær giptær ær. þær skal i hans lot
standa þa ær skiptær. Dör sun giptær af garþi. a eig
barn ok æru þer skild at faþur ok moþer at bo sinu
þa skal faþir arf taka. ok eig moþer. Faþir skal
iorþ latæ hem fylghia moþir ma iki iorþ giua
fran ærvum skaptar va. Dör sun. a barn æptir sik. ær
hanum hem giuit a boli iorþ. þær aghu barn vitu
til ok eig til flerræ. ær eghi num er bol. þa far eigh
vitu til þæs. Æru tvær stuvur ok topter garþær

i malli · þa æru þæt tu bol · kallær til enkær akær · æller
enka æng · þær a iki · uitu til uu þæn iuh æ han
kallær þem giuer · Skuldun skal skiptæ sum bo · A
þingi skal viþ halfs ørum taka ok sva fram sa
Ca. ka · Vill · Y · man or annæþræghom stad løsæ · han ~ Cap. 31
skal sinnæ thing firi · þan gøra ær han havir · þan
damalli · byriu þa þem tva øra gullz · ællær tvær
mark vægnær vittni til latæ bæræ a sinnættigi .
at han æ · hanu sua skuldær at an a a t løsæ
han mæd laghmali ok uitæ maþ tylptær eþi .
Siþan fær eigh vart nu han kalli barn sit va
ra · Haldær han æptir sagnær þing · þa hafti viþ
sinu · ix · æ · Ær leþer · Y · aþal kono barn allær viþ Cap. 32
gangit a þingi · þa takær · þæt arf hans ok eigh
him han ætleddhe · Ær sun til ællær dottir · Faþir æl
lær moþer · broþer allær systir · þa fær ækki þæn af
arvi   ær ætledde · Ær ingin þerra til þa skall
þæn taka æ ætledde · Dør landboe firi fardagha . 33
þa æru tver løter toll af bola hans · Dør kona
hans · þa æ þriþiungær løs af bola hans · Ær rughi

Fyrste faradagher tolftedagh iula Annan kyndelmæs
Þridhi ... Vtersta ... andfastu

sæitt a bole · þa skal þan er bol a gialda arvunum · i sam
margher skapp ur sinna er sæitt · Nu er lanardrotten þa
skal landbve kuær sitia til fardaga hans er mr allar ar
var lyka hanum til gef sina · Nu er frælsgiuu kalla þer
ar han aghu til tvæggia lota giptan vara · þa
skulu þer gialda kono hans mark · at hundradaser
gief · æn þer bora vita han tvæggia lota giptan ·
Konongar vil sær kono bidia · Ni þat vtan ko
nongrikis · þa skal man sina · Giptar bolker
lata fara · ok ærændi sit vlaka ok færst taka · þa skal
konongr bundfarþ gen gæra · þa skal konongr gen fara
ok giua tolf markær gullz allær tva byar at vaþi
um satta · Bonda son vil sær kono bydia · han skal
hin skyldasta at hitta · ok bon sina byria · han fa
stnaþær stæmnu leggia a hæimi skal til fa sighia
nemna ord antil er · ok alt þat giua vill · þrear
markær skal lagha vinga f vair · þaghar sin færst
ar skilt ok handum saman takit · þa er tilgævar a l
lær intær · æn vingævar eigh hyr æn þer koma bæþi
a en bulst ok vndir ena bleo · Af fasta ruf a bisto

Wästræ Göta Laghman

Giptar bolker

þær .iii. ør. Dræpær fæsti kona manz sins takin. a .ix. ør þan 1
skyldasta. ok sva fæstimaþær. ok sva .k. ok sva allir man·
boc hane aldrigh. þer skulu friþær hans egha ualdæ
kome aldrigh i friþ. Hwr enn þer uilia at sak søkia. Far
frælsgiui ætaka kono. þa ær ør mu gæf. ok mark hun-
dradær gæf. barn þerra skolu ætboren wara. hwarn skal
hundradær gafi ær þa ar þriþiungs skipti a fæ þerra
Ær eigh hundradær gæf givin. þa skal hun up taka
þriþiung ok .iii. ør. Far frælsgiui. Fostro gifs eigh vin
gæf æller hundradær gæf. þa giptis hun til halfinnings.
Vill þræll fa huskono giui tva ora til þem ær hana
a. ækki kiapsir i barnum. Giuær .y. manni sak. at han Cap. 5
havir lighat hos huskono hans. þa skal han ganga
til ... el. æller lyta. vi. øra. Havir kona hor giort
ok givær bonda kono sinni sak. þa wæri sik. mæþ siv
mannum af næmdinni. Værþær hun vært lyte hanni .iii.
ør. þem skal aptær til los lagia. Agær hun þem hvart
þem skil hal æller hughær. Verþer hun eigh wær þa
skal hun ganga fra bo ok boslot. i hwarþax klæþum
sinum. Fæstir .y. ankiu ok flytær hem ok lægs hos ok Cap. 6

aflær ham barn þæt a ængin sak a. Þær þær barn siþan
föt. al ær giort. Þær ær aþalkono barn. þy henir fingin
fæst ankia. Fæstir .ꝯ. mo. gar vil sonþær laghar han
ær sakar at sex ørar. nid faþur hænnar. Ligger mid ko
no ok fæstir hana siþan mælir vingar þa ær laghar
bot. Liggær vil fralsa fostro bøta tolf ørar. firi ambut
vi. ørar. firi atborna kono. sex ørar. þen barn a
ambut. han skal varþa hanum til þæs ær hun gi
tær kuærn draghit. ok ko molkat. Dør hun af bar
ni bøta han .iij. ørar. En løpa kono laghar skal.
væra mæþ tilptær eþe. baþe atbornær annoþ ogher.
Cap. 7 Tals fræn sin mællin hiona tveggia. þa skal a
þingi talia. ok biscups lof til fa. at væra mæþ
tvænni tylptum biþia sva sær gud hull. ok vættum
sinum at fræn sin vkur ær sva skyuld sum nu
havir iak talt. þy ma iak eigh bo wa hanum at
guzlaghum. Hvar londe sær sialvær sik. kallar
sik sva skylda kono hava at sinni kono at
han ma eigh bo hanum at guz ræth. þa sitti þær
mæþ tvænnum tylptum. varþær han fældær þa skal

B 59 - 20r

han bøtæ hanum. Liggær .Þ. hos dottor sinni. Þat mal
skal af landi bort skriptæ ok til roms. Lgho fal ghæ
ter ena kono. Lgho broþ(ur) ær tver ena kono. Lgh v
broþ(ur)vngær tvær ena kono Lghu systrungær tver
ena kono. Lgho moþghinir tva en man. Lgho systær
tva en .Þ. Lgho systrungur ællær broþ(ur)vngor tvar
en .Þ. Þat ær firnarværk. Dræpær kona barn sit. 8.
Dræpær sun faþur sin. Mar faþir son sin. Mar bro
þir broþor sin. Mr. broþrungær broþrung sin. Mr.
systrungi systrung sin. Mr. faþur faþur sin. Mar
moþer faþur sin. Mr. sunarsun sin. Mr. dottorsun
sin. Mr. broþorson sin. Mr. systursun sin. Mr. slikum
malum skal af landi skriptæ mæþ brevi til paværns Papa Romanus
i rom þer skulu af pavanum bref takæ. ok aptær
til biscups føræ latæ han sea hulkæ miskun þer
fingu. biscuper skal þem bref fa firi synda sin.
Af allum firnarværkum a biscuper þriar .m. Þer
sum skriptæ bint gæra. þer eghu biscupi .iii. .m.
Svnnudaghin þan ær næst ær æptir martens mæ
ssu dagh. at qvældi þa æru nungær sinir lagh

tabrnær. Hwarir bonde fæsti kono mansz þa skal
bruþmæn til gæræ. a nuggatz tiræ daghi. twa m-
æn til ganz. gæræ. grinþær at leþas. þa skal hin
þerra aþrum grid saka. i gard ok or. þa skal þla-
bi inmata ok siþan firi gipt skulu. Sva ær firi gipt
at skilæ. þaghar þer kumæ bati a en bulstær ok un
þir ena bleo. þa ær hun þriþiungh i bo. ok .iii. m̄. at hin
dradær gaf. af hans lot. Hvn han hanū sina fæ-
stikono a þriu laghæ ⁊stæmpnu. þa ær han saker
at .ix. m̄. viþ sakæsokia. ok sva viþ .k. ok sva viþ alla
man. Sva skal bonde byuda fæstikono. at laghum
at þrim ⁊stæmnū sva sum. teþas þat ær laghæ
forfal manz ok kono at þer siuk æru æller bruþ
vaþir nim bæn þær. Þætær forfal baggia þerra æn
kunfna þæt æller lofstan havir uur gangit. Æn han
latær þing. visa. þa skal twa mæn a þingi. lata forfal
bæra. Vill. han eigh at þy lita. þa skal a endaghæ m
mæþ .t. tylptær eþe. ok tuæmin vitnū bilia sva sæ-
gut holl. ok vat sinni. at han fæk laghæ forfall.
ok þy ma iak eigh gipta þæt hana. Vill han vækiæ

þar eighar af þ[illegible] konongh oc biskup skal taka

retlosæ bolkar

firi hanum. þa skal firi ganga mæþ tvæimmi tylptum
biþia sva sær guþ holl ok vattum sinum. at þæn sin
veria ær sva skylt at þer mughu eigh bo mæþ guþ
ræth. ællær siflskapær. Æ va þær hanne vil þalle ...
eigh fast hava. þa skal han firi ganga mæþ tvæimmi
tylptum. biþia sva sær guþ holl ok vattum sinum at
han fastu hana eigh sva sum lagh sighia i landi þæssu

Þeær eghu konong at taka ok sva vræka. þæt ær
han skal mæþ gislum ovan fara ok ær ... rædo
i østragøta land. þa skal han sændi mæn sa bolkar.
þingat til alzragøta þings. þa skal laghmaþær gisla
skipta. tva sunnan af landi. ok tva norþan af lan
de. siþan skal aþra fiura mæn af landi gæra med
þem. þer skulu til iunabæks. mota fara. østgøta gi
sla skulu þingat fylgia ok vittni bæra at han ær
sva inlændær sum lagh þerra sighia. þa skal alzragø
ta þing igen hanum næmna þa han til þings komber.
þa skal han sit allum gøtom trolekan sværia at han
skal eigh rat lagh a landi varu bryta. þa skal lagma
þær han fyrst til konungs dœma ok siþen aþrir þer. ær

Nota: [illegible] Om Biscops wahl

han liþær. K. skal þa þrim mannum firi sik giua þem ær eig
hava nitingsværk giort. En biscup skal taka. þa skal ko 2
nong[er] allanda at spyria hvarn þer vilia hava. han
skal bonda sun vara. þa skal konong[er] hanum staf i hand
sætia ok gullfingrin siþan skal han i kirkiu leþa.
ok i biskups stol sætia. þa ær fullkomen til valdær
vtan nitær. Bonda sun skal lagmaþer vara. þy skulu
allir bonder valda mæþ guz miskun. kononger skal
nämd firi sik sætia ok lagmaþer a þingi. þat hetir. e 82
aldragöta þing ær laghmaþen ær. a. þar ma folk. at
1 leþa. ok sætium hysæ. Takær .e. bo mans up at vfirl
du. þat ær brenni. ix. m. sak. a. ix. m. saksöki ok giald
firi bo. sit mæþ svornum eþe. ix. m. K. ok. ix. m. allir. man.
Huggær .e. hus up mans at vsoktu. þat ær brenni
ix. m. a. ix. m. saksöka. ok sva. K. ok sva allir man.
10 Kallær .e. man bykkiuhvælp har ær. þat sighir. han
þu kop han. Jak skyr skuta þy at þu kallaþe mik
vkna þins orþ. þat ær sextan örtogha sak. i hvan lot.
han skal hanum þing visa at skyr skuta vitni lata
bæra at endagha ok vita mæþ tylptær eþe. biþi sva sær

gud holl. ok vattum sinum at þu kallaþe mik. vkuæþins
orþ. ok þu ært sandær at sak þerri. Ær iak giuær þer sva
skal vkuæþins orþ sokiæ ok firnæ orþ [illegible] kallær .Y. annan
fralsgiva. þann ættborin ær. ællær sigir iak. sa at þu rænt
en firi enom ok hafþi spiut a baki. þæt ær vkuæþins
orþ. þrænni sextanortoghær sak. Iak sa at .N. sarþ þik hu
ar ær þæt. þu koþ han. Iak skyr skuta þy at þu kalla
þe mik vkvæþins orþ. ok firnæ orþ. þæt ær sextanor
toghær sak. i hvan þriþiung. Iak sa at þu atti þæt vi
hær vit ko [illegible] ællær mæræ. þæt ær firnæ orþ. þrænni sax
tanortoghær sak. þæt skal sokia a handær hanum. kunbær
eigh ne vit. Iak sa at þu atti moþor þinæ. þæt ær fir
næ orþ. ok þrænni sextanortoghær sak ok kombær eigh
ne vit [illegible]etta æru vkvæþins orþ. kono. Iak sa at þu
reet a quiggrindu loshær. ok i trolsham þa alt
var iamrift nat ok dagher. kallær hana kunna
firigæræ kono ællær ko. þæt ær vkuæþins orþ. kallær
kono hortutu. þæt ær vkuæþins orþ. kallar kono ha
va at faþur sin ællær strukit hava barn sit fra sær
ællær hava myrt sit barn. þættæ æru firnæ orþ. All

B 59 - 22v

þassi synda mal skal fyrst wiþ præst sin tala ok eigh
braka vp mz awnd ællær viez wilia nu han saki sik
11 at þrim· aþ· hete þrer ok æru tuær· Rænir· ꝥ· man han
dran· þa skal han væria· sik maþ tolf mana eþe ok
tvæggia manna vitnu· af þem tolf ok siþan i tylft
standa· falz han at bøte þrim sæxtan ortoghar· En
12 ꝥ· kiruær man skuld þa skal han a grannæ hans ka
lla lata þem uid væræ ok høra at han kiruær han
skuld· þa ma han næmna han siþan æn han vill· ꝥ
han skyld at kræfia· þa ma han sokia han til sum
lagh sighia· ok eþ sin a ouan æn þem skilum at
han a hanum eig meræ at gialda· kuæþær· hin ne viþ
kallar· sik eig· ægha hanum· skyld at gialda· þa skal
han suæria maþ tolf mannum at han a eig hanum
skyld at gialda ællær gæf at lona· Bær· han þryt
viþ bøte þrimnu sæxtan ørtoghar ok skyldþinæ· Ha
5 ann skal løsa maþ skuld mz tylptær eþe· Draper· ꝥ·
hors ællær nøt firi manni· vetir fear folengh· þa
skal han sunnæ ting firi hanum giæra lata ok synæ
vitni a handær lata bara biþi sva sær guþ holl

Wæstræ Gøta Laghman 48/96

+6

at iak sa at þu drapt fæ hans ok vete hanū fearfo
langh. Syþan skal han firi cylpt ganga. biþiæ sva
sær guþ holl. ok vatt sinni. at þu nete mær fearfo
lingh ok þu drapt fæ mit. ok þu ært sandær at sak
þerre. siþan skal han aptær gialdæ. maþ. svornom
eþe. ok a. ovan þrænnn saxtan ørtogh. Ær eig a synær
vitni. til vær sik mz tolf mannū. An þæt fæ ær dræ
pit. ær tueggiæ øra ær vært. ællær tvem ørū. bætræ.
Þæt ær full fearfølning. An þæt ær værræ æn tver øræ.
þa skal þæt tvægildi. atær gialdæ sina huært. sum vært
ær. Vær þær drapit hors ællær nøt a byær marku. æn
nær i byæ. vet eig hvar drap. þa skal han siunatting
giara firi enū þerra ok haldæ firi allū. ok vitni la
ta bæra a siunattingi. at þæt sik þær fiorlatting. a
marku þerra af handævarkū. manna. ok þy ægheu
þer þæt. maþ laghū aptær bøta. Drapær fæ annat
ok bær hu. þinge vitni. gialdi helt firi mz svornū
eþe. ok taki han þæt drapna. ællær nyti hold ok
huþ taki halfgildi. þæt ær atti af þem sum drap.
Þæssu male ær hu. þingi fulþer vitnismaþær hvar

baldær · han ær [illegible] firæls allær bræl · Synis hanum
giald þa skal sunnættingx · til giæra · latæ banæ æ sy-
næ uitum · þa skal iæpa watn ok bæra þæt wokær · Synis
hanum iærnmali · þa skal skyrskuta · Biþi sva sær guþ
holl · at fæ þit drap mit fæ mal synær uitnum · ok sua
gaf iak þær sak til · Sær han eigh sokn fiuramnt mal
lagha uitnum · þa skal þæn ær sak ær givin · variæ
sik mæþ tolf mannum · biþia sær sva guþ hol · at eigh
drap mit fæ þit fæ · ok iak eigh sanddæþær at þa sak
bu giuær mar · Faldær fæ i mans handaværki · i brun
7. æll diki · ællær annur þylik værk ok far þær bana
af · þa skal bota · vi · oræ firi hæst · half mark · firi oxæ
ok sua firi ko · ok hors · Sva skal þæt sokia ok væ-
riæ · sua sum fæ havi fæ drapit · Flogher fæ i gar-
þi sva at ængin ællær fær bana af liggi ugilt · Æn
flogher or garþi i giældi hin aptær · garþ a · Altær
[illegible] or garþi fa þær bana af · æn til æ synæ uithnu
gialde þæn sum a ælti sva sum mætir ær æn i diki
laghi [illegible] samalet sokia ok variæ · Æn [illegible] lasti
hæst · ællær halstaghl ok strenger [illegible] egha gialdi

ora· ællær varin sit mæþ tolptar eþe. Alt þæt han sæghir þet þæ
flytes þem sum takit hava vitni algeomnan. Asp ar trætt
bort ællær aambut fra lawarþi sinu ok gør nokon skæ
þa· ok rapar· skal ællær tamu ok skal lauar·þæt· saþær
gialda nu han aptra fa hion sit· Siþe þem aptræ bøte
afgangir þerra sum lagh sighia· en af þnar vaþin ærin
til ællær bustaþar i handu takin ær eigh þæt til va
ri mæþ nekvaþum sum lagh sighia. Lanar· mannu
þræl sin svart hin takni ær ut lani havir takit e mæþ
þan han ær i hans varþnaþe· Þan sum leghir af bon
da hæst· ællær øxa· ællær ko· han skal varþa til vaþ
gomslo· þæt ær brunnar· vatn· dyn· klavi ok ammur
fylkt· Siþan takir ta afarsku· þæt ær biorn· ællær· gneskar·
Siþan vaghi· skal varþa sum fyr· Wangømslo· Sin eig ta
afarsku af· þæt ær· ser øxa fyr hæst· halfmark fyr øxa
ok hors far han afiallir gialdi ilki fyr vaghi· Læggr
þer mannum sir till gærslu· þa ma þæt fir eigh taþas
af þem ut takar hwarti mæþ fyle ællær mæþ ra
n nu londar· þas fæ ær ut taket ællær kesta var
þa mæþ takin af fæ· skal han gialda· Laggi fra þæt

han uill. ok mat tylptar eþ at han fæk eig meira
hans. fe at gætslu æn han havir nu fram laghat.
1. Cap. Fim æru fang iorþar. Er æit arver. Iorþa bol
annat er. heimgæf sinar. þriþia er kar.
heimfylgd dottor. fiarþa er kaup. fimta er skotning.
2. Cap. Kope skal taka at þæs hænde er iorð sal um færd
at varþa. ok han tuæ af handi værþi at varþa.
þer allir skulu taka i hand bæþi um þem þa er ok
kaupfæstu bundit. Kyn mz .iii. eþ. þan [illegible]ua uill.
Komber eigh kopinu uid sin farit er þa sunnættig
gæra sin þem sum vmfært var þar ok allum þem
er iorþ æghu i by skal ganga um akra. ok ængiar.
ok sua aptær a topt siþan. Nu ær þa ennor staþer. þa
skal þen varþa er iorþ sal æn fyr nu æn umfært ko
mbær a. Nu siþan þa skal han varþa sinu kopi.
Atta skulu okolfæstir vara. [illegible]nde styrisfæstær. Siu
natta gamall skal sunnætting vara. Þa skal iorþ. va
rþa er a. mat tuæimm tylptum. ok tuæimm vitnum skal
iorþ varþa. Sunnætting skal uisa þem manni er ko
par varþa þa æn annar tuægia quærs vært allær.

umfærþ firi hanum. Sunnatingh skal firi hanum halda
þor han uita firi mæþ tylptar eþe at han eigh køpe.
værþaþe. þa ær han uarþær. Falz han þæt. iii. ør. firi bo
þrufsen. Mz arftakin iorþ hana skal uæria mz arftaka 4 Cap.
uitnum. Tver mæn skulu uitni bæra ok i tylpt sunda.
Sva skal uitni bæra. Þær iak. þæs uitni ok [annur] mæn
tver at þu tokt iorþ þæssa at arvi. at vilia mæþ vi
tnum bornom bindum uir slikt sum lagh sighia. þa skal
han firi tylpt ganga at biþia sva guþ holl ok uattu
sinu. at iak tok iorþ þæssa at arvi ok at vilia. ok
iak a ok þu ikki væta. i. Mz iorþ at þem køpt
havir. þa skal han værnæ mæþ tuæimi tylptum
ok tuæmi uitnum. biþi sva sær guþ holl. ok uattu
sinu at iak køpta iorþ. þæssa mæþ fæst ok mz um
færþ at vilia. ok sva sum lagh sighia ok iak. a ok
þu iki væta. i. þa skal firi. aþra tylpt ganga ok sva
ra samalund. køpa vitni skal lanþ bæra. i tylpt 6
hvarri. tvæggia manna. En sælia uill iorþ sina. þa
skal biuþa arva sinu sunnating. skal firi arva ge
ra. ok sva biuþa hanum iorþ at køpa. Siþan skal þig

uisa ok mana þær stæmnu skulu þingmæn þem ge
ræ. Kombær han til at köpa iorþ a mana þær stæm
nu. þæt ær vald. kombær han eigh. þa skal han til
þings fara lata koma sær at sælia þem mæst biu
þær varit firi. Sva skal kona lagh byþæ sum kar
maþær. Eig skal a flæt fara num vili hvat þæt ær
ællær ællær kona æn i bo sitær. Eig ma maþær af kono sin
ni iorþ köpa mæþ lagmali. þæt kallar vaggiar
köp. Köpe bonde iorþ i iorþ æn han vill. þa sum
iorþ sæl sialuær skal han. köpfæstum binda. ok
niþ vinfærþ uara. hvat þæt ær hældær kona æl
lær barn. ællær maþær a þingi skal ovormagha köpa
þyssa(?) maþær köpe mæþ løsom örom ok vill aptær sælia viþ
løsom örom han skal þem lagbinda ær han köp
tæ af. han skal sua firi iorþ luka sum þa ær til bu
þit. Vill han i iorþ skiptæ. þa skal han lag eigh
bunþa. Kona sæl iorþ sina ællær maþær laggær eig i
bo. köpir sær iorþ aþra. þæt ær þæs þerra ær iorþa
waþþi atti. Köpir maþær iorþ o sinni gær agarþ till
mæþ fa. baggia þerra. Laghar bo skiptis. þa skal

sva marþa ora. aptr til skiptis læggia sum agærþ
var. Skal a. hion tu. æn iorþ mæþ þøsom þrom köpp
kalla sannat eigh egha. þæt a vitu þæþ vin þem
uil uita til egho. Vær þæt iorþ farin siþan hion ær
koma saman þa ær hun væggia þerra. Biskups
a vitu firi konunge. ok landær. firi biscupi. ok
lunde firi allum. þem. Eigho bøndær by. ok annan
landir man skal þem a. þa aghu bøndær vitu ok
eigh landir man. byæ þerra mællu. bo a bøndær
i by mæþ lendum manni. eig mughu þer uitu mi
ste. þy hældær. Vill maþær iorþ at vaþum taka. þa sk
al. vin fæst til þera skilia hanum sua iorþ til vaþæ
sum lagh til sighia. Løsær han innan þriggia vintr.
þa ær eigh iorþ forua þia standær hun þrea vintær
ællær þrim længær. þa ær forvæþia. Læggær maþær ann
ur. vaþ. gull ællær silvær. þa skal han gæra sunna
fling firi hanum ok halþa at løsa vaþ sit ok huld
kirkia. Han skal skyldo luka ok sin eptir at skuld
ær. eig mere æn nu ær fram lagt. Vil eig skyldo lu
ka ok eig lagh ganga. þa skal vaþum halþa ok

~~vaþa þo han skyld [illegible]~~

B 59 - 26v

til þings fóra latæ dóma sæ at sa ha(n) Køpir. ſ. bol
æru af køptir. akra skil þem a han eig vitu nu
til einnar skipt. þa skal sar firi gange. at bol. a
m(et)z tvem tylptu(m). ok biþi sva sar guþ holl. ok uat
tum sinu(m) at skipt þæssi var aldrigh farin af bo
le þessu maþ fast allar m(et)z vmfarþ ok eig afh
ænd sinn lagh sighia. Kallar annar sik hava
hersk skipt ok annar topt. sa a vitu ær ærst kal
lar hava. Kallar annar vrskipt egha ok annar
a bol. sa a uitu at bola vrskiptir ok garþar. þær sku
lu allar til toptar at lagmali. Haun. ſ. topt i by ok
orass land ok sex lassa æng. þa a han uitu til vrsk
iptar attunda løter attungs til løf ok lok vndir
viþar. N. ſ. eig meira firi en attunda lot attungs
far ikki uitar a han. Attungum skal by byggia.
Fiurir vaghar skulu af by rinna. Liþ ok garþa
ok bror skal attungu(m) skipta. Hittis at kirkiugar
þær ok toptar garþar. þa sokn garþa ok eig top
Hittis a akær ok topt. sa skal garþa ær topt. a.
Garþær skal standa mælli topt ok akra lukta

a hælgha bor[illegible] · halfgarþi mallin topta · tva
gia · han skal · gildar vara · æn hvarghin lo
te firi utan annar kærir a annan. Tialdru · stena ·
skal tva i iorþ grava · þriþia a læggia · þer skulu vit
ni vera at i iorþ liggia · hus skal sva nær tyaldru
sætia at stuþer rum ær mallu ok opsæorup. Hy
ter annar · ær hus sin af topto ok yrkir toft · þa hæ
ter bakar ok eigh toft. Gækia skal garþ af handi
sær þær ær malli var topta gildan ok eigh ugildan.
Randvar vaghær topta malli · han skal sin alnmi
vitþær vara · Nu ær wagh vitir toft · ær han skal þan
vagh hannum af læggia · sum han vill · eig i dak alli
ær dyr · ællar i fall up. Halvan vagh skal hvar þer
ra malli · topta · læggia · Ligwagh skal til kirkiu læg
gia · eigh ma lik vitir toft. ær fara olouandis num
han se sakær at · þriuni sextan ortoghom. Brawa
ghær skal til bro ær liggia · ha skal þriauni sæxtan or
toghor løta ær up yrkir · Far ær a akær sin ællakr
æng sina at løta · þa skal han sialvær sik vegh gir
þa · Nu ær gard firi hanum · þa skal han søkia up han

mal sinna ting. ok tolf manna eþe ok nitþiu lata
vara at garþar þannin standi firi toft hans sua at
han ma eig ut uaghni na. Kaster han eig garþ up
firi sinna tings dagh böte þre necsaxtan orto. ok
hinn taki up garþ aptir þings doma. ok læn doma
sar garþ. at varþveta e maþan toft hans vndi.
Flyter af bygd sina. þa skal han sokia garþ af
handum sar. sua sum fyr a lata doma hanum gil
dan gard ok eig vgildan. Husar. ¶ i akergarþi
þær sum aþrir granna aghu iorþ kring um
þa ma han eig þar vita maþ lagmali. þer skulu
hanum sinna ting gara ok in halder vitni lata ba
ra at han var akargarþi ok garþ bloþ triuþ iuir
akar ok æng. þy ma han eig at lagmali. hær vita.
þa skal þing insa lata hem doma endagha vitt
na maþ tuanni tylptum. lata doma af garþ a sag
nar þingi. bryta af ok eig bramma. Biþþar skip
ta iorþ sinni. hus sær annar ut a akar ællar æng
a grasla þri. liggar teghar viþ tegh. han a iamna
vitu niþ þan i by var. Byggir han ut a mark by

Hullen ... [illegible] ... domaren um ... [illegible]
maal ... [illegible] ... fasta ... [illegible]
... [illegible] ... tridhia ... [illegible]

ær garþi um kring sik sialuær. ~~Byggir a sa mar~~
~~ku garþir um kring sik~~ a .iij. vitter. aller .iij. vit
trum læng a oxa byrþi til skogss. til vndir viþær
ok til fangans ængiu a vitu innæn garþ hanum
ok han inga utæn garþ til almænnings þat kallær
holmskop han ma eig i bælgh biuda. viliæ giua
nær intaku takæ firi hanum. þa skulu þer hanum
gatu læggia til almænnings siv famna breþa.
þer skulu garþa garþa ær iorþ egho ut til al
mænnings. Eig ma taka intaku. nu alli uili þer
ær eghu attunda lot af attungi. þagher in æi
sumærtings firi ens garþi. ok haldær firi allum
þem iorþ æghu i by. þa skal þing uisa ok lata
þem endagha doma. þingsmanna vitni. a en
dagha lata bæra ok sværa æptir at sva kom
dombær. a mal hans a þingi at han skuldi hær
standa i dagh ok repa iorþ i attungi. siþen i
attunga. ær repat. þa skal þing sighia ok lo
ta a sægnær þingi. æn eigh uill hær. Siþan lata

æn gærthuna vilia iorþ in thaka

dóma sua atthingi hvarium sum loter fal mz þings
uitnum sua skulu aller sin i mællin skipa liþi gard
ok iorþ. en eig uiliæ attæ. En man kallar sik egha
a fæ marku. ær eig garþær um kuæþa grannar
ne vid. kallar allæ. þem egha. þa aghu þer vitu ær
allum þem uiliæ uita til egnar. Væria med tvan
ni tylptum ok tvæimm uitnum. vilia sua sær guþ
holl. ok uattum sinum at iord þærsi. ær ofskil um
ær almænning aldra grannæ. ok eig enæng þm.

Skil a þorp ok by um almænning. þa a byr vitu
ok eig þorp. halff tylft. af fæstu. skal i by. uæra
æn gitær sik uitær til fullbyær. Tvær iorþægha
ndi. i tylft hvarri skulu vitni. bæra æn han ær
hogha byr. ok af hæþnu bygdær. þa skulu tvær
iorþeghandi af þem eig bara uitni hvær firi
sinni tylft ganga. viþi sua sær gud holl ok uat
tum sinum. at byr. þæmmi havir varit fullbyr ba
þi i hæþnu ok kristnu. ok þy a han iamna vitu
viþ by þm at laghmale. ¶ en þ. allæn by ær
kirkia. i. ok half bonda manna. þa ma uitæ

En men kallar a fæ mark granna

Skil a þorps ok bys vm almænning

B 59 - 29r

Wästræ Gøta Laghman

han til fulz byæ. Skil man vm marker skal byæ
mælli. þa skulu þer skyal se sin i mællum. ganga
hwar byr i sit marki ær han kallær i. þetta skal hær
ghum innan garz kalla. þær sum standit havir
þrea vætær ok þim. længer. þær a byr uitu firir.
þer skulu saman gangæ. ok vitnum latæ bæræ. i
stad þæn sum han kallær i. Vækþær annær uitnū.
siþæn. sa skal vitu ok æghæ. hava baþi iamnmar
gh uitni. þa skal hæraþ a syn til næmna af þingi
samben a synær mannū a. þa skal þem lagh dœma
ær a syn vitnær mz. saimo þem eig a. þa skal lanz
a syn næmnæ ok løsæ mælli. þetta. Skil a land ok
hæraþ. land skal uitu. vill by taka inmark sinæ
gen byær mark annærri. þer skulu gard gærþa ær
munlia taka. ok søki siþan haluan sær af handū
gilldæn ok eig vgildæn. vill. þ. ei þæt up taka þa skal
han garz gærþa. ær up uil taka. søke siþan sær
af handæ gildan ok eig vgildan. Trætir. þ. en ha
akær garþi sialvær um kring. vil þ. fa lot sinæ
hœgnæ. þa skal han garþ mælli fa lota gæræ eigh
eghæ ok þe hænz skulu uitu eghæ ær eig søluæ þing til. skal væræ
mz tvænni tolftū næmdæ mannæ. Skil a hæræd oc by þa a hæ
ræd vitu.

ma han ællar intaka. nu han se saker at þrænni
sextanørtogh. ok hetir græsspari sa byr ær sua gæ
rid. Rændær vatn mælli tuæggia marka gær þi
hvar at sinu odalli ok mötas i miþri uatnraas.

An man a enka skipt i by.

N. Þ. enka skipt i by. a þrim. þer aghu vitu ær i
by. lot hurru mykil hun skal uara. hun hetir
mitulös iorþ an hun ær eig rend ok stend. eig ma
þy at hvaru alla lott uita at lagmalli. An

An tialdru vil flytia

tialdur vil flytia an vranct kallar liggia. þa
skal sunnatung til gæra. ok þing uisa ok enda
gha lata hem doma. þor varia mal þ tuænni
tylptum sa ær vid han delir. at tialdra. þæssi lig
gær rat ok vrat eighi.

Hvar brytir ren ok sten

Hvar sum brytær up ren
ok sten han hetir i aþrum mannum ormylia han ær
saker at þrænni sextanørtogh.

En man slar engh mans

Slar .þ. ang mans cu
vær hin at ær a han skal taka iuþi quist vitæ lass
a ok sætia sua i þet ær lagha forbud ma eigh vn
daan taka. nu han sakti sik at þrænni sextan ør
togh. þer skal ho a æng lagda til þes ær þer æ
ru sattir. Hurru mynn..u skal gæra.

B 59 - 30r

mylnu

Vill mylnu gæra han ma eig sua gæra at topt
annars manz spillis eig akri. eig æng e-
ig vaghum manna. eig forta grannæ. ok eig mylnu
þerre ær fyr a var gør eig fiski værkum. fiskigarþ
ma ok eig sua gæra at þem aldri fiskigarþi spi-
llir. Eig ma fiskia i stamnum manz annars æn
þan ær a eigh i diki. annar manz. mylnu stak
ligær oþre. þera vetter allær þrim væstum længær
æru fang af voten. þa sa wald at taker ær vill.
Sighir sua þen ær mylnustaþ atti. at fang æru
al af voten viti maþ tvæmm tylftum at stulu þ.
stoþu ok stulpær. ok draskulli la ok holagh. Ær
a þer mylnustaþ. ma þæn þe fang æru all vioten.
Ba ær a mylnu stad ær fyrst gær uærka hvat þat
ær hældær a aldra gøtæ æng. allær alþra gurnær.
Dela man vm mylnu stad kallar hvar sik
eghæ. þa skal asyn til nammæ. þen skal lagh fa
vittnum uær þær siþan hava baþir iammargh vit-
ni. þa skal lans asyn nænna til ok skiliæ mælli
þerra. Bar ær mylnu i almænninge vattnu a annar

ǽ. eing almanuagh þa skal þridung. løss fara af
vatnu æn tua løte ma han stamna. eig uur. a
land num han fa lanfastu mz fast ok vinfæþ la
gha. aker grannæ almanning in firi myhlnu
dorom. þa skal han sær uaghær kræfiæ. þer sku
lu hanum uægh læggia. Vær .ǽ. bær eig laghski
ptir þær iorþo lyutær annær firi myhlnu dorom.
þa ær myhlna hans vnit. Gaþer gær myhulnu
a æng sinni liggær grannæ almaningær igen
annanuagh. a byr annær. þa skal han landfa
stu hopa af þem ær bær a iord i by. Vatn skal
eigh vanda af fornu fari. ahrunn mannu til an
dmarka ahrubis æn fyr haum runnit. Sorþ ma
eigh ar mutu taka. **þætta ær þiuuæ boll** **kek**

Guuær .ǽ. mann þiufs sak firir ... hær skal
læir annan grip ok ... fas apter gri
pær spilt all. sprangdær. gialda apter mz suor
nom eþe. æn fal at ok fullær þiufs lotær. Sitter
la tuer fæþghær vær þa takur mz hænge fabir
vppi. ok sun æn maghandi. maþær ær. Bunger

[illegible]

at smalæ bryti. ok þræl. bryti skal uppi hangæ.
ok eigh þræl. Takær maþer þiuf sin ok þiuft mæþ bin
di þiuf a bak ok leþe til þings. mæþ tua vitnis
mannum þa ær vitna a þinge. han sannan þiuf
væræ. mæþ tolf mannum. af þingi gangæ. þæs at
sværia at han ær hiltær þiuær. þy ær han var
þær lif sit latæ. Siþan skal han doma til hogs
ok til hangæ. til draps ok til stenæ. til torfs ok
til tiæru. ugildan firi arva ok æfti malændæ.
sva firi kirkiu. sum firi konungæ. Varþær þiu
uær takin a vægh ok eigh af hem ær firi skyldo
ær wæþin. þa skal han þiuf hem mæþ sær ladæ
ok bud sændæ þem sum þiuuær þær ær. Havær
han hans sannan þiuf fingit taki mark firi
þiuf. ok tva ørar firi þiuft. En þæn sum stolen
ær kallær þiuft eigh væræ sina. ok eigh þiuf
hanum þæn sum i handum havær þiuf til þings.
domis þa þæn til konongs garz londe skuls vit
þiuf saklos a þingi. Takær maþer þiuf annærs
mans a væg ok eig sin. latær losan ar laglöso

þa kallar man þan locka kærar uarit þiufna þær
sva ær i laghum talt at þur æru þiuuær. En ær
þæn ær stal ok takar. Annær raþær i hænþær þiu
fi. þriþi takar uiþr. Þær æru allir ena lund sakir.
Þreat æru þiufs vitulosor. En æn i handi takær.
Annur æn or husi draghs. Þriþia æn lebes til ga
arþz ok grin þær gitær hvarghin sik or þiufs ga
ort. Þrer æru þiufs vitur. En at iak skal eigh
fa þit ok eigh þyftis iak a. Annur at iak raþ
eig fa þit i hanþær þiuvi. Þriþia at iak ær eigh
6 viþertaku þiuvær þin ok væri sik sum saghat
ær. Hvarþer .x. stolen vrakær fiat aptir fallit i
kasti. fyrst skal by leta. A grannar skal kalla. þer
skulu mæþ ganga. Leþer eigh fiat or by. þa skal
ransaka. Eig mughu grannar ranzsak hema.
Grannar skulu i garþ ganga þæs fyrst ær næst
ær grin a. han skal rum kalla ok leþez ransak.
Bonde skal eig ransak hema æn han ær sial
uær hema. han skal vpp lata sin minstær hus
þæt ær kornskemmur ok matskemmur ok hyrum

Wästræ Götha Laghman

skāmæ þy þæn æru innustar hus. En annur hus
baþi laþa ok nöthus þæt heter vthus. þo at las
se firi. Nu skal bondæ hus vpp latæ. Nu skal bonde
þan sino hanum visæ ok annar maþer hanum inga
ga þan æn þer troæ baþir. Siþan skulu þer innæ lö
sir uæræ ok sua ingangæ. þer skulu letæ i þem hu
sum. hittir þer innæ vndir las ok lyklu. æ þer hitt
haldin. þær ær sa þiuuær at. þa skal þiuf takæ þem
saklösæ firi þy at han ær sanþær þiuuær ok hvær
ghin giær han þerre sak mæþ laghum rundir.
Vill han eigh gangæ at han ær sandær þiuuær. þa
skal bondin vald eghæ sa ær sak giuær at takæ
bötær firi skaþa sin. ok eghit aptær ok a þær su
lagh sighiæ. þa ma bonde uiþ han sættas at sak
löse þo eigh fyr æn firir haraþshöfþinga. utæn
han fa: burghæn firir böte sak sinæ uiþ land ok
gonong sum lagh sighiæ. Vill han eigh uiþ þær
gangæ. þa skal þiuf a bak bindæ ok til þingsins fö
ræ eigh ma fyr lösæn latæ. nu uiþ liggi fiuratighi
markær. Takær maþer bundin þiuf mæþ ran af man

ok lösgiuær hin. ok barfötte bindir bröker uiþ knæ.

in. han skal skirskuta firi næstu manni ok i næsta
by. at han ær þiuf sins rantær ok þy ær hin sakær
at .xl. øre. Nu æn hittir i lyktu allær læstu kari. ark
allær kistu þær havir huspræa lykil til þa ær hus
præa þiuuær. Vill eigh bonde laghlysa þa skal hus
preo takæ. ok a bak bindæ til þings føra firi allær gø
ta allær firi hæraþ. Vill þa bonde løsa hospreo sinæ
maþ laghum rættum. þa skal kono løsa lata firi
þy at kona ær ovormaghi hun a eigh hug ok eigh
hanga uttan firi trolskap. Far bonde æftir sun sins
hanum ranzsak. þa skal han mæþ vitnum beþaz firi
þy at han ma eigh hanum synæ ranzsak þa han
ær sialvær hemæ. Synes hanum ranzsak þa dragher
han þiufskun a sik. þa skal skirskuta firi grannum
at nu ær ranzsak synd. þa kallær bonde han þiuf
sin. þy at han syndi ranzsak. Nu kuaþær han ne
vit. þa skal sa sighia til sinum hæraþshøfþinga han
skal þing til næmna ok næmd sætia ok at spyria
hvi han ranzsak syndi. en kallar sik eigh þiuf
han ær sakær at þrimmi sextan ørtoghom. Nu ær

þæt hetær at ransak sak sundær. Nu standær sak opæn so at
han ær þiuvær kallaþær. han skal væria sik mæþ tvæ
m tylptum ok .iiij. manna forvitne. fælz han være sum
lagh sighia. Nu ær vrþit hus givær þin sak ær sum
havir mist. þu kom þær at. þu havir valdit ællær
hon þem ær þu at male at mæla. þa sa bonde bun
din viþ vitu svari mæþ tvænnum tylftum ok .iiij. manna
forvitne at hetær kum þær hvarti mæþ vitu ællær valdi
minu ællær þerra iak a male at mæla. þæt ær
abyrþ ok eig vit iak þiufnaþe þem. Vitir bon
de bonda at han abyrþ up a han lat væri sik
mæþ tvæmnu tylptum. Hittir .j. grip sin. þa skal han
tak sin lezass. bonde skal eig tak synia nu han
sakær se. þa skal bonde til taka bitia man kvar
sætu sin þiufstolet. þa skal siunatting sin þem
gæra ær i tak gik ok halda sin þem hæst havin
i handum. þiufstolet skal leþa til þriþia sala a þri
dia sala skal sik losa ællær svaria mæþ tylptum e
þe ok tvægia manna vitnum at þæt var hema
fot ok þær drak ok dipi miolk ok moþor spinir

ok iac a. ok þu ikki i. Þor eigh þæs sværia. þa
skal hin til ganga ær sit havir kænt. ok sværia
mæþ tylptar eþe ok tvæmm vitnum at þænni gri
pær var firi mær stolen ok huarghi sankændi
iak fyr æn hær. iak a ok þu iki. Hittir .f. grip
sin a farnum vægh. þa skal hin i handum hanum
brotær tak firir sæ af bofastum mannum vm syv
nætær til hus ok til hems. þa skal hin aptir
fara ær sit hanum kænt. þa skal huarsætu tak
firi leþa[ss] af bofastum mani. taksætær han firi
inni þa skal løsa þær sum stal it ær num sylswar
firir gangi. taki skal grip frammit hava. kom
bær eigh fram. þa ær eigh tak laghlika gangit.
þa ær han sakær at tvæmm sextan örtoghum. ællær
væri sik mæþ tylptar eþe. ok tvæggia manna vitnu.
En .f. kænnir grip sin i annars .f. handum kal
lær sa sik at lane havær takit ær i handum ha
nir. þa skal æftir fara ær sik kallær egha ok
tak firi leþas af þem ær i handum hanum. han
ma eigh fymma mun han sæki sik taksætær

þan firi man. þer skal lösæ ær staþær ællær væriæ firi
hemæföt. synnæting skal firi gæræ at lösæ mæþ la
gha vitnum. æn eigh vindær hin lagha uæn firi. Þry
æru lagha tak. et ær brötær tak til hus ok til heræs.
Annat ær kuarsætu tak mæþ þem sæmb. a baþum.
Þriþia ær skialæ tak firi land ok galman þet ma
eigh lonte æþrum synia num han sæki sik. Tak sæ
tær. ʀ. grip sin kallær him i handum hauær sik ha
uæ köpt af utlänskum mannum. ok ær um innan
lanz. þa skal han synnæting firi hanum gæræ. ær
i handum hauær grip. han skal sinum salæ bud fa.
kumbær han til. vinnæ firi. hemæföt. þer a han
vita til. Kumbær han eigh. þa skal han uita til
sins mz tylptær eþe ok tvæggiæ mannæ vitnum.
Æru bæþir utlänzkir. þer nid hanæ köpt þa
skulu þer finghurin næsta stæmnu gæræ kumi
þa allir til þæs landæ mærkiz ær þæim ær næst. Ga
li ok vin. ok þæn i händi havir. ok þæn ær illir. þær
skal væriæ firi hemæ föt ællær laghum lösæ. Ko
pæs þer vid annær i varu landi. ok annær hinnagh

B 59 - 34v

kunungin ællær i danmark · þa skal man æftær þæm stæm
nu til gardz ok lepta til landæmarkit · ok giæra
annat thinga lösis sum lagh sighia ællær vari
þen i handum havir · þy ok lagh ok nar sum vt
land skal man göra oc · þylikar vilæm vir þem
göra · Far þæn · Tapar man grip sin köpir aptær ok kænnir
eigh þa kænnir vit sipan · þa skal hans vin
vid vara fyri hanum grip ær han salde · Ok illi
þæn grip æn han var guldin · ok lepte sipen til þri
þa sala þer skal hvilt wath firi ganga · ællær lö
sit mæth laghum · En varir landa kænna sin grip
i aptru landi · ællær vtlænskir man i varu landi
þa skal symnathingh til gara · ok lösæ grip sin mæth
hanum · num annan skal þæn vara ær grip illir · An
nar hans landi mæth hanum · þiufi af þy landi ær
havir grip sin i kænt · Lat skal hin lanan ær i
handum havir mæth þæssi man num vara vili mæth
vilpra etc · at i hanss gardi þer var þænni gripa
heima föter · ok þy a han ok þu iki i · For ham
eigh þer suæria · þa skal hin til vitna mæth þrim.

mannū at han a þæn grip ok þu ekki · leþe til þæssa
manz ællær bøte sinum lagh sighia · Hwar man grip
sin i þyvsæ hæfþū ællær alter þiuf af · þa skal han
løsa sinum lagh sighiar ok gera sik orþiuva · Kom
bær hin apter ær hanum sit · þa skal han til gangæ
m; tylptær eþe ok tuæggia manna vitnū biþi sva
sær guþ hollan ok vattum sinū at iak han þænnæ
grip i þiufs handū · ællær ælti iak þiuf af · þy æn
iak verþer vnnitgiær laghæ ok lysti firi fiæzstæ mors
mannū ok næstæ by · ok kulna þingi · þy æm iak nær
þær orþiuva at vara · þa skal hin til ganga ær grip
sin hafuir kænt ok svaria at gripær sar var fran
hanum stolen ok huarghi sankiændi iak hin ær hær
ok iak a ok þu ekki · þa skal þen løst hafuir grip sin
luta tva gær firi hærst at vinningia laghum æn han
steþer hæn vtan hæraz ok þre en han innan hæ
raz løsir ok eigh þy mera at flere se æn en · ꝟ · a ·
Varþær hæsta stolen ok æn eigh i fol · nær þær i fol si
þæn annar far at køpa · Hwar hin sit at stæþia
han skal taksata ok svinating til gera ok løsa

hemæþ laghum æn eigh gengær hæls uet han hin
skal hyl hanum at föt hauær hema. Fæmti · ꝁ · Karl mæþ
allum ambut löpær bort fær hin aptir ær a han sit
eghir aptir ok leþer apt a hand hanum ær han þe
ut kallær til garþ ok til grinder mæþ vitnum. þæt ær
han gangær eigh þiufsak i(n)nan mæþ laghum rættum
hanum skal lotæ firi þa þiufsak atta örtughær inne
æn fiuræ ö. sua · ꝁ · ok sua allum mannum. Sextande
· ꝁ · Þræl sum ællær ambut kallær han sæ stolet uæra
ællær ran takit. þa skal han tak sætia. þa skal hin
nattinge firi þem gæra sum i tak gik taki skal han
uaræ viþ sinnatting ær i hændum hauær. Sa a vit
tu ... hændum hauær æn uithni fæst. vithni firi
hema föt mæþ tylptær eþe ok tvæggia manna
vitnum. Biþi sua sær guþ hollan. ok uættum sinum
at iak föddæ han hema i husum ok hæimkapt ter
disi ok drak mjolk af moþor spina. þær uar i
klæþum nakþær ok i uaggu lagþer. þy a iak
han ok hin iki. Falz hin. þa skal hin sit hauær
takæ swariæ mæþ tylptær eþe ok tvæggia man

B 59 - 36r

nā uitnū at þanni · Þ· all· kona uar fra mār sto
len ællar rant · ok huarghi þa uitkändi iak ha
þæn hār iak a ok þu iki i · Takar þ· þræll all·
ambut a løpstighū · þa skal hȳsa sum lagh sighia
hin skal lita firi vnningia lagh tua ørar innan
lanz half mark utan lanz · Vinni til sum lagh
ær · þræl ok ambut þem · skal vinga · Bonde ær
til vinordz biþin þæss ær sæl ok hins ær køpir ·
þa skal sa vinga ær til uinordz ær biþin · Bonde
skal værþe sa ær sæl · þræl ok ambut · þem ær
køpir bæþi ny ok nabær þer næstu firi brote ·
æn firi griþum allan aldær · þy skal um taka
til alþra køpa at han skal orþinna gæra um al
køp · Vil hin han þiuf kalla · þa skal um vitna
ok þer tter saman mz tylptær eþe · at iak køpti
grip þænna · mz vin ok mz vitni · sva sum lagh va
ru · ok þy ualt iak eigh sak þerre · þu giuær mār ·
Horss ok nøt hof fæ ok hornfæ · skapat klæþi ok
skiept uakn · þem skal køpa ok sælia mz vin ok
vitni · Dikur swærþ ok oskapat klæþi ok alt þæt

B 59 - 36v

[illegible] ondes · clubanka · oc fullar gerþinu [illegible] tak [illegible] þiuff · þa gome han · oc [illegible] · oc fa hanu · i · handar · þa a lensman bot at [illegible] taka · Swa bot su han [illegible] oc gialdi aattar malseghandanum oc þem han [illegible] wid skada sin ·

i lokom liggær ok þat a torghe köpess utan lokær sua sum i · Nu kemor by · þa skal han hava tuaggiæ mana uitni ok tylptar eþ · þass · at svarra at han köpte torghköpe rætu ok by ær han eigh þiuuær at. Þat

Margher æru fornæmiz sakir · En te er fornar þær þassi · at taker · Þ · öknöte · manz · mix sake · a lot uti o louandisz ok aker mz allar ribar · þa er han sakar at þræmm saxtan örtogh · Þuggar · Þ · ek þa sum aldri bær olowandiss · þa ær han sakar at sex örom · Þuggar · han þrem ællar þrim flerra · þa er þat þræmm saxtan örtogh sak · Þuggir un dir uiþu þa er þat atta örtogho sak · utan skogh ær se lagaþer i hærez ræpst · þa böte · þræm saxtan örtogh · [illegible]pter · Þ · manni hauir fang l · r · st · klandær firi hanu · kallar sin væra · lebiss til stunns at fara · þa skal han fylghia · ær han sander at sak böte atta örtogh sakslöker · enu firir undirmuf ok sax örar firir aldmund syn han til stunns at fara · þa ær þat ræt lösa · Takar · Þ · man i skoghi sinu · þræl ællr legho Þ taku af hanu örse ællar öknöte · þat ær fiarme

· a · þassi ar hoxster fornæmis sak · i · laghsu · Taker madr hast alli hors vlofwandis atter · þa · [illegible] ar stalw · i · gardhi · þa bötæ [illegible] · oc [illegible] · an [illegible] ar stalw · i · garde oc tak nokor oc hans [illegible] · hast alli · hors · vlofwendis · alli · oc [illegible] fullu · þiufs botu · oc ær til [illegible] · [illegible]

+ fore heem til sin ok sinnar at försthu biærvom ellr böte m xii ...

ar. Takar .Þ. viþ sinæ bonda ællær bonda sin. þa ær sa
fang ær eghin. a. take af hanum fang at saklosu. fölghe
han hvan vm skoghær bugh æn han uil. Takar .Þ. go-
nom skogh .Þ. bærsk ær ful mans. ællær andru stag
huggi at saklosu bahi. Takar .Þ. a andrum tæghi half
ællær ofsævang all flahar slip skornkast mælkar ko
mans. ællær þe ærn kill fornæmi skal bötæ firi sæx öræ.
öre firi ekin. tua firi tæghi æn andu half mark firi siva
rings bæt. ortogh firi rium. firi tuar. tver ortogh firi
hreæ ællær þrim flera. þæt æn fult fornæmi sæx öra.
Takar .Þ. nur æng uslaghna. ællær iuir akær siþan vp
ær runnit. bötæ ortogh firi hvart hiul. Takar annat
sinni böte hvarium sextan ortoghor. þy at þa hetir
sorgnata. Takar .Þ. garþ mans gialdi firi hvarium
sextan ortoghor. Takar .Þ. fang mans huggin i
skoghi ællær annær staþ. gialdi hvarium sextan ortogh
æn han fælz at. þæn sum förir sin garþ af akrum
firi æn burghit ær gialdi aptær ællan þæn staþ.
[illegible] gangær gönum ok a ovan hvarium sextan orto-
ghor hem enum skaþan far eigh konong. eigh al

a [illegible] ellr hærað [illegible] skal [illegible] i hærað [illegible]
takar [illegible]
[illegible]
[illegible]

lum mannum · Brytær maþer annars garþ fra londe ska
þa gønom giældi hanum ær brot atta ørtogh haller han
ær garþ a · æn han finder eigh hanum ær brot · Løpær
fæ innangærþis at helum garþi þæn sum fæ a
læggi fram slikt sum han will ok suæri æptir · mæþ
enebe sinum æn minni ær skaþi gør æn til akær
lass · Kallær annær væræ mera æn akærlass · þa
giældi atær akærlass ok eigh mera þy at meri se
skaþi gør · Takær maþer akar nam fra kono ællær
manni giældi þrimmi sextanørtogh · ællær væri
sik mæþ tylptær eþe · Akar nam skal ællær fra man
ni ok eigh takær · Hittir maþer grip mans a akri hyrsi sin
akrum þinfnaþ · gangi wiþ sum a løse sinn annær æt
akarnam · Tatær maþer hæst i tiuþri a akær mans ær
llær ængi bøte þrimmi sextanørtogh · ællær uæri sik mæþ
tylptær eþe · Halder maþer fæ sit i fæþgerþi annars
manna mæþ hund ok me hirþa · ni ællær · ny · flerre · þa
wæri sik maþ tylptær eþe · þa æn han falz · þa bøte
þrimmi sextanørtogh · Latær maþer grip sin i tiuþær
vm dagh ok uarþær løs liggær a halder ællær fra

takær man til lans basto wo ællær kolno ok brænder wp · tal
de ater mz fiærnom epe a xiiii ortughær · ok eigh po mera
at mere se skadhi gor warder ælder lea fun lanbo
gialde fyrsta ... ok eigh mera · wan ...
fun bolozlo gialde ater skadhan ok xii ortughær

tiu gangar i akar mans ok uarþar intakin · þa
löse mz eneþe sinum ·

Fornamix bolkar

Utgiærþar allir ok liþ skulu uara firi · ok gild
um halgha torsdagh · Liggar lid ugilt þat ar
sax örar sak · öre firi enka gap a utgardhum · a tra or
togh firi bolga · Baltar hest · rotar suin a akri up
runnum · lote firir slikt kom sum a ar sat · skap
firir huaria þriþiun valtran allir þriþiu rotan · Si
tar gra ssatti i by mans a hvarti i garþum allir ledum
eigh eng ok eigh akar · þa a han eigh mz laghum
utangarz at hawa nokot þat ar kui þandis · nu
han sæki sik at þrammi sax tan örthogh · Liggia tuþar
þa i garþi at ganga ulowandis nu han sæki sik [illegible]
alla gramma at atta örtogh · Prest a meþ laghum en
hæst i garþi at hava firi by · at han skal i sokn riþa
oc braþliker hunna buþ londa at husla allir oliar ·
Chopar man fæ af fal by · Drakar hem vlowandis
grannum þa skal inþar gugga sum staþar · Foþar fæ
ok leghu fæ takkin fæ ok nam fæ · Þy skal warþa
firi aldri vangömslu · fult ok klanu · byargh ok bro ·

vatn ok os · varghi ok þiuvi · þæssi æru al wangømis
læ · þem skal al aptær bøta mæþ tylptær eþe · Firi ofæbli
skal eigh warþa · þæssi æru ofæbli asikkia · eldær · ræn
Cap. 13. biorn · stingær ok starm · Hittir . Þ. koppo fund a an
nærs mans eng sambær þem · a · þa a halft sa ær
stok hitti ok halft sa ær aghu a · Skil þem a þa a sar
uitni ær æng a suæria mæþ tylptær eþe ok tuæggia
manna vitnum ær stok þæn æn þu klandær mærkti
iak hyriæ · þy a iak ok þu eigh · þan a hæræ ær han
dyr · þan a ræf ær reser · þan a vargh ær vinþær
þan a biorn ær betir þan a ælgh ær fællir · þan a
otær ær or a takær · Hittir þan koppofund ær · a
laghalott i skoghe hans allan koppofund eghi ma
hugga ek niþ vtæn granna lof · Hittir . Þ. hokæ
a skoghi sinum allær a almænningi bindær værppla
vm fotær eig ma annær bort taka num han sælui
Cap. 23. sik at bæni i saxtanøtogh · Flær . Þ. ena ek aldin
bæra i skoghe mans · þæt ær saxøra sak æn han
kombær eigh · duluri viþ · Flær . Þ. þrea allær · uj · flere
þæt ær · þrænnu saxtanøtogha sak · Flær vndir viþu

til laþ[.]ukr þæt ær fex ørær sak. Ær þæn ær laff allt.
ny. flere þæt þrænnu sæxtan ørtogh. Hvar þæt ok ne vil.
þa skal hanum rusa siunætting. væri sik mz tolf manna.
Bræinnir maþær hus mans a ang vtæ. þæt ær ratløsær. þa skal
søkiæ til mz siunættingi han skal værier sik mæþ tylp
tær eþe. ok tvæggiæ mana vitnum. at iak brændi eigh
hus þit ok eigh ær iak sanþær at sak þerre þu giuær
mær. Sva ær vm al þy mal annur æn bræinnir mylnu.
ællær vþ fiskigarþ. risgarþ. bro ællær fang manss hug
gin i skoghe. þæt ær alt ratløsæ. þæt skal alt aftær giæ
ldæ mz suornom eþe. at þæt var eigh bætræ ok ouan
a þrænnisæxtan ørtogh. Takær þiuær fæ fran hirþingiæ.
far eigh aflæstir aftær þættæ viþ sva mykla leghu sum
han skuldi hanum fyr þæt fæ. far han aflæstir aftær
væri sakløs. Liggær fæ i oþræ tiþ. þa skal hirþingi staf
sin hos singær hæt sin vndir hovoþ læggiæ. allt kapn.
all nes. vnþir bryniæ. þær skulu vitni væræ at vangøm
slæ hans gek eigh at. Laghæ stæmnudagh æru ælæ.
paskær ok mikyalsmæssæ. fastir. Ok leghoman ær eigh
gangin a wist hans. þa ær þæt vitær hans mz tylptær

ere ok tvæggia manna vitnum at iak fæstis eigh mæþ
þæt. ok ængin skalva giorþi iak mæþ þik. Þor han eigh
þæt sværia. luki up sva mykla legho sum hanum var
mælt. Gangær han a vist hans atær natorþ ok daghe
þa kombær han eigh laghum vt. luki up sina mykle
gho sum hanum uar mælt. ok bøte þrjamsarta mørk ogh
ovan a. Hvar haldær sin tonæ hanum lagklandær sin
legho man. bøte þrjamsarta mørk oghe. Þæn tondi slik
legho vitær æn an vrakær brot legho man af hæskap
ok af vist sinum. Bær hvemlekær sik vitær. Bælkær af
lekærum

Nota

Uttan lekæra bardær þæt skal e vgilt. lekærum
Huar bardær lekara sargadær þen sum mæþ gi
gha gangær allt mæþ fiþlu sin allt barnbær. þa skal þæn
gildu taka otama ok flytia up a væsing. þa skal alt
har af roppo taka. ok siþan smyria. þa skal hanum
fa sko nysmurþa. þa skal lekarin taka quighuna
vm roppo. þæn skal til hugga mæþ hvassu gesl. þrif ha
hitte. þa skal han hava þæn gæþe grip. ok mætæ
sum hundær grasse. Bitær han eigh hallder havi ok
þole þæn ham han fek skamm ok skaþa vndi alþingi

haloz

hallær þat ær luuskona husfrukin · þa varlandi m
tu ok skildaæsk arf at taka · þættær ær conongs bolkær
Emundær slemæ var conongær i vpsalum ok sæntung
gislær ... mark · þer sattu rsar mellar sve
rikis ok danmark · þa næmdus af swenskum · tiakalf af
tiundalandi · Korl af hærdhunda landi · Sali af væst
manna landi · Haraldi af østergøtlandi · Rannar
af finalandum · Thorsten af vastergøtlandi · Tolle
af iutlandi · Toti ok toki af iutlandi · Gomkil af sia
landi · Dan af skani · Gunnar af hallandi · Þer tolf
sattu sæx stena mællum rikianna · Första sten a suntru
asi · Annar i danabæk · þrithi kinna sten · Fiardhi vinaes
nes · Fæmta hewa sten · Sætti bramsæ sten mællum ble
kingæ ok ... Men holmær ær skapt i þe lag
løpe · A en lut vpsala conong · Annan e dana conong ·
þridhi hal nores conong · Dær ær stammar berne
var · þa hal ... conog i besætte vpsala conongar ·
Æn norær conong i stad hans · Howo thing lot skal
ær sighær howo thing lot skal skipta to mællum
a alzæmanna thingi · hadhso · þæt ælt to taka ·

Ann ... af tinglaß ...
...

fiir maþr sum·maþr·Kinda hæraþ halft lo· Valla
hæraþ oc kakind· halft lo· takar tua lote valla
hæraþ oc þriðiungin takin· Guðems lo· guðems
hæraþ ok frökinshæraþ· halft lo· takar fæmtu-
gin frökinshæraþ ok fiura lote· guðems hæraþ·
Vilskahæraþ ash· ok mark· þet ær halft lo· ta-
kar marc fæmtugin oc siðan skiptis i tu mæl
lir vilskahæraþ· oc ash· Lung lo skal skiptas þrið
iungum· En þriðiungin ær alshæraþ ok barnahæraþ
ok laskahæraþ· taka tua lote· barnahæraþ oc þre lote· al
shæraþ ok laskahæraþ· Annar þriðiungr ær gæsini ok
viðdunhæraþ· oc vallabygd· takar fæmtugin viðun
hæraþ ok vallabygd· oc fiura lote gæsini siðan
takar fæmtugin vallabygd uið viðunhæraþ· þriði
þriðiungr af lung lo· ær kolandshæraþ· oc all· vtlandin·
tuer loter ær kolandshæraþ· oc þriðiung vtlandin·
Nu byrias aslo skanings hæraþ halft lo· asundahæraþ· vistahæraþ
oc nordal halft lo· takar nordal attunda lot· siðan
takar tua lote asundahæraþ· ok þriðiung vistahæraþ· þær taka
samnings lot allo lot firi at þer skulu kirkia ok
klæþa mariu kirkiu i skarum· Nu byrias hola

sio bo. allir oc brandar h. halft lo. Flodnah oc vini
ar h. halft lo. Nu byniæs skalamda lo. tuer lyter.
qualni ok huduing. valoh oc alt hyndal. Nu byri
as nartopta lo. vartoptar h halft lo. redu agh. ok
kind halft lo. akar hwart. lotta halft. Hyrst skip
te hyp lo. vit fam lo. vartopta bo gudenis lo. ok
lung lo. be hry. aka halft. vid hin fam.

Brynniulue mad guds nadum skara biskupe
sændir allum þem mannum ær þætta bref se guds
quædiu oc fadurlica blæssenc. þæt skulu allir man
uita at um þa misfanga ær ytes mællum lecmanna
oc clærka i warn biscupsdome innir kirkiunne skal
sua at min hærra konung magnus mad wars capituli
radi. skipadi þæssa led. þær innir þan copitinan oc af
aldrahanda fyrer ær vaghel ok af þve þa skal sialuh
ta ingælds vita þæt nocor man ær han sinir quær
vm allar tindær. ummattuaggiæ biscupsins ællar
prestins. ællar kirkiunnar. all spitalsins vara se mad
sin namda manni. fall han at bryta lyte saklokinn
sartan aurogh oc ut tindan. an nocor vitis at hem
haldan at nocon lot af tindanum. ummattuaggia af

biskupsins all prestins· all kirkiunnar· all spitalsins
all spro uarsgift· all falucopogs skripu· Þa uaru sic
meðr sic oc sinu nasta grannar oc sinu naimdar manni
fals han at þy· Þa byte sacsokiannu attan ortogh oc þar
meðr af tiundannu ar han at halde. Ok þessar samu
uærin vndir standum nu varar gildar um aldr handar
tiundar vittan þan loten fatokra manna ar þondur
skulu inni halda oc vaslum mannum giuar· Ar oc sua
at ingin loter af allum tiundannum ar ut gulom fir pas
cha aftann· Þa giallde allum sakshokiannum ena sextan or
thogh oc ut allan tiundan· Um houod tiunder ar sua skil
pat at hwilkin man sum arwir æftir fadur sin allr
moder helt bo· han skal giara houod tiunder æftir drud
in sad· arua magir saman en helt bo· oc uilia bo sa
man þa siti vm þyr ar ok giaru· þa houod tiunder· uil
nokor þerra bort fara innan þem þrim arum· þa giar
n houod tiunder· þagh han ar skiptis af sinu peningum·
Vilia þair allir skiltas at· þa giari fir an skiptis houod
tiunder· sua vngr sum gamal· uttan mo giari igh fyr
an giftis· Arum· man loska peninga· þa giari ho

B 59 - 42r

noðtindær. Þæghar annan dagh ær. ok eigh optari af þem
pæningum. utan kirkia ær ughilð æptir þæt tiu
ær. Oc þæt unðerstandum uir mæðer þem manni sum
iorðer eghandæ æru oc eigh mæðer landbom sum unðer
þæmma tindær haldæs eigh fyr kirkiu vigsl. Num
man skal eigh honoðtindær fyr æn hun giptis oc
annan eigh fyr æn ær hænnær ara gamal. Ba
sic laghlica tono þær skulu giæra honoðtinder af
tir þriðiu saðo af þem pæningum ær þær þa hana
ærvær þær æftir faður ællær moðor. þa lukir sua honoð
tindær. sum fyr ær sagt. Hulkin man sum sarghar
man ællær dræper þæmmær sam sunbu. Þrættan um skal
dørs dag. um þrettandæ. um varrafru føðslu dag. ællær
i kyndilsmessu. um tomulfs massu. ællær pancratij mas
su ællær i skodue. um olafs massu. ællær a mæssu kirkiu
dag. huat þæt ær haldær i hemfarð ællær þæt faræ. ællær
a þan dag ær kirkia ær vighð a i kirkiu by. þa bøte bis
cupi. x. mark. Hua sum sarghar ællær dræpær i kirkiugarð
ði af folsko sinni. bøte biscopi. ix. mark. Bindær han þæt i kir
kiu bøte biscupi. ix. mark. oc uærði aldrigh inlændær fyr æn

biskup bidr firi hanum ok æptir þat þa løte æn biscu
pi .xx. m. Oc þæssa løn oc loc viliom vir at gømes
i þæssum tuem næstu fallum. Um þa mæn ær hæl
gha dagha brytæ ær sua skipat at hvar sum bryt
ęr um paska dag ællær hælgha þors dagh. pikisdu
gha dagh. iula dagh. attunda dagh. ulsfur dag. noko
varra fru dag. nocon apostla mæssu dag. mid su
mars dagh. sancta laurinzius dag. sancti michiels dag
allra hælghunna dag. þa løte atta ørtogh biscupi
af þæt mynt ær þa gangær. Syndr gift madr mad
løsku kono løte biscupi .xij. ørç. Syndr gift man
mad annars mans cono løte biscupi .ix. marc firi fra
ndsima spiæl mællum syskina ællær systrunga løte .ix.
m. mællum þridia mans ællær fiarda løte .xij. ørç.
Hvær sum syndr amot naturinni løte biscupi .ix.
marc. mad canunca radi. vilium vir fasta giora. þæssa
skipilsi ok mæd þem frælsler ær kirkian hafdi firi
os. oc þær til ær vart insighli ok varss capituli i sigl
li fore þætta brief sat. Actum anno domini. m. cc.
lxxx. primo.

Westgöta Kyrkior

I nalæbo æru þrer kirkiur ok fæmtighi. Valla ha-
raþi tolf. Skanungs haraþi þrer ok tiughu. Kakind
fæmtan. Gudhems harath fem ok tiughu. Vartopta
haraþ siu ok fiuratighi. Redhwægh. fiurir ok tiughu.
Vilskahæ. tolf. Frökins haraþ. siu. Asgæradh attan.
Mohæradhi tolf. Kind nio ok þrætighi. Mark fiurir
ok tiughu. Vidhundær. atta. Kallabygd. iii. Biærsni
þrer ok tiughu. Kindahæ. atta tiughu. Qualm siu ok
tiughu. Alstarz. iiii. Barknahæ. fæmtan. Vistahæ. tiu.
Asuhæradi ællivu. Ymnahæ. tiu. Flodnahæ. fæm.
Byarkahæ. fæm. Laskahæ. atta. Kolanshæ fiurir ok
tiughu. Vatlubohæradi. fæm. Alum tiu. Sawndal siu
iiii. Askeraskhæ. fæm. Thusing tvær kirkiur.

Om man legher någen till at slå eller dräpa.

Regler .V. man ol at dræpa man ællær sarghia fullum sarum. þa skal han ar-
legho taka ogillær wara. Æn han ær leghær wari sic mz luctu hava wæþa
takit han at. oc oskyldugh warda sic. þa scal han swara olla mykit sum han
giordi þat sialfr. Æn æi ær leghær böte olla mykit sum malsæghand quædær sulla
ta widh. ællær hænna ep a han. Lægær lansman almænniga at
wsældu mah ællær saklosa. hawi firigört lanum sinu.

B 59 - 43v

Nº 1.

Westgöta

Hær byriæs danaholmbær · Or · danaholme · oc · i · stam
næ sund · Or · stemnu sundi · oc · i · klyftir · Or · klyftum ·
oc · i · slat as · Or slataasi · oc i flatæc · Or flatæc · oc · i sam
sio · Or · samsio · oc · i · alduræmanna bræcu · Or alduræmanna
bræcu · oc i dwærghærws · Or dwærghærwi · oc i gimpa
Or gimpa · oc i ærnu os · Or ærnu ose · oc i clintæmosæ
Or clintæ mosæ · oc i simuas · Or simuasi · oc i diupadal ·
Or dyupadali oc i lygni · Or lygni oc i dyupadal · Or
dyupadali · oc i bagsluas · Or bagsluasi · oc i gynæ
biærgh · Or gynæbiærghi oc i gamæ ryr · Or gamæryre
oc i mæd alsnæs · Or mæd alsnæsi · oc i uisulangi · Or
uisulangi · oc i unæbiærgh · Or unæbiærghi oc i
ulas · Or ulasi oc i scutruas · Or scutruasi oc i
oc clæccobiærgh · Or clæccobærghi oc i malkæ · Or
malkæ oc i mese · Or mese oc i byur · Or byur
& · oc i spetuos · Or spetuose · oc i astabiærgh · Or
astabiærghi · oc i stræcu · Or stræcu oc i hastu
bughæ · Or hastubughæ oc i danabæch Or da
nabæc oc i scatusio · Or scatu sio oc i botn ·
Or botnne · oc i ger sio · Or gersio oc i rabæc
Or rabæc oc i konongæuad · Or konongæuadi
oc i miodyrtædal · Or miodyrtadali · oc i loc sio
Or loc sio · oc i bokæ bæc Or bokabæk oc i ·
fiughdis uic · Hær hittis at vart land oc

Landamären

finnið oc halland. ¶ Nu ær fyghðis nic. oc i. barn
Or barn oc i ęst fyghði. Or ęst fyghði. oc i. spada
Or spada. oc i spadalin. Or spadalinne oc i biærgh
sio. Or biærghsio oc i tolersio. Or tolersio oc i saxio
Or saxsio oc i maghlinsio. Or maghlinsio. oc i
skiarfsio. Or skiarfsio oc i ana ø. Or anni ø oc
i maal Or mal oc i sandu Or sandu oc i samp
sio Or sampsio oc i scuasio Or scuasio oc i
scuabæk. Or scuabæc oc i ekebæc Or ekebæc oc
i ana nið Or ana nið oc i uatn. Or uatn oc
i ualsio. Or ualsio oc i rasio. Or rasio oc i
raðcalf. Or raðcalfui oc i grani fal. Or grani
fal oc i scaptamosæ. Or scaptamosæ oc hiorð
as. Or hiorðasi oc i nizar quild. Or nizar quild
oc i lind os. Or linde ose. oc i dumna quild. Or
dumnar quild oc i dumpnar mosa. Or dumnar
mosæ oc i dumn Or dumn oc i uatur
¶ Þæt byriæs a dali. I siurtibærgh. Or
siurtibærghi oc i hiartunsnæs mosæ. Or hiar
tunsnæs mosæ oc i. diupadal. Or diupadal oc i
hallinað Or hellinaði oc i foroma fangreno
Or foronne fangreno oc i uttires fiæll. Or
uttires fiell. oc i. mulsren mio. Or mulsrennis oc

B 59 - 44v

i musten illu · Or musten illu oc i tranumo
sar · Or tranumosa oc i tranuquisslu · Or tra
nuquisslum oc i anattanu · Or anattanu ·
oc i myclamosa · Or myclamosa oc i spe
tu · Or spetu oc i siru · Or siru oc up at
syrs uatnu · oc sua i aggu · Or aggu oc i
hadnu · Or hadnu oc i almstars lidum · Or
almstars lidum oc i næshyl · Or næshyl oc i
hiartarhouud · Or hiartarhofde oc i þiud
marar sund · Or þiudmarar sundi oc sua
i uatn · ¶ ¶ Nu byrias i pittu hol
me · ¶ ¶ Or pittuholme oc i tiarnaglar · Or
tiarnaglar oc i odnem oc up at odnem
anlangrum · oc i gradnar · Or gradnar oc
sua i harda marslidir · haluan odnema
scogshar oc alder thisla scogshar · alt næst
æn anar siþ · þat ær up um cloueneþa
hass i uarsnasi · þa i sula bac sin mosa
oc sua i stenen dyghrar · sum liggær mæl
lin mosanna · oc sua harbane sund · oc sua
i dear mosar · oc sua i rosenar · und hiærds
hus · oc sua i lofnas · oc sua i uatn · ·

B 59 - 45r

Westgöta Almänningar

C Þæssi æru almænnings scoghar · C Tiwighuhæ[illegible] · kat
as · [illegible]usluþ · hasmarholt · strandwidher · brun-
gialswidher · hyrnisudher · aranscoghar · byrsiholt
sandaholt · ærscoghar · ron · estwidher · synd-
widher · ostwidher · lanklyn scoghar · risudher ·
wætllufial · ridhingswidher · kulu scoghar · rodke-
hildi · gisla · kili · allamyr · alamar · grian
bech · cema scoghar · ælætamoe · trannscogh
~~stapi~~ · skapunda · holt · sutærmar · rislinge · lan-
ga skedde · afslanaldar · nordhfala · synd-
fala · estfala · C Þæssi æru almænnings biærgh · C
C Geremabiærgh · hualtwabiærgh · lenlæabiærgh ·
aldubiærgh · myrsulbiærgh · haal · hundabiærgh
billingh · C Þæssi æru almænnings uatn · C
C Vættern · wænærn · tidær · lygni · tymmondir ·
asundi · skær · langh · fruska · sæsriusioer · alc-
uandrynda uatn · unnæs · sæsioer · tollær · pra
hyrinnar · wænn · wætur · lodne · ystrar ymi-
gadur · C Þæssi æru almænnings a · C
C Lidha oc dyr oc noss ·

B 59 - 45v

Um arf twe laath .

Hwar man aff manna alff vt komen . oc annar aff kono alff .
taki han tua lote aff manni enn . oc hin tridiungh . Ar man aff
kono alff vt komen . oc kona aff manna alff . þa tak sua mykit
kona sum madher . Ar man aff manni vt komen . oc kona af kona
aff kono . þa tak han fiura lote . oc hun femtungh . Æn ar kona
aff kono alff vt komen . oc annar aff manna alff . taki hun tua
lote aff manna alff vt kom . oc hin þridiungh . Sua skulu allir arf
skipta . hwat þer aru hæller flere ællær færri . iæm skyldir sin i
mællin . taki sua hwart sin i mællin hwart vid annat sum nu
ær saght . oc skipti æptir mantali . Æn gangi aldrigh arff i
kolla skipti . vtan þer æru sin i mællin v skyldir . oc þem
gaka iæm skyldir . Tha taki sua mykit en sum flere . hwat þet ær
hæller kona ællær madher . Æn taka twer dela vm arff . kallar
annar sik nærmer vara at ærwa . þa taki þen þera sum nærmer ær
ok taki . i . attar twæno . æru allir þer sum arwa . a manna alff
vt komner . þa taki man tua lote . oc kona þridiungh . oc æru allir
þer sum arwa af kono vt komner . taki samaxlid . oc i allu arfsal .
þa gangi kona til arfs . oc taki sin laghaa loth . ær ygli sin . fadhir
allar blodh . taki arwi vnghiarff . ¶ . hemfrid . kuinna frid .
kyrkiu frid . þingfrid . stæmnufrid . med . hemir þyufs . drap
lant drotten sin . gar a grind oc gæra fat . hæmir æptir vara
tæfingh . hæmir a annan . æn þen gærd garde . bar skiold vm
þingbrækku . gær bunkabryt . tak leghu til at dræpa man . sin
gar bonda . kona bono . tro . allir þo manz . þæssi æru allt ... mal

Um edzørø
ttha mall .

Oraad en Dommare aghte oc wetha 46. 92 skull.

hwar rættan dom vil varæ - han skal hava þriggia handa nabir
att fulla · kunna skal mællu ræt oc vrat · ok vilia alt for
vat æru oc andi annar · ok giara ræten fulkomnar · mz hiærta
ok mz tunghu · ok gærninnar fulkomelse fradrælse · ok gærn
ingginna fulkomelse · hwar sin rættan dom skal vt gifva
han skal hava tiltalendæ ok swarendæ ok vitni · Nu skal han
prøva þessi þry · fyrst tiltalendæ · hwat þet war man tiltalesþi ·
hwat han sik kærær kan · ællar han giar þat mz lust ællar
mz nød · han skal ok prøva · hwat hanum ær gørt · fore þy
sumar sakir æru hoghre · ok sumar laghre · ok i hwilikum
stad · þet war hanum gørt · fore þy æn þyt giærningen se lik
þa ær þø sakin hoghre i andrum stad · æn andrum · han skal
oc prøva mangi giærningina gørdho · fore þy at giær
ning · gørast stundum mz sterk · ok stundum mz fariun ·
han skal oc prøva huilka hanum ær þat gørt · fore þy þet
høre handpæn pleker til · þet huilka gørt · æn þet æruinnar
gørs · þet skal ok prøvas · huru þat gørt war · fore þy
at þet ær mz kraftu giærningin · han skal oc prøva · i
hwilikum tima · þet war gørt · fore timans skulda skal
man rætha sak · Nu ær saght huru tiltalendæ a vara
mz thæm sannu skælum skal hwarre prøvas · ok vitni

[illegible] þry tiltalende ok swarende ok witni · hwilkan ar
tiltalagh [illegible] [illegible] alle [illegible] · annat ar þet [illegible]
[illegible] han tiltalaþi [illegible] alle [illegible] · [illegible]
han tiltalaþi [illegible] alle [illegible] · [illegible] þikki
han tiltalaþi · [illegible] · alle [illegible] · [illegible] han tiltalaþi
[illegible] alle [illegible] · [illegible] han [illegible] [illegible]
alle [illegible] · [illegible] han skal han [illegible] [illegible] þe [illegible]
domaren [illegible] · at [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] ar
[illegible] · [illegible] ret · Eller þe [illegible] a domarenum [illegible]
[illegible] man [illegible] · at han [illegible]
[illegible] at [illegible] · [illegible] þo at han [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · at þu skal [illegible]
dom [illegible] · [illegible] skal [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] a þe [illegible] · alle þet [illegible]
domarin [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] alle
[illegible] · [illegible] [illegible] at [illegible] [illegible]
[illegible] domaren [illegible] [illegible] hafi [illegible] · Alla [illegible]
[illegible] [illegible] domen at þy at [illegible] domar
[illegible] han skal doma · han [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] han [illegible] doma [illegible] som [illegible] · i [illegible]
[illegible] ok [illegible] [illegible] han gaa alla domarum · [illegible]
domare [illegible] · at [illegible] man [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] · [illegible]

B 59 - 47r

... lach gærdho oc

¶ Vidhema sokn skipas i. þre þridiunga. haggutorppa ...
oc henbora. Sidhan skipas haggutorppa þridiung i þre
lote. I ænan ingigærdha bol. ... bol. oc sæx ...
sin ærvu pulsi. pikka bol. ... vanner. halla bol ...
i. allikarvi. oc bandix thallæss. ... loth ...
... p. i. ... fiardhungxmanni ...
... ion arnister ... bol ...
¶ þridhi lot ær sæmunda bol. korsbol. kyrkiubol. kattbol.
oc bergxbol. Sidhan a. þriiu fiardhungin aff halmunginu
i. hiortzbole. i. ... þry aff gunnuvalloch. oc igh
aff sæmunda loch. Firi þy at Aotter saldi brodhore i
by. ... fiardhungin aff halmugginu.

¶ Olafstorppa þridiunger skipas i. þre lote. Hiortum.
bændict magnuss. bændict ... barn i. allik...
oc magnus thiannarn. annan lotten taka þe ...
man. sin ... i. haggutorppa þridiungh.

... olafstorpa ... tenet ...
... ad nos ...

Anno c 1320. Anno domini m ccc xx ... vicesimo ... tertia ... xiiii ...

S. Olofz krön. 61: pag: 7 lin.
Madr er nefndr emundr af scaurum
han var laughmadr i gautland vestra.

Wæstræ gøta laghman

Thæt hittæs namn þæra manna. ær wæstgøtæ lagh gørðho oc
fram førðho · ¶ · Førsti war lumbær · oc af hanum æru lums lagh
callaðh · fore þy · at han sighis · hawa huxat · oc gørt en mykin loth Lums
af laghum warum · han war føðær · i · Wangum · oc þær liggær han · lagh
i · enom colla · fore þy at war han hedhen · ¶ · Annar war · Biorn
kialki · han war af maðhalby · þær war han iorðaðher · i · enom colla
· fore þy hanum war eigh kunnugh hælagh cristna · æn · a · þem sama ·
colla · standær clocnæ hus þær nu i maðallby · ¶ · Þriði war þorer
ræfllar · af gøkem · ¶ · Fiarðhi · war · Alli · han war fødær · i · sighlis
langem · oc han tok lagh · a · hunornæ wallum · æn war wrangwis ·
oc fore sins wranglekis sakar · castaðhi han · i · lagh war margha
wrætti · oc brøkær · oc illi bragha · oc þy war han kallaðær · wringalli ¶
ffæmti war · Tulbi kallaðær · han war laghmaðer · litæ stund · oc war
grimbær: oc wrangwis · þa stund han war · ¶ Sætti war · Guðær af
æsslungi · ¶ · Siundi war · Wluær af Tiælghu · han þolde bort wra
kulsi ella at han ræðhi tappaðhi walz oc laghmanz namn · fore
sina wsiðhi oc folsko · ¶ · Attundi · war · Þyrnir · han war føddær
· i · wplandum · ¶ · Niundi war Wluær hans sun · ¶ · Thiundi
war · Alfzur · af hænu · han talði wæstgøta lagh · al · a · enom dagh
· þy · eno sinni · oc aldrigh mer · fore þy at han do skamp þar ·
æptir · ¶ · Ællipti war · Karli · af Edhwani · han ætti eigh sun
ælli · aldra costa · ella mykit sin ræslek hans oc hiarta halsakær ·
oc snilli hans hoghaþe han til þæs warlz · han spurðhi æptir
· þem mannum spaklikar · ær laghæ æptir gørðo · i · landi waru ·
han ræfsti hwarium · æptir sinum giærð · oc land sitt fore
ondom mannum friælsaðhi han · oc wdæmum · hwaðan aff
war han laghþar maðr · mykli hægri lagha sin æui · oc þy

oc þy war han laghaðær kunnamika faþur at fostærlandi. Tolfte
war. Algutær hans sun. æptir han. mykilhughæþær maþær oc
giruughær. Nu firi þy at. Styrgar. han sun wildi eigh æptir
sins faþurs døþa. þa byrð. a. sik binda. at wara fyrsta. formæli for
þy at war vngær. oc eigh at sær gior an. i. alla lote. oc þy tok gnær
af grolandum. þrættandi. wiþær laghmanzdome. rætwis man oc stað
likær. han talði ræt lagh oc gømdæ þerra. i. hwarn stað. Siþan
tok æptir han. Haghþi broþer hans. Fiughurtandi. wiþ sama waldi.
han fylghdi siþum oc maþ faþur broþor sins. hafþi hoff i orþum
at athæfum allum. þyianaðhi rætwisi oc laghlika waru allum wæst
gøtum. Æptir han. tok Styrgar Algutz sun. Fæmtandi wiþær
laghmanzdome. þa fulkomen at waldi. oc witi sinu. maþ guðz
tilsyn. Sextandi. war. Algutær hans sun. Siutandi
war. Æskil laghmaþer. han æptirdhi innilika. oc letaðhi all
huns lagh. oc annarra. at nyta hafþi lanz sins fore alðri.
Siþan han fan lanzins lagh. þa hugsaðhi han þem maþ
mykli snilli. oc sialfsins forseo. han war margha wægha
wæl skallin till þæs walz. han hafdi þa giæf. af guþi. at
han atti snilli mykla fore aðrum mannum. han hafdhi oc
clærkdom æptir han. ianith godhom clærkum. oc innir alla
lote thiurit han wæstgøta. oc þerra høfdhengia. han war
magnusær sun. minniskiolz af bialbo. han war mykinn
for sic. til aldra raþa oc rættra. swa at war inir allar
rikssins høfdhengia. Swa sum han war mykin for sic til
aldra raþa. swa war oc han godþær drænghær till swaranh
oc till aldra taka. i. stað. hwat ma iæk nu mera af hanum
sighia. vtan þættæ. at sent føþes annar slikær maþær.
Attandi war Gøstaf laghmaþer. spakær oc rætwis.
Nitandi war folke laghman. wæsæl. oc mildær. i. daghs
snill. toko magher hedher af war laghum. oc fullubørn gengu

Eskill Lagmader är Magnus Minnis Kiolds Lågmand och Birger Jerls Broder

fra andri sinum · ¶ ·

Christne Konungar i Swerike.

Olawær skotkonongær · war fyrsti konongær sum cristin war · i ·
swerikí · han war døptær · i · kyældu þerri wiþ hosaby liggær oc
hetær byrghittæ · af sighfriþi biscupp · oc han skøtæ þæghær
allan byn till staffs oc stols · ¶ · Annar konongær war · Amundær
colbrænnær · oc hat þy colbrænnær · at war vrþær · i · ræfstum sinum ·
at brænna hus manna · ¶ · Þriþi war · Amundær slemæ ·
þy at war slískær · · oc eygh goþþær at þra · i · þy mali han wildi
ffiarmmæ · oc han gørþhe skial mællin swerikis oc danmarkær
swa sum sighx · i · landamærum · ¶ · Fiarþi · war hakun røþhe ·
han war foddær · i · lifwini · vistahæraþe · þrætan wintær
war han konongær · oc liggær · i · lifwini · sum han bóren war ·
¶ · Fæmti war · Stenkil · k · han ælskaþhi wæstgøtæ · um · fram
allæ þe man · i · hans riki waru · oc han war goþhær skyttæri
oc starkær · swa sum æn standær hans skotmark · i · lifwini ·
Callær oc konongsten · Annar standær wiþ konongs lidstolpæ ·
hwilir · a · stanzbiærghi · oc · e · glæddus wæstgøtær af hanum
maþ hans liffdaghær waru · ¶ · Sætti war · Ingi · k · han
styrþhi swerikí mæþ dranskapp · oc brøt aldrigh lagh · þy
tals waru oc takin · i · hwaru lanzskappi · ¶ · Siundi
war · halsten · k · broþher Inga · k · hoffamber oc goþlyndær
hwart mal fore [hann] kom · þa war han bætrændi at · fore þy ·
wtlaþhis swerikí · aff hans frafallum oc døþha · ¶

8 Attundi war . Philipus . k . halstens sun . oc ligr at fadhurs
oc fadhurbrodhers sins . at þer fore wal mæþ alberki . ingin
matti oc hanum lagha aptal kiænna . ¶ . Niundi war Ingi . k .
9 brodher . philipusar . k . oc hetter aptir . Inga . k . halstens
kongs brodhær . hanum war firi giort mæþ ondom dryk .
i . østragøtlandi . oc fek aff þy bana . An alberiku fore . e .
10 wal mæþhan þer Ranslingar radhu . ¶ . Tiundi war
Rangwaldær . k . haldær oc huxstor . red . a . karlla þrt
at ywistadhu . oc fore þa sama wanwirdingh han giordhe allu
wastgøtom . þa fek han sliwinderlighan dødha . styrdhi þa godhar
laghmaþær . wæstragøtlandi . oc lanz høfþhengiar . oc waru
11 þa allir . tryggir landi sinu . ¶ . Ællifti war . Swerkir .
. k . gambli . han war cornuba sun . i . østragøtlandi . hans
hæstær swen myrdi han iula otto . sum han skuldi til kyr-
kiu fara . oc han ær iordhadher . i . alwastrum . oc han byr-
iadhi fyrst oc ælfti han þæt clostar . sum gud lati sial hans
hans þæt niuta . ¶ . Tolfte war Erekær . k . han war
12 usum ælla brat af daghum takin . han giardhi . e . godh dome
medan han liwdhi . oc gud gaff hanum þar godha løn fore . Nu ær
han sial . i . ro . mæþ gudhi oc hans ænglum . oc ben hans hwilas
. i . upsalum . oc hawir þar teeth oc openbarat mangh fagher
13 iartegni mæþ gudz nadhum . ¶ . Þrættandi war . karll . k .
swærkirs sun gambla . nøt sins godha fadhurs til . manno .
han styrdhi alberki mæþ sparlech oc godwilia . oc han tok aff
14 daghum magnus . k . fiurtanda . i . ørabro . æn han sialwar
fial . i . wisingxø . oc han liggær . i . alwastrum hos fadhur
sinum . æn sun swærkis war boren . i . danmark . i . iutlu .
15 oc war sinnlegh hans fadhr . ¶ . Fæmtandi war knutær . k .

han wan swerikis mæþ swærþi · oc tok aff daghu · karll konongh ·
oc koll · k · oc byrisleph · k · oc alla maghar orostar wiþ swerikis ·
oc fek · i · allu sighær · oc hafþi mykith arwudi · før an han fek
swerikis mæþ ro · Siþan war han goþær konongær · ær
han tok wiþær waxa · oc þre wintær oc tyghu war han · k ·
oc lat sit liff · i · Eriksbærghi · i · siang sini · oc han liggær · i · warnem · 16
Sextandi war swærkir · k · mildær man oc goþær drængær ·
hans bondæs sinni riki wæl · æn folkongær toko liff aff hanum · hans
skalko maghær giorþe hanum þat · i · giastilven · oc · i · alwastrum
liggær han · oc ær hans · e · giætit · at goþo · ¶ Siuttandi 17
war Erikær · k · han flyþi · i · norreghe · þre tymlangær · siþan
wan han swerikis mæþ swærþi oc mæþ sighær · oc war siu
wintær konongær · oc war goþær aar · k · fore þy at e war
god aar vm alt hans riki · maþan han liffþi · han stra dø
· i · wisingxes ø · oc liggær · i · warnem hos brødrom sinum
oc ffrændum · ¶ Attartandi war · Jon · konongær swærkis 18
sun · barnskær at aldri oc mykit godwiliaþær · þre wint
war han konongær · oc stra dø · i · wisingxes ø · alt swerikis
harmaþi hans døþha mykit · at han skuldi eigh liffa
længær · oc · i · alwastrum liggær han · oc · e · gømi gud 19
sial hans · ¶

Noverint universi quod dominus papa cardinales archiepiscopi et episcopi relaxaverunt
omnibus benefactoribus domus [illegible] vere penitentibus et confessis · xx · dies
[illegible] de iniuncta eis penitentia insuper
carenas ac vii · [illegible] participes [illegible] et benefactores
[illegible] missarum orationum elemosinarum [illegible]
que fiunt in domibus [illegible]
[illegible] penitentes [illegible]
[illegible]

B 59 - 50v

Christna Biscopar i Swerike

¶. Sighfridar war fyrsti biskupær sum hær com cristnu a. han
wor aff englandi. oc hingat. oc markaþi hær þre kirkiustadhi
oc wighþi. þre kirkiu kirkiugarþa. En ær .i. ær. Friggiarone.
Annar .i. Gyrwm. þriþi ær .i. Agnistadhum. oc for siþan .i.
Wærand. oc com þær cristnu a. oc liff sit at rættu døþær. oc s
wærþo hwilas ten hans. Nu hælghir ænglær toko wiþ sial hans
oc færþo hana til paradis. oc ær þæn sial. ær slikær ærwudhe
lon skal upp taka sum han tok. ¶. Annar war Vnni ærchi
biscuper. han wighþis .i. englandi. oc sændis swa hingat. þe
wildi hær swa nordhoght folk wid cristnu taka. oc þer toko
biscupin. oc thorfþolu till bana. mæþ stenum. siþan tok guþ
wiþ sial hans. oc hælghir man. ¶. þriþi war Astmundær. B.
han satti fyrst staff oc stoll .i. Skarum. oc hanum skiptes bolstadhi
.hær. aff almænnighi. utan præbastu boll. a. midhu hede .i. Skara
liggær han. ¶. Fiarþi war Stenfinder. B. lætlatær man
oc godhær drængær. oc gat han fyrst commet sit biscupsdøme til
rætta hiønu. oc .i. Skarum liggær han. ¶. Fæmti war Adalwar
gamli. ¶. Sætti war hin hælghi Adalwarþær ungi. han lat
fyrst grawa grunwal undir sancta mariu kirkiu .i. Skarum
oc þær liggær han .i. guz fridhi oc hælghra manna. ¶.
Siunndi war Rodolwarþær. aldrar þægnar wærstær. þa waru u-
boo till staffs oc stols. oc hwart sit bo afflat aff þærma. ui-
biscupum. oc .i. Skarum liggær han. ¶. Attundi war
Rikulwar. B. han war ænskær at ællu. oc .i. Skarum
liggær han. ¶. Niundi war Harwardær. B. oc ænskær
han atti badi kona oc børn .i. englandi. oc lop fra þem oc hyt
till lanz. oc war hær biscuppær. oc sæte hwarti staf ællær
stoll. han sankadhi gull oc silwær. oc stalo swa hædhan

oc altare . i . ænglandi till kunungx kono oc till hænnar barna
¶ . Tiundi var . sterbiorn . B. han økte myok staf oc stoll . oc
han fullgærdhi mykit af sancta mariu kyrkiu . i . skarum þer waru
þessi tu infødir man . adalwardr unghi . oc sterbiorn . i . skarum
liggar han . ¶ . Ællipti var . ødgrimbar . B. han var godar
madar oc sniallar . þa var sancta maria kyrkia fulkomnad . i . hans
daghum . oc han vighdi hana til . fæm pæningh bla . af hwarium
bonda . fore þy at þa gek erpæningar . i . alt gøtlandi . allar
skuldi gialda [illegible] hafua . allir . þer byghd . oc i . skarum
liggar han . ¶ . Tolfte var þan godhe . B. bænadikter . slikar
ward aldrigh till godgiarnigar . hwarti før ælla sidhan . han
tok allunum bo . oc lat [illegible] . han tok halft hundrad lanbo . oc
lat [illegible] . han lat sælia sancta mariu kyrkiu kor . allan .
oc siþan kopan . oc gøra han allan . han gaf till halft mark
gulx . at lista þen [illegible] tekn sinn þær [illegible] . i . [illegible] han lat
oc bær ødbonnen halghe . oc kopan han standar nu . i . han
lat oc giarar tafluna . fore høgha altara . han lat bo badi
scrinin . oc rettada halghu doma . i . þem . han lot gøra han
dinar halghu oc bo hana . oc laggia . i . hana halghu doma .
han lot gøra bokina kono . oc [illegible] hans radhu com cantar
bonar till skara . oc hana køpte han mad sinum pæningum .
Bibliam lot han køpa . i . ænglandi . oc gaf mariu kyrkiu
. i . skarum . han lot gøra [illegible] . af sancta petars
kyrkiu . i . skarum aff sinum kost . [illegible] þe pæningar sum
kostadhi sancta nicholausa kyrkiu . i . skarum . lot han till . oc
han var þeira gillbroder . han gaff sancta nicholausa kyrkiu
badar doctonar . han gaf badar doctonar til [illegible] .

han lat gøra kirkiuna · i · geralabu · oc bo hana · han lat gøra ·
kirkiunna · i · agnistadhum · oc bo hana · han lat gøra kirkiunna
· i · dimmu oc bo hana · han lat gøra kirkiuna · i · wighum oc
bo hana · oc han wighþi hana · vtan hwan pænningh · hwar
sum han for um sit biscups døme · oc þa nokot altar þærs guds
mæþ þiana skuldi · mæþ þianæ · þa halp han mæþ sinum
pænningum · manniliker oc anlikar · J · mardal vplandum
gaf han badhi clocca oc bøker oc scrud · han lat oc broa
gøra · han lat gøra · broar · i · osce · adhra · i · offrus · oc
þridiu · i · stalbærdhi · fiarþu bierrunabro · oc ffæmtu ·
wilbær wis bro · han lat broa twar · rastir af tiwldhi · oc
ena rast af tiwturswidhi · oc ena rast af høkesin · eigh
tok han mera æn · fæm pænninga bla · af hwarium bonda
alli · fæm oc siauþun haffdi · alli þer biggia · æn nøgin-
man þyrfti heims · stal hans godgiærninger aller · talle-
vtan gud sialwær · sum han skipadhi þar till · þy · hwarium
leddhe han aptir sic sæl oc pænningær · stor silfkar oc mangh
drykiohorn · klæþi oc grasskin ollu mangh oc gørsim hæstar
gatu mast dragha · i · godho fare · æn sykhet þy farin
lifsþuls eptir · þy hwarium gaf han fatøkom mannum
æt brød vppærlika · oc dræfr badhi · ollu sum gud lene
sial hans hallær sinar godgiærninger · oc i mariu
kirkiu · i · skarum liggær han · ¶ · Fiærdandi war B.
lærispiltwar · han war fødar · i · hwar ther han com
Birtar sunni thrinnar af bondom biscupi · þa fek han
domar til a þingi : hirst þa þing haffdhis · oc hel
tindos askinbaik · ¶ · Sextandi war · Jon hinn
waskær man oc þæfflikær allu mannum · ¶ · Siaundi
war vmaddar mykin þægn gaf badhi riku oc fatøkom ·

¶ Sextandi war . Bʳ bændikt vngi . han samnadhi sik wapn
brynniur . oc skiolda . oc skippadhi swa staffwi oc stole . hardh-
oc braþær war han badhi wid leka oc lærdæ . myok gædes
æghin badhi stafs oc pols . i . hans daghum . j . upplandum do han
oc . j . warnemh liggær han . ¶ . Siwntandi war stenar . B .
ffestgækær at ædlum . godwiliadhær . man . æn lærdir man .
æghu goz bidiæ sial hans . fore þy at han ffrælsadhi þem
wal . mædh allum ællikum ledom . ¶ .

Om tiufnaþ

¶ . Hwar madhær manni þiuffsak . ær eghi . i . handum takit . eig ær
husum ranzakat . oc enghin laghæ leen . a . wari sik madhær twæmi
tylftum . oc . ii . ferdhum . oc swari hwar sinlæstum . Ær . i . handum
takit . ær husum ranzakat . laghæ leen . a . komen . wari witulsos .
þæt skal . vii . v . aff næpdum . swæria . at þæt war eig i handum
takit . eghi ær husum ranzakat enghin laghæ leen a komen . oc þy a
han eig witulsæ at wara . Sidhan wari han sic siælwær madhær
twæmi tylftum . ¶ . Nampdær madhær a . hwat han hawær
wil þæt mal wæria ællær fælla . Wil han hwarta þæt . þa
swari en witulsæn ær . bidi swa sær gud hol . oc sinu mannum
aff nempdæ . at han wet han hwarta þiuf ællær radhþiuf .
Sidhan þa wæri sik siælwær . madhær twæmi tylftum . oc . ii .
ferdhum . oc swari hwar sinlæstum . sum laghi sighiæ
. ¶ . fuldær þiufnadhær . þæt ær . ii . ør . ællr . ii . meræ

¶ Hvar sum stial .ii. ør. allær .ii. ør. mera. þa wari sik mæþ
samu laghum. sum fyr war saght. ¶ Stial til halfs marka allær .viii.
.ør. mera. warþar i handum. ok husum rannsaght. alli laghæ
lezn a komen. þa hængin þar fore. ok eigh ma fæ minna
hængiær æn .viii. ør. Ægher malseghande wald løsa at taka
ælli hængia. ¶ Eigh ma lif latæ þiufæ til laghæ langa
vtan bote sum laghi sighia. vm. skogh som minna æn .iiii. ør. i
þæ stadh. ¶ Stialla flere saman til .viii. ør. ælli .viii. ør. mera
ok war þa allir rannsaghum. þa hængi ok allir. æn þe sum eigh
ær i handum takit. þa wari sik mæþ .ii. tylftum.
.ør. ¶ Hwar sum lætær fullan þiuf løsan bote .ør.
¶ Stiæl maþer konu ællær eigh hun vndir las ok lykki. warþer
hin fangin. þa gialdi sina pæninga fore. ok husfru wari
saklos þar af. ¶ Bo hans skal alla skiptæs. æn hans
husfru ær saklos. þa skal kona hans taka skipti sit sum
laghi sighia. sidan bondans lot skiptæ i tu. hawi halft hans
arwar. ok halft skiptis i þry. taki en lot malseghandin.
annan hæraþ. ok þriþia kongær. ¶ I allum þiufnaþi
baþi i hwnsku. ok allu. þa gialdi e malseghandanum
fyrst aptar skaþan mæþ sannum eþe af vskiptu. ¶ Eigh æru
flere malseghandær þær at. æn þen sum han far mæþ sinu.
ok warþar han gripin mæþ. kiænnær flere man æn þær
vinni mæþ þem ær gripin ær. þa winni til sinæ mæþ
.xii. manna eþe. ok eigh flere malseghandær. æn þen
sum mæþ sinu hawir takit. ¶ Æn bær husfru sak at
hun stal mæþ bonda sinum. þa skulu hænnar malsman þer
atskillæs æru. hana wæria mæþ .ii. tylftom. biþia
swa sær guþ hol. at hun eigh stal. ok eigh stolet visti.

Om Konungx Edzöre

· Alt þættæ mal a[illegible] konungx eþsöre ·

1. Cap. är tagit af Östgötha Lagen

han

[illegible] noþi hem at aþru · þre vitnande · at þu bundin alli noker hans
hyona · alli annan þan i hans garþ giæst hafþir · alli hans garþ [illegible]
i þrangu · þæssþar han i garþin [illegible] okaþa at gøra · dræp · slar alli
huggar · fullu sarum · alli slar okeno · alli gør bloþviti · alli þer þ.
a iii · i flok · oc [illegible] · þer hafa brutit exeraþ · [illegible] at mans
garþi fir · vnnu sinu · oc hin aþer · castar allen · okenþ · æptir hanum ·
gøra at han [illegible] · alli fulsæri · alli bloþviti · æn þan han combr
a hins compt æn han til hiappa sokær · alli garþ hans · þa hafuir
han oc alli · þer maþ hanum æll brutit exeraþ · Nu takir hin þ.
æptir leip · þan fin leip · fyr æn han cumbr a hins compt · æn han
flyr til · alli i hans garþ · þa hafuir han eigh brutit exeraþ · [illegible]
maþer hem at manni · oc vil okaþa gøran · oc [illegible] eigh · þa æn
han slar eigh til blot · oc eigh huggr han · oc eigh dræp · þa ær het
maþ fullu both · Bærir hans hus alli stenar · alli okenþ man
alli okenþ · oc comber eigh bloþvita innan · þa bøte iii · mar · alli
þyli maþ tolf manna · Oc gangir eigh · vi · ok · fyr an þ · hafuir
war sik fore exeraþ · Gør þ hemsokn · oc i þi han [illegible]
nena · warþer saar · alli dræpin · alli far bloþvita · [illegible] at [illegible]
han far i hemsokninne · Nu kan han fin far · oc vil flyia
at þat han far i garþin · alli a compt · þa ær alt [illegible]
æn þer [illegible] i garþ [illegible] · oc falla fordar innan · oc hofuþ
þan a þen hemsokn gørþe · war ygilde · falla fordar vtan
oc hofuþ innan · warn gilde · fin þi at þa [illegible] þan sal sum
fordar [illegible] · Nu kan han læra oc sinum garþi þa [illegible]
[illegible] han at dræpa · e a · alli huggæ · siþan þer kome [illegible]
garþi bøte [illegible] · Far han saar · alli warþer dræpin ·
siþan han comber [illegible] · þa bøte þan [illegible]

Nu far þan saar at hemsokn gørþe · ællær wærþær dræpin han ·
oc gørþe ingin skaþa · þa wari ugilt þæt han fek · oc hwart
han flyr · oc eigh hans bo skiptær · Nu hittær man i garþi
sætu · oc skalkæs at vsætu · þer hawa eigh brutit eghæt · utæn
han gangær vt gærþi siþæn han wrþi wærþær · oc hæmtær
fek hialp ælli wapn · oc gangær swa atær · i · garþ · huggær slaær ·
ælli særær · þa hawir han · oc allir þer hanum fylghæ · brutit
exweth · Nu a þæn i friþ biþiæ husæ aghær · oc hemæth
oc þæn a bot oc boskipti ær farit fek · Nu hawir annar ben
æn ælli manz hins dræpit fek · þa skal han biþiæ for hanum
sum husæ aghær · oc swa bræth han hawir biþit for hanum ·
oc han hawir · k · bot · þa stæmpni siþæn dræpanum annær sighi ·
oc wæru a han swa sum i dræpær mali skuls · oc fari þæ fullsæ-
ttær hans ærwin · þa til hawin · bot wiþær þem · Siþæn han bot
hawir wiþ ærwana · þa wari sakløs · baþi for · k · oc hæraþ-
ttær þe fullsæsnær · þy at han haffþi fyrr bot wiþ · k · Nu
æn þæn ær lanboe ær hemsokn gør til ælli leghe hins ·
ælli landi · far han ælli nokot hans hiwæ · saar ælli · dræp ·
ælli skena · ælli bloþwiti · þa a han baþi boskipti · oc lanæbot
oc friþ biþiæ · Nu æn annar man far þan lanboæns garþ
søker · saar ælli skena · ælli dræp · þa a han boskipti · oc bætær
sum saar ælli dræp fek · oc þan biþiæ i friþ ær iordheghendin
ær · oc eigh lanboe · utæn iordheghand gøre graþþinæ ælli
Cap. 2. han wilti þet skaþa at gøræ · þa biþi lanboe i friþ · Ællær
hanum a sæt oc bot · hawir brutit eghæth · þa skal næfndin
þæt sweræ · hwat ælli ænæ skaþlæs sum þæræ mællin ælli eigh ·

B 59 - 54r

Nu ma maþer eigh hamnas æpti barnaz sattaz · wari han hæri wæri
wari þar ſe eigh lighiæfari · oc alla ſe fore aluth · at barn eigh
i þan ſtunnun dagh oc innan han · ær laghlyu · þa mattu þer
hamnas · æn warþær barn lighiæfar · þa skal barn bæra
kraffbur · oc eigh hamnas · Nu æn nokor ær ter aff barnum ·
þa mughu þer eigh hæmnas · hæms nokor fyrsten barn æn fylster þa
þa haldir þer bunt exer · Nu ma maþer eigh hæmnas a annan
æn þan ær giarþiuna grafe · hæmir han a annan · þa halder han
bunt exer · Tha skal hæraþs namps wita · hwat halli þan
sami ær han hædis a grafe giærþinna · a hin · ælli annar
grafspena · þa æn eigh grafe þan sami giærþina a hin · þa
skulu þer þat vita · hwat halli annar skialnaþ com þem
... llu · ælli han hæmis hins · hædis han a annan · þa
... han bunt exer · Takar maþer kono mæþ waldi han cap.
bunt exer · Synis a manni ælla a hans klæþum ·
... oma ref ælli synis a kono nokor akoma · opp ælli
... n · þat skal hæraþs namps wita · hwat þæt ær sat
... u lyr han wid hana · oc giætar eigh sin willie
... · slitu klæþi hænni · hæræt opp oc akallan · þa halder
bunt exer · Sitiar maþer sær aþru a þinghwagh
... kirkiu wagh · æn ... at han giær eigh ska þa ...
... · þa ær het mæþ lidw bot · hugger ... klaþi ælla
... annans · slitu ælli slinu a þingswagh · ælli kirkiu
... oc kombar eigh bloþwiti inan · þa gifi ... xii manna
... iii ... annan · huggar ællan · skal

Nu far bondæ sar at hemsokn gøræ · ællær wæthær dræpin han ·
oc gøræ the ingin skatha · tha wari ugilt thæt han fek · oc ikkæ
han ænti · oc eghi hans bo skiptæ · Nu hittæs man i garth
farær · oc skulæs at usæmær · thæ halda eghi lengær æn ærlæt · æn
han gangær ut gartha sithæn han wrethi warthær · oc hanum ær
fek hialp ælli wapn · oc gangær otha annæn i garth · hugger · slar ·
ælli dræpær · tha hafuir han · oc allir thær hanum fylghiæ · hemsokn
æruærth · Nu a bondæ i frith bithiæ hustrughær · oc hemæ
oc bondæ a bot oc boskipt at sarit fek · Nu hafuir annar bon
æn ærwor manz hins dræpit fek · tha skal han bithiæ for hanum
sum hustru aghær · oc swa bræth han hafuir · bithær for hanum ·
oc han hafuir · k · bot · tha skærpni sithæn dræpanum annær fiughi ·
oc wæri a han otha sum i dræpæ mali skils · oc færi thø fullæs ·
for hans arfwm · thær til hafthi bot withær them · sithæn han
hafuir with æfwænæ · tha wari saklæs · bathi for · k · oc han ·
for the fullsæræ · thy at han hafthi fyr bot widhær · k · f
æn bondæ at landboe · at hemsokn gøræs til · ælli leghæ hins
ælli landi · far han ælli nokot hans hinæ · saar ælli · dræ
ælli skenæ · ælli blothwiti · tha a han bathi boskipti · oc sar
oc frith bithiæ · Nu æn annar man far bondæ landboæns gar
gørær · o at skenæ ælli dræp · tha a han boskipti · oc bætta
sit saar ælli dræp fek · oc bondæ bithiæ i frith at hemsøkiænd
æn · oc eghi landboe · utæn hemsøkiændæ gøræ grathstufuæ · æ
Cap. 2 · han wiltæ thæt skatha at gøræ · tha bithi landboe i frith
hanum a sar oc bot · hafuir hemsokn æruærth · tha skal næpd
thær wæræ · hwat hælli annar skiallgyth cum thær mællin ælli · eghi

Nu ma maþer eigh hamnas æptir · bætar fæstar · væn han hæmnas æptir-
væn þæn ser eigh lagh hæfþir · oc ælla sæ fore sculd · at bætin eigh
i þan kommin dagh oc innan han · þer laghsatu · þa magu þer
hamnas · Æn varþa bætir lagh hæfþar · þa skal bætar bæra
kialkabot · oc eigh hamnas · Nu æn nokot ær læt af botum ·
þa mughu þer eigh hæmnas · Hæmnis nokor siþen bætær æru lagh hæfþ ·
þa hafþe þer brutit eþsøre · Nu ma maþer eigh hæmna a annan
æn þan ær gærningar gørþe · Hæmnir han a annan · þa hafþir han
brutit eþsøreth · Tha skal hæræz nampdh vita · hvat halli · þæn
sami æn han hæfnis a · gærþe gærningina a hin · ælli annar
gærþe hena · þa æn eigh gærþe þæn sami gærningina a hin · þa
skulu þer þæt vita · hvat halli annar skalmæþer com þem
i mallu · ælli han hæmnis hins · hæfnis han a annan · þa
havir han brutit eþsøret · Takar maþer kono mæþ vald · han cap.
haver brutit eþsøret · Sinis a manni · ælla a hans klæþum ·
þæt kona ref · ælli sinis a hans nokor skoma · cop ælli
akallan · þæt skal hæræz nampdh vita · hvat þar var sar
um · Æn liugher han viþ hana · oc gitar eigh sin vilia
framt · slitr klæþi hænni · hæver op oc akallan · þa havir
han brutit eþsøreth · Gitar maþer sar adrum a þingvælli
ælla a kirkiu vægh · æn hvat at han gitar eigh skapa þæt gær
oc vili hog · þa ær hit mæþ hetu bot · Hugger · klæþi ælla
vapn annars · skiuter ælli skiutr a þingsvægh · ælla kirkiu
vægh · oc kombar eigh bloþvite inan · þa vili mæþ · xii mannum
ælla bøte · iii · m̄ · Nu ma[þer] annan · hugger allan · [illegible]

blodwti · a · þingh ælli · i kirkiu giarþum · þa ær þær brutit eþsöret ·
Cap. 4 wærn þæt oc af wæghær · fyr þy at þær æghu allir friþ hawa · Nu a
maþer friþ hem til sin af þingi · oc kirkiu · hwar sum gör nokra grænigh
til hans · fyr æn han kombær hem til sin · þa hawir han brutit eþsöreth ·
Wiþer maþer til þingx sin · ærva hans wunnir sin hanum · fyr æn han
kombær · wilia han dræpa · ælli sargha · þa hawa þer eigh brutit
Cap. 5 eþsöreth · Ælar wraker man af þingstæmpnu · ælli annarri stæmpnu
ælli af laghþingi til malum · þær brytr han sum ælli eþsöret · æn þo at þer
kome ingin akoma a han · fyr þy at þær rædde ingin sarta ælli sekia
fore hetallom · Nu skal þæt hawa til nampn witta · hwat han flyþi
þrangdaar · ælli sialwilians · ælli hwi atti han af þingstæmpnu
ælli com annar skialnaþer þerra mællin · oc eigh a þingstæmpninne ·
Nu a han friþ heman fran sin · oc til stæmpnu · oc swa atær hem til sin ·
Dræper maþer han · sargher · ælli · slar · ter blodwiti · a · wæghinum ·
til oþinnarþingx · ælli · fra oþinnarþingh · þær han fyr han stæmpnar wiþ
oc oþinnarþingx halder · þa hawir han brutit eþsöreth · Nu sitia þer
fore hanum · oc gæta hwarti dræpir han · ælli sargher · ælli slar
Cap. 6 han blodwti · þa ær þæt ogilt beþi · Lecs maþer man til stokæ · oc
huggær af hændær · ælli føter · þa hawa þer allir mæþ wærn brutit
eþsöreth · Nu kombær a wapnaskiptæ þerra mællin · þa ær eigh
Cap. 7 brutit eþsöreth · Nu hæmnis a k · dom · dræp · slar · hugger sidan
ælli hæmnis a man · þær fore at han witnaþi mot hanum · fore · k · dome · ælli
hæradz · a han sidan han hafþi sak gart · ælli sit fadþum laghlika wæt fore
hanum · hæmnis han þær fore · þa hawir han · oc allir þer maþ hanum wærn
brutit eþsöreth · þa wita þæt hæraz nampd · hwat hælli · han hæmdes ·
ælli annar skialnaþer com þerra mællin · Riþer maþer han at
adru · oc ferer han maþ wald or sinu garþi · æn þo at han eigh
hus bryti · ælli gøre nigun blodwiti · i garþinum · þaghar · han comb

55. 110. ~~112~~

ok garþinum bindær han fullum bandum · draper · hugger · fulsæri ællær
stingær · þa hafwir han brutit ezøreth · Brytær þæt sæ · k · ombuþ ællær
annars þæs buþ · ær · k · ombuþ hafwir · ællær lekses a han sandær þiwffnaþer ·
ællær tax ok hussum hans maþ ranzsak · fullær þiuffnaþer · Nu aru Cap. 8.
al þæssi mal · k · ezøre · hwar sum þem brytær · e · hwaro maghi hin
þer ær vi saman · þa haua þer forgiort allu · allu þy þer aghu fa
ittæn lendþena · ok bitughir wara · inir ætt riket · ok þerra gox þer
aghu þat skal skiptas · i · þra lute · En lot malsæghande · annan
· k · ok þridia hæraþi · Nu forwærka þer eigh sinna barna lot ok Cap 9.
eigh sinna hustru lot · ok engsesins þæs lot · i · bo a maþ þem · Vtan
þerra lot ensamptna · þy at engin a annars lot forwærka · ffor þy at
hwar skal sina sak bøta · Nu hwar sum þem hafwær ællær hws meþ Cap. 10.
ær ok mal · ællær hialp þem til nokot illa at gøra · ællær wet þem
nokra forwist · siþan þer worþu bitughir · bøte · xl · mr · Kennis
þæt · at han hafwir gømt bitughum manni nattuþ ællær daghwarþ · þa
dyli maþ · xii · m · at han gaff eigh bitughum · m · ællær han visti eigh
at war bitughær · ok kennis þæt hanum · at han hafwir haldet
han · þa skal engin sokn þær æptir ganga · þæt skal standa
til hæra namnd · hwat hin wil hællir fælla han ællær wæria ·
· ok hwar sum samwist hafwir maþ hanum ællær maþ þem · ællær
giwer þem daghworþ ællær nattworþ · þa bøte · iii · mr · ællær dyli
maþ tylftar eþe · Nu ær hin kyrkiu sokn · ællær fiorþunger
hæraþ · ællær ok alt hæraþet · hafwir samfund maþ fridløsum
· m · dyli ællær bøte æptir þy sum fra lekses skils for fridløsa · m ·
Nu æghu þer bitughir wara · þer til þan biþia for ko- Nota:
· ær þer bruten widær · ællær hans arfwar · ællær annar þan

sinu hustr oc hemet · a · ænum stæþ war slikt · þaghar han biþar
for þem · þa skal · k · þem friþ giua Ψ þa skulu þer lesa wiþ
konungx · maþ · xl · ar · þat ær hans ensak · Nu skal um
al erfþe · hæraþznæmpd vita · hwat þær ær sat vm · þy hæraþz
Cap. 11. næmd · af þy hær ephtir ær · sum giærþin war gørþ · Nu
skal hæraþzhøfþingi · þem a þingi bituþha lagha · oc alla þem
upp talter · Nu hæraþzhøfþinge · vitar þem egh upp at talia ·
þa skal annan dagh · vnder takar · oc þet samma sta læt · oc siþan
skal han a þan dagh til ær takin · fore næmd a þingi lysa · oc ske
upp talia · oc þe han upp tal þa · þer skulu bituþhin wara ·
oc egh eghia · Nu ma han eigh eþ þær fore ganga · egh
· xii · vi · eþ · oc eigh · tiltaghitan eþ · oc egh þæran lesar þam eþ ·
Cap. 12. hwar ær sun þær eþ fore gangr · þa bøte þam fore vlagh · Nu
ma egh þan skaþan sek · vitna · sokia · ælli stæfna · upa þan
skaþan gørþe · for æn næmdin hawir fælt ælli warþi · Wærin
han skal fara til þings · oc appenbara mal · oc siþan skal þet
malet standa quart til konungs ræfst · Gangr þar nokor um
wtæmi · a · for · þa æru þen vlagh · Nu æn næmdin fælli ·
þa ma hin · egh fyrra han sokia · þy at hin ær egh bitughar ·
Nu æn næmdin war fore expleno · þa ma han siþan sokia ·
hwat þæt ær · dræpi · ran · sar · bloþwiti · ælli skena · Swa
ma han oc gialdþinæ gørþe · siþan næmdin hawir han
warit fore expleno · maþ eþe dylia æptir laghmalum
Cap. 13 oc lanlaghum · Nu þessi al mal æru erfþe · oc þer
Cap. 14. skulu stræva maþ · k · ræfst Nu ma en man hem
sokn gøra · oc erfþe lesta · æn for þa mæn eigh ·

Ψ om konungx ræt

en man hemsokn gera · thy æn ezfeþi gaffs · Nu ma eig kona Cap. 15
ezfæ biþit · fore þy at hun ma æigh bitrugh vara fara · Æ nu
ma eig oghætmaghi ezfæ biþia · kiæriz þæt til hans · þa skal
næmpdin ellæria · at han var eigh · xv · ara gamal : Nu ma
eig þræl ezfæ biþia · þy at ma æigh bitrughær fara · vari
þæt ella · at han mati bitrugh fara · þa butti han giærna
ezfeþi · þæt til at han mati bitrughær vara · Nu æn han Cap. 16
biþiar ezfætt · þa skal þæn þræll in · a · bota ara gærþah
oc · xiii · mr · þa æn bonden vil eig bota fore han man hinum
lagha þingum · oc hinum siunættingum · þa skal þræll in up
hængia viþ bondans garz liþ þassama þrællin · a ·

Ett konung Magnus ladulås breff, och [illegible]

Magnus svea konongr oc gøta mæþ guz naþum · sændir
allum þem mannum ær þætta breff se oc hera · guz kærlekin
oc sina naþ · Vi kiænnumps þæt viþer · at aff þæt skalz
guþ haffuir dyos · i · skuppat · hwert hos þæt ær hugxa oc
skadda · ær guz van hoss þær · oc þeira manna þem vm
sin vikt byggia · En hær haffuir warit · i war nu
en vsidh lengi · at allir þer man vm vikt fara · aldrigh
æru þer sva vixir at þer vilia eigh giffta kærsluar
manna hus · oc allen sin cost haffua væra þæringar ·
oc ræfsta þæt up enar litla stunde · at him frorske
hæmnir lengt at lius þær fere · Oc maþ þy at aff
slicu vsidh · combar · baþi oft mykil liffsins waþi · ·

oc sua siallumar · þa hallinbir þat sua skipat · mæþ siuarþra manna
raþi · baþi biskupa · oc sua annaræ ærlika manna · at allir vagh
farandæ man obudu gialdir far kost raþa · oc ingin skal þar skul
lyghar vara till þærra þem nokot ær gillæ · Oc þær till at
þættæ matti haldar haldas · þa vilium vir at en mæþ skipis til
i · hwarium by · þan saklar skal vaghfarandæ mannum · þat þer
viþer þurvu · ælli oc till annara manna ratta · þetta þer þem
for þat þer viþer þurvu for þetta pæningæ · En vaghfarandæ
man varþer rættar til manz · oc vil þan eigh at han ær rættær
til · hanum saklar þarvir sinar · bote · iii · ortiugh · i · K · oc · i · vagh
farand · q · þem eigh fek sinar þarvir · Æn · þriþia skiptis · i
sua lete · taka · xvi · ortogh · hæraþ · oc · viii · ortogh rættarum ·
Hwar hæraþshøfþinge skipat rattara i · sinu hæraþi · ælli bote
· K · iii · mr · Vilia eigh bondær viþ taka · bote hwar · viii ·
ortogh · Ræfsti eigh mera · a · en bondæ an sua hafta · oc
sæli taki hæ oc korn oc allir sinar þarvir for sina pæningæ ·
Æn þa rættarin vil hwarti vaghfarandær · q · af sinu sakla
oc til annars rætta eig · mæþ þy at han ær valdughari æn
annar · þa bote oc sua mykillu mera for brut sin · oc vari
þat sax · mr · ii · K · ii · hæraþi · oc · ii · vaghfarand · mani ·
Æn þa æn þer þrætæ sin i mællum · rættarin · vaghfarand
· q · oc þan sum til ær rættar · oc sighær hwar annan eig hallæ
rætt gærþ aldrum · þa saklum vir þem allar til fiarþ
hus nemnd af hæraþinu til vara · mæþ þem skialum ·
at vaghfarand · q · lysti for grannum · ælli for skialum · q ·

af hæradhinu þa han later skora . at han fek eigh sinar þarfwir . at
køpa . i . stadhenum . by . for sina pæningha . Æn þæt ær . oc swalundu . Nota:
at man wilia oss þiut ster gøra oc lia waghfarande mannum . oc
þy . wilium wir at waghfarande . m . salia sinar þarwir . swa sum
almænnelik køp . i landenu . oc þa æn nokor ær þæn . ær þæt
wil hemulika taka til sin . at køpa þæt in . ær han hafwir eig
siælwer . oc han matti waghfarand . m . vt salia . þa sali han
sum giærast giter han . swa þyt hwaru at fylghia ma . Nu Nota:
fora þy . at þæt ær mykit at sækia i rettin . vtan at han hafdhe
aprir . þa wilium wir . þæssa wara skipan swa wisa laghi
festa . at hwar sum taker nokot vtan þæss wilia sum a . þa
wilium wir . at þæn takis linlika . vtan bardagha .
oc fæst os . swa þyt hwaru . at han hafwi dagh . vm sax
vikur . at bøta . xl . marker . fore ranith . þæt han giordhi .
oc þa æn han bøter eigh . xl . marker . i . þem sax vikum
þa wilium wir . at han foræs os . þæssa . xl . marker skulu
skiptas . i . thre lote . take en lot . konunger . annan . hæradh . oc
thridhia þæn sum ranit war wið giort . Wardher þæt
swa . at þæn sum ranit hafwir skin . vndan . oc skiær up
budkafle . budhe þa hæradhinu . at taka þæn man . hwar
sum eigh comber till bøte . iii . marker . Wardher þæt oc swa
at nokor skiær up budkafla oskialika . oc farær man
æptir hans ordhom . wilia taka man saklosan . bøte iii . marker .
þæn vp skar . æn þyt hwaru at þer fangha eigh mannin .

þa æn han wardær fangin · ok faar han siþan fiærdungs nempd fore
sik · at ær saklös han · þa bötæ þæn ær bud kafla up skar · atiar
þæn fyrst forþe · xl · ortoghæ · taki · iiii · k · iiii · hæraþ · ok · iiii · þæn
uskyldugher war takin · æn þem alla ær fulghu af hæraþinu
til at taka han · þa giældu wir saklösir · Fyr · þæn bort rindan
Om beg... sum slik sak wærþær giuin · þa skal hanum en rumin dagh giua ·
til answara · at koma · af þem dagh · skal han hawa manaþa
frest · at bötæ swa mykit · sum fyr ær sagt · æn han fall
all · wari siþan utlagher · Wardær ok swa at nokor þæn ær

sandær at slikri gærnigh · hæfer nokrum hæra til · i landinu · ok
Om fremm... bleffwes vilhør, haldær þæn hwar hanum siþan han far wart bref · at han skal
þæn samæ bort læta · um fiuhtan nattar · böte · xl · mr ·
Om andr... ællr wari sik mæþ sinum eþ · æn þa æn nokor annar · ÿ ·
haldær hanum · æn þit hwarn · at han ægh war bref far · þa
böte þit hwarn · xl · mr · Þat wardær ok swa oft · at þen sum
giærdina gior · at han kallær sik aþru nampni · æn han hetær ·
ok slapp swa undan · ok annar · ÿ · wardær takin fore han ·
þæn ægh til giorde · þæn sum swa wardær takin · han skal
wæria sik mæþ · xii · ÿ · þem han war þa mæþ · ær giærning
Om allm... sin six giorþ wara · Far maþær egh sporþo hwarn mæþ bön
æller mæþ pæningum · ær þæt til wtan · þa lofum wir hanum
at taka swa mykit · sum han ma fa fyrstu hwalpar mæþ · ok
giælda swa mykit fore · sum almænnilikt köp ær · a mæþ þy
at þat ær ok wal wardhughær · at þer hawi mera fralsi

en warþughir æru · swa ocþer sum mere giaswa fora · ok
þa takin wir undan þessi gistingh · fyrst alla warä gardæ ·

Om frihet pa gistning for andeligit og werdsligit folk,

ollva biskupa . oc lœrdra . oc kononga til wapn . swa at þer skulu þat
skuld hafa . þar til . amtiggia gilld ælli saklaz . wærin þer siallf
wilia . Ellighar wilium wer oc þy mal at war faþir skipaþi ollum
til frælsis . oc til naþar . aptar nyiu . oc festi þem meþ waru walde .
oc warum orde . oc allra þeira manna frelsi . i . rikinu aru . Et
at þat . at hwar su hugger . ælli drep nokon . i . sit sialfs hus .
ælli annars manz hus . þa skal ate þat han a . skipare . i . þriþ
lotte . tak en . k . annan hæraþs . þriþia sacsokia . oc þan sum
giarðina gerðe . oc sa utlagher e . til þan beðaz fore hanum .
at han hafdi brutit under . oc bote oc siðan . xl . mrk . Slika
samu hæmd skulu allir þer hafa . sum quindi walldra . ælli
drepp . dagliar . i . kirkiu . kirkiugarþi . ælli . a . þingum
ælli gangar a grind . oc gera sack . ælli taker man forcomas
mans giærþ . ælli hugger lim af manni . oc at þessi war skipan
maþi enar lunds hallas wer . at ikke . þa wilium wer . at hwar sum
skaar at giera . aff þessum nokot nu aru uptals . at han wærs annat
aldigia alþri hæraþs namps . ælli fællis . oc hwar su faar at gera
nokot af þessum nu aru uptals . þa skal han aldrigh firid ffa . firir
an han þen sami biðaz fore hanum oc husit atti . at giarningum ar
giord . i . Ellighar meþ þy at þat ær wal warðuct . at þer sum
os frælsi framarrer badþi meþ raþum oc hialp . at þer hafdi
nere aru . þa gifum wer alla wara man . oc waro kiara brøþer
landgæs . oc alla þeira bygdia . oc lands . oc alla þa . i . þeira gozarnu
hænglia . af allum kongsthaum . i at . swa oc alla ærkibiscupsins swena
oc alla biscupanna swena . Wer wilium oc at allir þer man ær
meþ gos þiona . at þer hafdi þat sama frælsi . hwem sum þer

Nota

Stadfest
ege på
Girge
frihe
Om feem
fred
Mollegen
4 de vett
Kvinnefred
Kirkefred
Tingfred
Grid
Notabene
Fri for
allan
kong
tyen sett

B 59 - 59v

þiana halst. Wi hafwm oc swa skippat. at ingin þen ær læn hafwir
laggi nokor alagh a bondær. ællær þinga. swa mit han vil eigh
sin læn mista. vtan þat se þera godwili. Wir firibiudum oc
þæt at bøndær gian eigh gengiærd. læns mannum. vtan þer sialw
wili. eigh hallær þa þingæð æn vtan þingh. Wir wilium oc
at ingin man taki gær skiutz af bondom. vtan han hafwi wart
breff þartil. hwar ællighæs takær skiut af bondom. oc faar han
nokra acomo af gæstandanum. þa se hun vgild. oc warþær han
fangin. þa løse sik. swa sum gæstandans dombær ær til. oc þæs ær
ænni ær fangin ær. Laggium wir hær hardan ræfst widær.
at flæstir þer swa takær. æn swa hærvdis leser. at þer vanda
eigh hwat bondan faar sit æftær. ællær eigh. æn þer gita sinæ mæþ
sinær þarvir oc gislir. Wiþ þessa wara skipan waru wiþær
mangir ællikir mæn. oc gawu þar ia til. oc sworo at þer skuldu
hana halda. oc stærkia mæþ alt þat þer gatu. þær waru wiþær
biscup. Jacuppær archibiscuppær af vpsalum. Biscup amundær af
strengianæs. Biscup kiætil af finlandi. Biscup asxur af wæxio.
. þær waru oc wiþ riddæræ. fyrst war broþer Bændictær. herra
vlwær karlsson. herra bengdict laghman. magnus ionsson. gøtwan
tærpulkær. vlwær hulgesson. Amundær karlsson. knutær matsson.
Ragwalder alguzsson. karl haralsson. thorsten hilmirsson. Bændict ionsson.
Rangwalder ræfwær. Ragwaldær ingesson. Brynniulwer Wlfwarsson.
. þær war oc wiþ hærra petær war kanceler. hærra bændict
ærchidiakn af vpsalum. Prowast andres. oc prowast ion.

Nu þær till at þesti mal ær wir hawom nu vp takt. mattu halda
fulla fæstu. þa latum wir wart insighli fore þætta breff sætia. oc
swar þætta skippat. oc ackwart. i. alnu aptir wars herra føþælo
dagh. þusan arum. oc tu hundraþ oc attatighi. oc fæm arum. ..

Anno Dni 1285.

Extract ur Westg. Lagen

Tiunde skal lada oc skilia at biug vm sik rugh vm sik oc haffre vm sik oc hwete vm sik oc af allo korni skal giöraz thiunde bo legheman sum bunda hwar bryter nokot af þæssu böte þrenni sextan örtogher ... þæt skal kunung skal tiundi ... han ... giöre thiþi ... þet skal sua giöra ... löten ... giore atter penninga ... æn han ... oc eig þy ... at ... flere ... allir ... men sumfa ... vm ... skal tiunde giöre oc ... penninge ... giör han tyda köp. þa skal han ... giöre þem eig skulu leghadrengær þem giöre. hind sum ... ær gärd ... oc giör eighe. böte ... örtoghe. oc þem tekir herezhöfþingin oc [illegible]

... eftir ...

Hwar ... tiundi ... ær göre ... þa ... prestæ oc ... til phalocöpens ... tiunde ... þa ... prest ... oc iii penninghe til phalocöpens eller ... af þem ... sum bonden hafu inni mz ... loth ... hwar tiunne ... þa giue prestæ oc til phalocöp ... iii penninghe eller ... af þem sum bondin hau inni mz sik ... allir ... korn tiundi ... sum lecthen ... af sinni kirkubole ... böte sum ... siker mad ... vm allen tiundæ vm ko messu ... prest kirkiu eller spitali eller vm nokon þen loth gifs ha ... for þet ... sik mz ... man af nempdinne eller böte xvi örtogær ... oc vt tiunden ... gifs man sak at han giöre inne æn han ... ting ... prest kyrkiu spitali prestæ eller til phalocöpingi ... sik mz sinu ... oc ... sokn oc ... nestæ granna ... sik ... vp þet ... a sak oc böte ... togh þem sakinna giuer ... han ... til paschæ ... vm tiundæ ... sakinna ... þa i ... til han ... þet ... vm ...

Hwar ... laghlic a nempd faldz ... vm ... forbuþ ... firi fyrstæ dagh ... annan dagh böte ... til ... konog oc sua biscope ... böte ... iii ... sua konog oc sua biscope ... hulkin ... gar i kyrkiu forbunnin oc openbarlike forbuþaper oc eþer köt oc ... fastudaghum sum han hafu openbarlika ... þæt ... brise ... þet ... til sum ... hau af ... hulkin ... eþer gang ... oc ... sunnudagh ... eller ... fastu eller ... heligh eller ... þa dagha ... gangin ... böte ... xvi ... örtogh ... sva ... kirkmessu ... iii ... kirmessu ... ær ... dagha oc til ... [illegible]

B 59 - 60v

post missa ȝ ad sacramenta post pascha

kyrmæssudaghen ¶ bryt þer iula frid fran iula aftun oc til attunda dagh æftir tolfta
dagh eller pascha frid fran taloena odensdagh oc til pasche dagh at qualle. böte .b.
xij. ora ¶ þetta a biscup at gamblum lagum varum. verder þer i kyrkiu drapin
per a .b. firi ix. mr. verder i kyrkiu sar. þa a .b. iij. mr. firi hwart banismal
a .b. iij. mr. ¶ hwar scripta brot göra böte .b. iij. mr. ¶ firi twæfalt hor
iij. mr. firi enfalt. xij. ora. firi frenzimi spiall a prideia man eller fiær. þa a .b.
xij. ora. at þer skullere böta .b. iij. mr. oc sua firi all annur firi w
oc gange til rom oc giui .b. caplane .vi. mr. firi bref. ¶ skilias hion tu eller
nunna kast firi frenzsim böte .b. badþe iij. mr. skilias firi gudziwa lagh
böte þen sum gipti .b. iij. mr. ¶ giptir þer dottor sina eller frenkono nödgha
böte þen sum retter giftar mader en þer skilias at. iij. mr. en han giftir. firi
xij. manna eþ a .b. iij. mr. oc swa firi tuenne wiltir oc eig meer ¶ hwar
sum helghadagha brot paschedagh helgha þors dagh pinkizdagh midsu
mars dagh laurencij allæ vara fru dagh michael om scor natiuitatis scti Iohis
epiphanie dni kyrmessu dagh oc alla apostola daghæ sum for helgh
oc fasta ær firi alla sunnudagha hwar sum bærgs noþon thwætta wer nød
a noþrom þessu daghu böte .b. viij. ærtog. ella dyle mz xij. þer. bærgir in korn
oc hö vin höst æftir nidiæn aftan at laclöso ¶ hwar sum frid bryter i skærvu
sialwum um skærþorsdagh böte .b. iij. mr. eller wæri sik sum lagh sæger
¶ hwar sum gör fulla gengiærþ giui ij. ærtogh præsti tiolius oc inlesio
laus æftir barn oc offe en han vill. hwar eig gör fulla gengiærþ giui
ærtogh firi fixel oc so in lezlo. hwarte liws eller penninge a bonde præsti firi
inlezlo æftir giftu vttan bonde vill ¶ a þessu dagh so skal bonde offra oc hus
fru oc a altera leogha paschæ dedicationis assumptionis et purificationis be vgis. om
lova die scor pxima missa eius in commemoratione scor. iula dagh a. vt færdæ
dagh þa skal bonde þresti giva ærtogh firi siala messu oc a altara leogha
ar so firi sunnedag oc swa firi xxx iij. ¶ om howod tunder skal standa sum
... æ. wær skær i skærvu oc þetta legitz til ¶ giptir þer sun eller dottor
oc giuer hemgiærþ þor fabir eller modir siden göre so mykin lot i howod
thiunde af do hanum war hemgiuit sum hwart þetta vgift er. oc göre þer ho
wad thiude sum ærfþen faller. giuer þer frillu barnom sinom göz þor fabir
siden göre hens þo barn. ho. swa sum annur laghlic barn. ¶ æter bonde hwit
i fastu vttan prestz eller noþon þen fastudagh sum buden ær at fasta böte. iij. mr.
.b. firi hwarn oc fasti annan firi. eller wæri sik mz nempdanam oc nestlagh
na sinom. ¶ hwar sum openbarlike liggir i löskæ leoge oc wiþer sighei
frillu sina a paschedagh firi præsti oc sochnemannum oc takir æt æftir pasch
böte .b. iij. mr. eller dyle mz xij manna. ¶ hwilkin man gör openbart hor
takir hem til sin horkonu leogh unna siang sik eller wiþer innan taken

hanum · þet ma þ᷑ oc være gum ær til þæn ærvir sik mer fiarþung næpdinne
Biscup scal döma vm hionalagh oc vm testament. wil ÿ. for sina sial giua
hell oc vskuld þa ma han giua en letan huwuþloth swa mykin loth sum enne
minni barn til ær þæt æ barndi sin ærvir gin swa mykin loth sum enne
þerra barn til hwat þer æru flera eller færra halvan æn hæn siuk liger
oc eig mæra. Sehin twer kyrkur at sin mellin eller prester oc kyrkiu
vm kyrkiu goz þerra ær þ. domare oc sua vm aller kyrkiu sculdir.
ær þæt prester bryt bonde a kyrkiu bole pa böte þ. lape konongs ræt oc han
ræt vtan bygd bygning boz. h. asmmære iord böte þ. tio. ræt oc han · sin
ræt. twer schulu kyrkiu drotnar væra oc þrijþi prester þer skulu en timer a
are ræcna firi alþri soen firi pa schell oc skulu kræfia hwar sin eig hauer
gullith firi paskadag mista dæt nestu sina. ær eig bonde sialf i garde
forbuþe dem sin nydabær. Engin ma lengri dagh giua oc eig pant firi sina
lan prest oc kyrkiu drotn kyrkiu penningar vtan soknenmanna rad gialle
sialwer ær kyrkiunni þer kræfiu þem þer lento · lan al sokn quædde eller
ia wiþ gialle al soen ætær eig kræfiu af þem þer lento · Take prest lan
af kyr gialle ær firi pascher eller böte þ. iij. mark. Engin ma kyrkiu nydan
eller h. penninga rade vtan aldra soen rad hwar sum þæt gor böte
þremme xvi örtogh enne þ. aþra konung oc þrijþiu hæraþe. Wilia eig
kyr drotn ræcna firi pascha wæra i forbuþi. Eig ma kyrkiu iord sælia
eller spilla vtan þ. lof oc prestens oc soknamanna wilia vtan þær
giues til kyr bygning þa mo ghu socninen sælie. þa iorþ giues til kyr
firi manz sial hun ær eig brot sipan ær vte nat oc iamlange.
hwar sum þ. eller prester ær gialda as kyrkiunne ræt haw han eig gullit
þa ma þ. forbuþa til þ. þ. ær þrijswar minter til oc ey fögnist. Engin
prest eller læns man ma forbuþa vtan þ. byd forbuþen han vtan ræt
se swa lenge i forbuþi sum bonden vær ligger man sik eig rætlikt
fallam firi þ. sac. haui dagh til forsta lanzthing wil dela sic vndi
högere domara hæni manaþadag. ær eig da orthelth pa ma þ. forbuþi
Wil ÿ. hionalagh binda þæt scal prester lysa þer sum cona ær fest hæf
helgha dagh i kyrkiun dorom

Im arff

af arfþa bole

Sun oc dotter æru faþurs arvi taki sun tua lote oc dotter þriþiung
ær eig sun eller dotter pa taki faþur tua lote oc moþer þriþiung

eig faþur eller moþur þa taki broþer tua lote oc systir þriþiung. Ær eig bro þe oc systir þa taki suna barn tua lote oc dottor barn þriþiung. Ær eig suna barn eller dottor barn þa taki broþorbørn tua lote oc systir barn þriþiung. Ær eig broþorbarn eller systirbarn þa taki faþur faþur oc siþan sum for waru lagh. C. [illegible] e hwar ælle viþer mætir af manni oc cone af cono vt comen ærfþe wara skyld gange man til twægia lote oc cono til þriþiung. C. III. ok man hawir eig barna ærui æru æftir frændar a faþerni oc møþ ne sin mælli skyldir ~~[illegible]~~ æru annarstaþ fære oc annarstaþ fære taky slit en sum annar, man mans loth oc cone cono loth oc systir barn samuleþ oc schipte æfti man mantali

Af varloso bole

Sitar bryte i bo cop wærþ eller æfra swa mykyt i þy han cop sum hem skafter þa hawir han forgiort sin lot i bo. i bo cop wærþ eller glimar aghe þer bo. ær þinu sin. C. hwar. III. a æfrum saus at giæl eig han sialwir i sinu goz søke hans bri sculenær aghær innan manaþadagh æftir giængir lagh sin þa wari bryti hans firiþ sculen ær guldin vtan þan hau laghær wari forfal sin mz. xii. ψ. eþe oc twa glimar mz bo vægir þerra aghe agher i bo lonar han þy þaþer. C. sit bryti sin bo agher engti dan sum goz er a laag haulan he ler. e hwar þat ær halzt ær giældi ~~[illegible]~~ sunnættingin in halden eller lös oc swa þera æfter cob til forfal skil þem vm forfal ogild manna witnum

Af fændamon vm tiuþer til addeto

C. hwar dagh þær ær oc wari saclos siþan halder hin siþan in tok hæsti wid tel. xvi. ortogh taki ψ. in sær mans i firiþgarþi sino hors eller not sændi bud æghandanum komir han innan solar sæturs sit at lose lose mz enæþe sinom lægri fram swa mykyt han wil. cob han eig þa hin sum in tok. calli til granna sina at syna scaþa sin oc lati swa vt oc æghandær se sær at at iii. xvi. ortogh oc at scaþa mz sornom eþ fær han eig buþ aflate þo vt innan solar sæturs oc calli til granna oc se at vspilt ær oc vbarþer oc vspræghdir oc late syna scaþa sin siþan han kærer til eghandans lægra fram swa mykyt han wil oc mz xii ψ. eþ at mere war sændi gör en nu ær fram lact. Skil þem a. sigher sik eig hawa buþ fingit sw en mz xii ψ eþe oc han eig buþ fik. C. bryte herþingi garþ oc far i [illegible] mz enwærþi sinu [illegible] bonde mz xii ψ. eþ oc han broþ eig siþan

bōte heþingi sin vatlōsa eller wærþe sik m. xij. ꝑ. af nempdinne. taki ꝑ. in ta
a geldōsa bōte sin. iij. xvj. ortogh ¶ liggr bolstaþer i. by. giwi þen bolse sæt sin þrim
eller þrim ~~eller sin þrim~~ flere æn þer hawa hans hus brænt eller timber borit takin
þer liggr til nempdinne. giwi sæmmu sac wæriu sic m. xij. ꝑ. eþe oc. ij. ꝑ. withnum ¶ Sin
þassa wægha bōte bonþe lagha bōte lanzwægh almanna wægh kyrkiu wægh quærne
wægh Enniaka wægh oc maka broar. þæt eig æru almannæ wægh eller broar he
gia vgiller wæri saclōst. vtan nokon kiæri æftir. af grannum þa bōte ore oc taki
Siæluer grannar ¶ Wititz manni skogha brænne at han hawer brænt til tughu lassa bo
te iij. ix. marc eller wæri sic m. siu nempdamannum. brænnir minnæ bōte iij. xvj. o
togh eller wæri sik m. xij. ꝑ. brænnæ flere mæn til i. skogha samæn æru skyld
vm mal oc metti oc wiþr. elder los oc brænnis til fullæ brænnur sum wart sæt
bōte hwar for sik iij. ix. marc eller wæri sik m. siu men af nempdinne
¶ Liggr husalōs tomp i. by acra oc ængiar han sate oc garþer æv til tomp liggr
þa taki hwar þerra iorþ hawer cōpo lōsnyket af tomptene oc garþenom sum
þer hawa fingit af iorþinni æftir næt oc iamlanghe liggia þer ne wiþr. gi
þenom þa bōte lwa sum lagh liggia.
¶ Thassi eþer liggia a bunden af nempdine twælsore eþer Swær man ber
af handom sik. hemsōþo eþer Swær ꝑ. eþ a mot nempdine þem han laghi
wær. ꝑ. sik for þiuf sac oc hittiz siþen m. hannum. wær. ꝑ. sik for sac oc
bōt siþen viþ saclōskir. þessi eþer skulu allir at ganga eller nempd sin
ga. hwar sum liggr flere eþa til nempd bōte. iij. xvi. ortogh
¶ Soker. ꝑ. til skuld sumær. oc kennez beþer skuldinæ hwru mykin hun ær
thin fram oc swær m. xij. ꝑ. at fulwurþi ær thin lighi ne wiþr. fore til hæraþz
oc late þær mæta en fulwurþi ær samb þem eig þer fore til lanzþing.
þa meteinzmæn eig fulwurþa wæra liggia til þæt. a sæt ær oc lagman dome
¶ Allir xij. manna eþer skulu m. withnum gangaz twe. ꝑ. withnu bæra oc sw
ær. i. eþe stanþer þer mughu eig at ganga eig ma ovormaghi þrel eller [illegible]
lōsmæn i. eþe stanþa star nokor þer i. eþenom wæri af lagha eþer eller
n tylft. m. withnum oc hæraz dom gangunær skulu standa oc eig at ganga v
aþra twæim ganga moth sama malet þa liggia þæt til. vij. ꝑ. af nempdinne ¶
all malerum gange. xij. ꝑ. eþer m. withnum oc eig nempd eller bōte. iij. xvj. ortogh
Hemsōþo eþer gange for ængin vtan þæt a fōteganghe.
¶ Sin bol ðels bōtez sin. xvj. ortogher. þæt ær bol ðelse siu. ꝑ. a annars iord [illegible]
gōþer sine iorþ oc eig bondens tak gup ¶ hus oc rōter oc sum brænnir bætri [illegible]
oc engin viþ gōr þæt ær ful bol ðelse. ¶ DE: Ðeler bonde sik vndi lanzþing [illegible]
sik eig lagh sællen wæri orðelse han sik innen næstu þry lanzþingh wæri [illegible]
gir sik eig þa orðelse hawi sin þa mænaþa taghi at dela sik vndi hōgstæ dome [illegible]

git. han sik eig þa en ordelech böte sac sina oc weri saclos firi socnume wil han
eig en þa rät göre söke han. G wil ÿ notum giua lota giwi þingþung af copo
lota m vmeskiþ oc halfningin af lösom örum han haw aflat en siuk lieg. oc
eig faþerne eller møþerne vtan arui wili
Engin döme vm notom vtan han se laghhalper til swæria. Waþer bonde hir
þingislinu swa eig wþer lat eller lytir warin saclöst huþstryk ha weri
Bter ÿ quar vm gengiarþ aftir prest stamnu þagh hwar. Ior saclöst
fingin tamnatta göre vt gengiarþ oc a prest dira oc þem agh þen vp taka gen
giarþ a. wil han eig en þa rät göre þa nem - þinu haraz höfþingi hem til
han oc late taka vt gengiarþ oc a prest dira oc eig mera. þar a engin
sac a. vtan gengiþ a. Bter ÿ quar iwir martens messu vm almenninx
dira göre vt almenninx ore oc annan vp a
Siwr syzkini i. bo satar edþre broþer yngri broþor eller systur sina vgifta
weri saclös firi. Thy taker broþer vongiaf at scal for moþer eller systur lan
fþa oc satu swara en swa bert til. Lop hustru bort fra bonþa taki bonde goz
alt wrak hana bort böte þremmi. iii. marcer þrea stapi ×
Tu sculu vefsingar þingh wara vm ar. annat vm höst oc annat vm war
oc et haraz þing ätta hwar þärra comb eig nempdamen til þassu böte. viii.
ortogh eig sculu flere þingh wara a eno are vtan hæria buþ eller lag
mannz stylg eig nempdamam sinni laghsa gengiþ oc almenninx dire at tyrsti
endag þa böte. viii. ortogh eller witi forfal sin m; xii. ÿ ede. Maler bonde
logoþrengi saþi at logho böte. xvi. ortogh hawi sina konongi ena haraþ
oc ena þen wordaner a. oc logoþreng misti saþena oc hawi þen hana sum wor
deler agir. e Flar man allen wiþu a lanzalmenningo eller haraz wþ takin
wiþ misti þet han m; far oc böte. iii. xvi. ortogh en han flar firi a þinge
en þet skaþa oc en rätt bismare scal gangæ vm alt land hwar sum eig
hawr þem rät siþan han ar lagwaraþ til at foghota eller haraz höfþingia
Taker man lagh mutu firi dom giui konongi I böte viii ortogh
mutu oc misti lagmanzdöme sit tak harezh mutu giui. k. mutu oc mis
ti haraz manner mal sit taker lanzman mutu giui. k. mutu oc misti lan
sit taker nempdeman þer mutu taki k. mutu oc hin böte. xl. mr. swa þre
domar oc bonþe sum nempþeman giui. xl. mr. firi mutuna. hwil man
han gif at þy sammen göra at han tok mutuna þa taki han vp l. at
xl. mr þem hin böte scal. viii. ortogh oc. xiii. mr
Allir þer i landeno boa sculu hawa warghagarþa þer sum til ær sal
eller þer sum eig hawa skoghar hawi warghanat oc þer scal haraz

hæsþingen sculu oc wæra a laghæ. hælghi warghær [illegible] sunnudaghum. laghæ [illegible]
dagh firi pascha. fyrti fiærþe dagh pascha. annan. iiij. dagh pencost. þriþi annan
dagh mikael fiarþa v. dagh iula. hwar sum æy wæriær i þessum stemnu
daghum bøte bonde eller bryte [illegible] legomen eller innistra. øra ok ij. hwar æy ha
w næt eller garþa byghþa bøte ij. øra oc i hwarre sealla wæri sæmu fyrer
twer men wæri þer at gøma þem mannum sum æy gøre rætt oc søkia
þem þæla þer sæmu wærin þen malsæghende sum søke oc þæs i mellum e
hwærn tima þe tiber [illegible] þem til þa wrækin eller bøte sum sæt er
Ær man sottær stamper firi [illegible] nom garþe mæþ [illegible] wattum wil æy mal
seghiandin eller lansmen [illegible] hanum stæfni nempdæmæn eller e hwar
sum wil at saclosæ wil oc engin stæfni hanum [illegible] þeth wæro oc wæri
saclos æ stemnur. vij mannu til lanzþing [illegible] withnum oc [illegible] æy til. e
apru þerra þa ma laghmaþer han firiløsan leggia mellin [illegible] oc [illegible]
e til han swæra comber samulund oc þen stemnur en han comber æy til

Broþer samman [illegible] til ætæ boþ allir firi [illegible] garþshri bøte allir. xij. øra
broþra synir samman [illegible] bøte allir. vj. øra [illegible] hwar þerra sinæ [illegible]
bøte hwar þærræ. vj. øra. broþlunga barn [illegible] bøte til. iij. øra. scolo
at hwar. iij. øra þer næst hælsæmnu ørtogh þer næst. iiij. [illegible]
twa ørtogh þer næst attan penninga eller en [illegible] [illegible] syni [illegible]
men [illegible] bøte allir vj. øra oc [illegible] at bøte hwar þærræ [illegible]
þer næst hælsæmnu ørtogh oc swa e. hwar hanum [illegible] swa a [illegible]
mæþan til [illegible] mæn

Vil men leghers bot ut søkia þa skal til hæræzþingx fara eller lanz
þingh oc sæx endaghæ hem latæ dømæ at søkia hem mæþ. xij. mæn þa [illegible]
[illegible] a endaghe þa weri hen sik mæþ xij. eþ oc vij. mæn af nempdinne [illegible]
eller bøte laghæ bøte gør han æy rætt hwarte mæþ laghum eller botom innan
þriþia lanzþingh þe scal lagman han friþløsen leggia mellin [illegible] oc [illegible]
e til han rætt gør. q. [illegible] bygningum scal [illegible] i bonþa laghum [illegible]
lip garþær oc brott [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
al þessi mal scal nemdæmen [illegible] fælla eller wærie [illegible] til. iij. [illegible]
[illegible] taki [illegible] til mannæ taki [illegible] [illegible]
emunitate ecclesiastica est duplex communicatio hominis sive [illegible]
est communicandus ut xxiij. q. iiij. nullus [illegible] deinceps [illegible]
[illegible] excommunicatus ipso iure ut incendiarius ecclesie [illegible]
ut xi. q. iij. in canone. xvij. q. iiij. omnis ecclesie [illegible] in [illegible]
quevis alii autem sacrilegi qui aliquo in ecclesias violenter seu [illegible]

rapiunt violenter ut bona [illegible] vsurpent et p[illegible] sacrilegium in currite nos [illegible] cum
ipso iure excommunicatum vt . e . de . sen . con questus

Fær man eghende sīr iorþ af handom hwat þæt ær held giæf eller cøp
þæt ær fult fang iorþer æ hwat han ær þa aldri iorþen eller annat stap
þa han fær giuir eig sialwer eghanþe wiþ wærtt latir aptir i [illegible] brefs
eller fulla vitnum þa ær þæt gift swa sum han sialwer wiþ wari [illegible] +
ungin eller engin forneghiar ær þæt ær annat þæt ær i hanþer sin
giæf oc hemn arwe ær æftir hemi ær þæt sum gifs ær hindradær giæf oc
wis agift qualdi þæt ær fult fang iorþer [illegible] ær vmsiuþ komi a . sindra
dagh eller for engin forneghiar ær oc eig [illegible] annat for en þe komu vn

Th ær daghar mæne mellin oc giang um . i . bor Cdu [illegible] bleo
ghen sin daghin hwart nokar gærning gørar þær mællir innan daghin þa
þen gærneger giæ vpni land en bohæren bøte . iij . mrk . þa þen gærnings
gøre wærþer inlænder gøre bohæren skapa [illegible] innan manaþ af þen
dagh han i kom eller døme lagha hen sin løsen a lanzþingh vm alla lag
saghn þær til han rætt gør [illegible] annat maþer dagh en ræt malsma
þer vþen oc giærs nokor gærnigh a þæt mal innan þen dagh þa vpni þen
daghen giæf oc þen bøte [illegible] bow sum gærþinc gørþe Wil maþer aptir
[illegible] dagh ær giut af sinu wælenu i lagmali swa sum ær
[illegible] eller [illegible] mall þa scal han gøre a lanzþingh hæræzþingh eller
[illegible]þingh eller nt [illegible] brefum skialikra manna eller ær þæt eig
[illegible] [illegible] ut malleghændra dagh oc giær sidhen gærnongh a hans wegna
innan dagh a sama malet bøen eller frændi hans vpni baþe þen dagh giæf
[illegible] þen gærninng giæþe + skilias ær siþan hani hun morghengiæf
[illegible] eig ærn annat forskial sin giæf C enghin ma met fangen befaltan
[illegible] for nokra gærþeng oc sakar . i . nokor haftum vtan mordara þiwa
[illegible] oc bitughar men [illegible] skal engin skiut taka af nocrom
[illegible] vtan han hawi lanshærens bref til giæ þet nokor wærþer
[illegible] wiþ þa føre han til næstu by . oc vinni han . m3 . xij . mannum
[illegible] hænge vp siþen ær sacløso

[illegible] mæn sins hærra gør oc wærþer fanghin wiþ [illegible] gærnig
[illegible] wærþer han eig fanghin wiþ [illegible] sik m [illegible] hærra
[illegible] bøte fyri tughi mrk m . iij . stadh oc gialdi fyrir mælleghændem
[illegible] sin g haw [illegible] sleve coller [illegible] coller sum coller
[illegible] sum þen vnghan af mæþernar oc [illegible] malle ba
[illegible] oc [illegible] oc gialdi eller skialdir [illegible] vp mæþ lor oc [illegible]

xy

Tak man dom a warþingi ... wæria sinæ ... iii

þa þæn mote wil swæria hwar han boor hæl... haþi [illegible] fur

... þing han eller hans ... vmbuz man æn han ær vtæ laghæ

... siþan þe hawa sworeth baþa þa liggi þæt til sæx manna af

næpdinne þæn wæria eller fælla hin will oc þæn sum fyrra [illegible]

[illegible] iorþone ... hæræzhöfþingx dome swar hin siþan a mot

oc window delo. tha hin sum fyrra warþa ... vm hinum sum ba

lo wan swa mycla skyld ... witnum sum iorþen mæri [illegible]

... hin i dælomne wær.

Laggx hæræzhöfþinge þæt til næpdinna eig ! aghæ til nempd ...

bøte . vi . mr . i . þrea staþi . en malsæghenda ... laghmann ...

Euþer hæræznæpd sic til siælwillianda at wæria nokot mal þa ma eig

hæræzhöfþingi þem fragangæ ... gang þe næpd at þa bøte hin ...

næpdamaþ . iii . mr . oc ... tak ... af . iii . mr . ... hæræzhöfþingi

næpdanæ at wæria nokot mal oc finz þæt ... fullum witnum þa bøte ... höfþi

xii . mr . oc ... af . iii . mr . af allum ... ehom ... iii . mr . af

hufuzmanni konong ena mr . af hwarum ... manni ... laghman sin i eþ bøte bondin oc ... oc ... af tweim

tylftær . iii . mr . af hufuzmanni oc konong ... af hwarum ... manni

... næpdamaþ þæt wæria han fælle fyrra ... xii

... eþ oc twæggia manna witnum oc þe i eþ stanþe oc gange laghen ...

Engin ... ma næpdaman wæra vtan þæt ... bondena oc hær...

... hwar ... til at wæra nempdaman ... hæræz ... oc bonde ...

iii . xvi . ... oc ... næpdina ena ... ena hæræz oc ena bondone ...

hæræznæpd ... gangen eller gang ... hæræznæpd ... hæræz...

þa scal laghman nempna ... af landeno ... þingi ...

hwat ... þæt ... oc ... sum þer fælle oc swæria ... skal

man ... domaa þer ... nempdin ... þæt ær ... oc ...

... scal ... eller þæt ...

Brytær ... hus mans oc tak ... bort bøte . iii . mr . tak han nokot

bort bøte . iii . ... mr . oc ... at ... þæt ... til ... at han bort

eller wæra sic ... Slar maþ ... eller ... eller ...

... wærþ fangin innan ... bøte konong ...

... þær han bor. wær han eig fangin ... þa ...

... scal oc ... eig ...

[illegible]er han bor oc e malsæghendæ um ræt. vtan þæt se þiufs
[illegible]manna en til hælf mark bøte bynū konongs ræt oc hæræþs baþa hæræ-
[illegible]ræt oc kon ræt [illegible] a þingi for sac oc ær malsæghendæn [illegible]
[illegible] ællær. þor eig sokia sialwr sin ræt. þa scal vt oc biþer han hæræzho
[illegible] sic ræt þa scal hæræzhøf hanū dagh giuæ til annars þings gø-
[illegible] malsæghendæ ræt þa læggi hæræzhō han [illegible] til han
[illegible] gø [illegible] hwilgin [illegible] [illegible] cal bøte. iii. xvi ørtog oc han
[illegible] han eig [illegible] mark bøte oc. iii. xvi. ørtogh [illegible] ær [illegible] allatoz ællær
[illegible] [illegible] [illegible] at [illegible] wari [illegible] en bondæ sun vg
[illegible] at [illegible] oc takæ hwarte faþne ællær møþne byrþer [illegible] eig
[illegible] faþer hans skyflæ. vtan han sum [illegible] gørþe [illegible]. bryt
[illegible] [illegible] laghæ [illegible] bøte faþur [illegible] laghæ bøte [illegible] sær
[illegible] satz sialu [illegible] [illegible] manni witni. oc [illegible] af samu [illegible] lu
[illegible] þe bot su hin sialwer tok [illegible] [illegible] aþra bot wæri sic þen sanger
[illegible] iii. xii. eþe oc [illegible] manna witnū af þem su wiþ wæro þa han
[illegible] sætte oc bøte wiþ hin. Bindur. [illegible] [illegible] m3 manni oc læggia [illegible] laghe
[illegible] witnū ællær vpnu brefui þan su þæt [illegible] giald vt wiþ sæghær oc [illegible] iii. xvi
ørtogh [illegible] nempdæmæ [illegible] [illegible] bøte. iii. mr oc þær taki
[illegible] malsæghendi enæ af. aþra b. oc þriþia hæræþ/ nu ligher bonden eig [illegible]
[illegible] fællen wæræ nempdæmæ [illegible] [illegible] [illegible] hafþa han þen þærra
[illegible] mæra [illegible] af [illegible] til withnis m3 xii. manna eþe [illegible] [illegible] a
[illegible] ællær eing manz um wir ællær høst m3 [illegible] hogg [illegible] ællær [illegible]
[illegible] wari alt vgilt þæt han [illegible] oc þæt twægilt bonden [illegible] oc hans [illegible]
[illegible] allū þem þær a [illegible] a [illegible] þem um [illegible] liggi þæt til [illegible]
[illegible] nempdæ lagher. [illegible] man in [illegible] manni vp a [illegible] mal oc bøt alt
[illegible] han [illegible] wari vgilt oc þæt liggi til hæræz nempd hwat han laghæ
[illegible] ællær com annar [illegible] þerra mellum/ [illegible] bryti [illegible] bondæ siþen
[illegible] ær burghit um høsten ællær giui bondæ hanū [illegible] [illegible] bryti [illegible] oc
[illegible] ællær bonden hans penningū siþen bøte. iii. mr malsægh oc swa kon oc
[illegible] hæræþi oc vt penningæna [illegible] bryti [illegible] bondæ vtan [illegible] [illegible]
[illegible] dagh vtan bondæ wilæ [illegible] wiþ sliku samu [illegible] [illegible] sin [illegible]
[illegible] ællær [illegible] ællær takæ [illegible] hwari þen sum gør oc tali til þæn sum
[illegible] bod [illegible] han dyliæ dyli mæt xii. [illegible] Eig ma hæræzhøfþingi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cost ællær [illegible] þa han þinger ællær [illegible] mellū vtan eþe

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mæþ lof oc cons[illegible]

sik cost giætæ han bondæ eller þt mz valdi gium þem sik sin cost oc h
m · uiu mr · enæ malsegh · aptræ lagman prpis konongher ·

Hwar sum gang bort fra sinni kyrkiu vm pascha dagh þan sit a et giallær
biscupi · kyr · eller þt oc taki prianesto i annarre kyrkiu bote mr biscpi
aptræ hæs hæra · prpis · k · Æ agher þtt legmannum sculd æt giallæ han tæl a
þetta skapnu kræfiæ han · landpt scal hanu manaþa dagh leggiæ gor han
eig þa vtæ oc tuingir han siþen bote · b · m · mr · oc enæ af þem taki mal
seghændæ oc swa mykit giui malsegh af siþnu prnpungi sit · b · af hwær
sinu boot Æ hwar sum niþir fallir dax welki i · kyrkiu garþ stapul eller
klokenæ hus gerueng bote m ræ siri oc twa ara sin æt en quær
sitær · mz kyrkiudrotnæ sokiæ til at v domdo

Hwar sum ræntir nocorsmætz gotz vt af kyrkiu eller kyrkiu garþi bote
m · niu mr · oc at þet han i fulir oc wæri i banni · Dor i banni liggi vtan
kyrkiugarþ · Ær man i banni nach oc ramlangæ for þyz kunsyld · þa skal
konongxsuær in han gangæ oc liggi vtan kyrkiugarþ · Æ gor man tilkmæli
ma spial hor oc sampte boot sit mz enne cono taki sinclestum siþe sin
hwar þærræ oc bote samuiþer sinclestum · Æ hwar sum eig will wigriæ wiþ
sina fullu eller wiþ hanæ skiliæs siþen han ær þryswar mintir til · þa
ma þt hanu synnæ prianesto til han gor annetteghskil · wil eig þter
pistan forbuþa bote · b · m · mr · Æ gor man nocra þe sac sum · b · a vtæ · a
or wægis lønlekæ vnþen · wiþ · b · vmbozmanni oc siþæ openbærlikæ siþen for
samu sakenæ bote laghæ bote oc taki openberlikæ skript · Swa bote lærhæ conu
sin man sin frænzime spial oc sipærabooꝛ · Sætter þt sin pæninga or kyrkiu
sin bondæ tial til ramlangæ oc dor þt sin ramlangæ þæþo hwaræ ærue pæn
þt annaþer agher ouormagh kyrkiu sculd æt giælþæ forbuþi þem
pæningæ þærræ han i hanþom hwar þæs ær hællir mællinan byrþi eller lan
boc þeirræ Sitær · ꝥ · a fræls bole eller legman oc sær aþra u
vtan wiþ ær meire þe woþ han sæt vtan wiþ gore fullæ gengiærþ · Ær
liis iorþen mere gore engti af arruþer ramnær gore hælft · Æ ær vor · ꝥ
kon vtan biscupsdomer oc fører hiiv hem gore þer eig houoþtiundær af
af allum þem pæningum bonden a · þa han dor oc eig ær in wingaþer eller
fangin ær han dor þer scal houoþtiunþæ gora af ·

Giuir · ꝥ · cono sinni garþ til hindradax wæe mz allum pæningum þem þer · i
dor bonden þa hæui hustrun garþen mz swa marghu pæningum sit i wær
þenom þa han wær hænni giuin ær mere gotz siþen i · foræ · skipti þe
hustrur oc bonþens arua æftir lanz laghum Æ giuir · ꝥ · vhemmolingotz fo
siner sial oc sit eig hæmulath giældi arwin swa mykit sit þet gotz

wärt en hon gat eig wæria en han matte mz laghum gruæ i landi oc kyr thæ hon
den pät hem vm inzunnsk vtan bonde vil läggia hanä heman oc kalla
gris um vatræ i hælghi man guþmoþ sina ellær guþdotor ellær guþsystur sina ellær
guþzmoþ sina böte .b. iii. mr ellær dyli mz .xii. ꝥ. er hion tu þe sum sama
sin oc vitha eig vngæs þæt pærræ þy wälder mißa þrighorsp vm palsohm
þer til þe vngæs þ at þy þt dyakn ellær subdiakn byrt a kyrkiu gozt bo
hærættæ oc .k. rät .b. byrt annar tap böte .b. bonons ræt oc hæradz iura
af allum aþrum clærkum taku lanzdomæra lagha rætti oc klerc skal clær[illegible]
¶ Gör man sik mallman vskylda vm oc äghi sik hanum skyllæn wara lighi
noccor ne gæfa [illegible] swa [illegible] sum aþrum [illegible] winnu sik til mz .xii. ꝥ þe ær
han ær hanum swa skyldr at han ma hennæ mallman wara ær hun vrlanz
oc hawær eig hær frändær taki slikan mallman hun vil
¶ Kærær ꝥ a annan vm þæt þe waro hyr sate vm. witi mz .xii. ꝥ. oc twæri
af þem vithnum sum wiþ waro at þer sattu ¶ [illegible] ꝥ noccom roþ gruæ [illegible]
til skiaþning af köpo roþ mz vmkärþ oc þe han [illegible] aflat oc eig ærfþa
roþ vtan awn vili oc hælfning af loþum gom en [illegible] liggær oc alla en hæl
[illegible] swa coma sum man [illegible] giftæ manni [illegible] at han legh[illegible] til at drepa ellær
[illegible] wäri sic mz hær[illegible]. han sum laghæ[illegible] gaf. hwæm sum han [illegible]
gör hafþi oc legho oxe liggi vgildær. [illegible] þæn sum gaum ær þolir roþ vtan
barn þa skal roþen at gangæ til þæn sum thu giek vt at ellær han [illegible] vtan
þer sic gör mz aþrum skiælum brennum ellær [illegible] bltugh liggær i kyrkiugarþ
[illegible] ꝥ blotugan man siþan han cob vtan bonons [illegible] oc wald [illegible]
han at [illegible] i rikit böte .xl. mr. en þrea [illegible] hwar han drap innan þem
[illegible] sati oc böte han atær igen oc han liggi i kyrkiugarþe hwar sum [illegible]
[illegible] man ellær [illegible] lat [illegible] i kyrkiugarþe böte .iii. mr. [illegible]
[illegible] oc [illegible] mallæghænda hulkin [illegible] ꝥ [illegible] mz fulli [illegible] lata
[illegible] han mz .xii. ꝥ. oc döme oc hänge vp siþan hwat þet ær halð vm
[illegible] helgat ellær [illegible]
Wetæ man vm roþ hulkælund hun ær hæler til comen oc ær [illegible]
[illegible] oc laghlaggu sum a kiærer oc hanum bolo at [illegible] hafþe [illegible]
[illegible] lagg ær vilt oc [illegible] þa han wiþ [illegible] comen sum hat
[illegible] vtan hun se lath ær han vtan lanz cob [illegible] oc kiærer eig [illegible]
[illegible] þy ater han [illegible] hanum [illegible] þen i handom haw. swa oc [illegible]
[illegible] han þy ater siþan [illegible] ær vilt oc [illegible]
[illegible] man ær bols [illegible] af manni böte iii. [illegible] [illegible] eþa [illegible]

B 59 - 66r

eller enta eig böte · iii · xvi · ørtogh Engin ma timmer taka i byaskogh eig
hæraz almenning eig a lanz almenning længer æn fra dyrum sin · oc til almenninx
wæghar þæt gær. fyr eller siþæn böte · iii · xvi · ørtogh
Takin ut landzlag man þeen eig ær her bofaster eller legoman mz afru uttaker
nokot af lanz almenningum warþer takin wiþ taky af hanum þæt han far
mz ær saklös oc hawi þen þæt taker legher man skip warþer þy swa tu
afru þy man leghir ær skipir · v · hwinsku þinni böte engu fore ær taker maþer
in til sin gengiarþ eller almenninx ware utan rættan umbuzman oc leggær eig
lön a böte · iii · xvi · ørtogh oc eig skal man fangæ han oc eig i fangilse sa
tillæ leggær lön a hete þinni fore oc böte æfti þy sum gengiarþ warþer til dym
ar heller til hwinzku eller til fullet þiuft oc böte þiufs böter oc hængæ
ær skipir maþer hwinsku hanum a swari engu fore hwar sum bönder göra
ulstupi gengiarþ

Nu flere byrar byiar æghu fryogiarþ saman halder man a sinu oc bön
gærna i by byia mz hanum wari saklös en engin kiærir a af hans gærnu bo
ra ut bitmæn arþi han halþer inær ramerki oc ur a þæira wæri sik mz ma
men af næmpdini eller böte iii xvi ørtogh kiær er mz alþra þæirra samu
hawi allir en mallaghanda wæro Nu kiærir en oc eig flere hawi þen mal
leghanda rættan ensamin hær til ær han sæki sina gærna Lar v · staþi en
ha ak eller æng uskoren elder ulaghlika sumatrum æftir ær allir man ha
wa in burghit læte þa i sa ær saklös oc taka bonde mz sum skilna grava
þa fyrstu hærra vapa um land

Ingen bor taki up ensamin arwm oc engin ættæn utan arwi wili giwa
hanum af

Bitrughum manni ma engin dagh giwa siþæn han ær ur sokn wrþin mallaghan
han ma sumartæl dagh hanum giwa oc böte engin fore han af þem sum ta
waktaz mz hanum fyr en · h · ær lystir bitrughir a lanzþingh ær taka ensallo
... a konungx · xii · ørtogh oc tu · xii · ørtogh ær twæltal hon agh ... iii · mr ar
konunx ræt oc sex · ko · oc niu · mr hæraþ oc niu mr mallaghanda Sw
alt konunx ræte skal skura fiarþung næmpd fore hæraz næmpd oc siþa
hæraþs hæfþinge swaria ensamin fore hæraz næmpdene eller þa en i stad
hans ær skal · v · sin oc tweggiar annars ... bonæ ... skal
loka böte · iii · xvi · ørtogh bryter nokor firiþ tre i tweggi bote · iii ·
i þæt staþi eller wari sik mz · xiii · mannum ... man ...

[illegible] manni þa a þæn mallæghande [illegible] af hanum sum han warþ [illegible]
[illegible] vp kyrkiugarþ oc hus i [illegible] vtan [illegible] orlof oc [illegible]
þe sum flere æru. Hwar sum man enna nattæ [illegible] korn æller hø a garþe [illegible] bøte
[illegible] oc [illegible] for þæt han tok en han waþer takin wiþ [illegible] sum [illegible] mere [illegible]
[illegible] þre [illegible] þæt [illegible] oflon þa sum twa [illegible] bøte. iii. [illegible]
[illegible] hæraþe scal en þing staþer wæra a [illegible] i hwarium fiarþung oc en [illegible]
[illegible] scal wæra [illegible] egh [illegible] sun æller broþer taka arw [illegible]
[illegible] egh næpdamin oc gøra egh framgangu a fiarþungx þing æller hæraþsþing þe næsto
bøte al [illegible] iii. mark gøren framgang af [illegible] wari alli [illegible] broþer bøte
[illegible] fran bolloth sinu bøte. iiii. mark. [illegible] oc hemni at bolloth sin
[illegible] barn [illegible] hæper æller [illegible] fangin wiþ [illegible] liif [illegible] hun
[illegible] wæria [illegible] hæraz næpdome oc bøte. xl. mark. æn hun falz at i [illegible] oc
[illegible] taki [illegible] iii. mark oc þa [illegible]
[illegible] man [illegible] nokra [illegible] han haw [illegible] laghæ bøte swa sum
[illegible] ar til oc [illegible] laghæ bøte. [illegible] oc [illegible]
[illegible] nokor [illegible]
[illegible] nokra laghæ [illegible] gøra bøte [illegible] oc [illegible]
[illegible] skifta [illegible] i [illegible] oc gøra til penninga [illegible] en [illegible]
[illegible] scal egh laghbuþa [illegible] mere æller oc [illegible] þa skal laghbuþa [illegible]
[illegible] man sum arwe [illegible] til oc [illegible] lanz [illegible] þa
[illegible] at [illegible] skifti [illegible] sin i mællum oc gøre af hans
loth swa [illegible] sum hwars [illegible] oc fa i hand hem frendir [illegible] oc hawi han
i handom til vm x. vintræ. ær han egh þa at comen æller full wiþa af hanum
skifti hans loth þe sum þa æru skyllast [illegible] han [illegible] hwar hanum
swa [illegible] at sum han vp bar af hans loth. Hwar sum [illegible] mark
manni [illegible] æller þrym flere. bøte iii. [illegible] mark. oc at [illegible]
æller [illegible] i en fiarþung næpd þer sum han [illegible] v. quar
[illegible] twæskyla [illegible] en [illegible] innan [illegible]
[illegible] allen [illegible] taku [illegible] i samu [illegible]
[illegible] skipa oc til [illegible] oc til [illegible] ma men [illegible] wær oc [illegible]
[illegible] þæt skal gøra [illegible] æller [illegible] Skifti [illegible]
[illegible] æller [illegible] æller annan [illegible] egh [illegible] i þa [illegible] þæt egh laghlith
[illegible] næcor [illegible] þa skulu [illegible] oc [illegible] man [illegible]
[illegible] næcor [illegible] egh [illegible] æller laghæ skifti i viii. iii. xii

[illegible] oc i vrethiu wiþ wæro æt þer eo lot oc laghæ skipti i ꝙ ær ække i eno drapi
oc eona þa skal man til domo takæ oc eþ cono.
Engin ma noket takæ allz vt giuæ af hæraz almenning vtæn als hæraz samm
oc hæraz höfdinga [illegible] þær nokor a nempni til æghn af lanzþingi oc wæri þer giæf
hin gör Engin ma noket af lanz almenningi intakæ vtæn alz lanz wilia oc lagmanz dom
[illegible] kor hemmot böte firi sum firi æmnæ vrþa [illegible]
Skal man til [illegible] loses aldrigh [illegible] twer þiuui eller twem ekerum til [illegible] þiu
[illegible] oc wþæ ællr [illegible] fangum hangi allir æn þer sum eþ ær i handom takit wær
lik um xii tylftetium hwar eller böte fullæ þiufs böt hwilkin man lat fullæn þiuf
til lösnar böte iii · nin mr.
Sarghær · ꝟ · hulkin sinæ kul sari eller ben bryt böte hanum · xii · mr · oc þær a engin
annar ret a · hwar sum leggær ma [illegible] hanum böte · iii · nin mr · swa firi
ter sum oc [illegible] firi drapi [illegible] almannix [illegible] eller [illegible]
nir brytir mylla eller [illegible] böte · iii · xvi · ørtogh ꝙ [illegible] man [illegible]
bryt qwærn eller [illegible] i þem skoghe sum hem a [illegible] böte · iii · xvi · ørtogh ꝙ [illegible]
man fang mæng i skoghe eller brennir böte · iii · xvi · ørtogh ꝙ [illegible] man [illegible]
la[illegible] böte · iii · nin mr · [illegible] hem [illegible] þing vlæmol böte · iii · xvi · ørtogh ꝙ [illegible]
gh man bolskap [illegible] ta [illegible] gieldi av halfgildi eller [illegible]
oc [illegible] · Explicit liber [illegible] quem scripsit lydekinus

Hwar noktasnumb allar nokar kona wilia igh a leghe ganga [illegible]
igh sar eigh [illegible] oc [illegible] · [illegible] bonde han til leghe manz [illegible]
til leghokono · hwar sem hysir allar sidhen hallar þ xiii [illegible] · ha
sinu · iii · xvi · ørtogh · ¶ · þar sum [illegible] ara · [illegible]
fa aldrigh rat a [illegible] · hallar huzskin hyskonur · ¶ · Ger madhr [illegible]
[illegible] · calli til sic sina grannæ · [illegible] allar [illegible] · sum han [illegible]
sannan [illegible] · före han sidhan sinum hæræzhi · at saklöso · oc han [illegible]
hans skyal · sidhen skal hæræzh þing vp · oc [illegible] vtan hans · [illegible] han
skal [illegible] saklos · [illegible] han eigh saklos · þa [illegible] han · oc eg
saklös ar han [illegible] · ¶ · laghmadhr [illegible] lanz [illegible] moharaz
þar ar sam tingh nöt hwar [illegible] ar · ¶ ·

¶ Interrogacio ¶ magistri ad discipulum ¶ Quis
mortuus · helyas et Enoc · Quis fuit mortu[illegible]
Adam · Quis fuit natus ante patrem et matrem · Cain [illegible] Abel ·
Quis fuit homo et non habuit patrem neque matrem · melchisedech
rex · Quis occidit · x · milia · viros in vna hore · [illegible] · in
golia · Quis locutus est antequam natus fuit · Johannes baptista · Quis
fecit litem antequam natus fuit · Jacob cum Esau · Quis fuit
maior discipulo quam magistro · moyses · Quis non manducauit
et bibit nec sanguinem habuit · Raphael Archangelus · Quis
est in terra et caput eius in celo · omnes [illegible] · ¶ Inter
natos mulierum non · surrexit maior · Jo · bap · ¶ [illegible] maior
[illegible] · x · quod falsum est · solutio · ita debet solui · [illegible]
[illegible] · i · inter pueros natos · et sic [illegible]
[illegible] est [illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] þyd
[illegible]	[illegible] vatn
[illegible]	Cauterium jarniark
[illegible]	segnis latr
[illegible] graff	Cunei vaggr
[illegible] gullhaka	[illegible]
pnuba gensama	vatti
[illegible] brudmaðr	

[illegible]

De quib[us] [illegible] non defert decimam et qui non separavit decimam totam de
mona[illegible] [illegible]vite p[er] se. ut non separavit quilibet gen[er]is annone. emendat
epo [illegible] [illegible] regi et parrochie. Item si non defert decimam
ad [illegible] satisfactionem. Si impeditus fuit sup[er] hoc purget se
cu[m]. vii. vicarius. ut. xvi. sol. emendat [illegible]. Si v[er]o impedit
fuit qui non solvit plene. [illegible] se cu[m] suo [illegible] se ipso et suo vicario
ut cu[m]. viii. sol. [illegible] cu[m] suppletione decime. Et si non satisfecit
in utroq[ue] casu an[te] pascha [illegible] inducias [illegible] satisfecit [illegible] debet
etiam scribi quantum quis decimavit. Si quis legitime commonitus et
inducias contumaciter repulerit parochiam de ecclesia. emendat epo. iii. [illegible]
pena repulsione. p[ro] ecclesia v[er]o. iiii. aliam regi. [illegible] puniat. [illegible]
tota v[er]o. ix. iiii. regi. ix. parochie. et ix. puniat. Item si quis
legitima et inducias [illegible] ut [illegible] commonitus ut [illegible]
aliquam diem que invenitur in penitentia publica. Emendat epo. iii. [illegible]
[illegible] p[ro] [illegible] vestro quod [illegible] [illegible]. Item si quis invenit a [illegible] aliquam [illegible]
[illegible] [illegible] usq[ue] [illegible] a. lxx. usq[ue] [illegible]
principio [illegible] usq[ue] [illegible] [illegible] Emendat epo. xvi. sol. [illegible]
[illegible] in festivis [illegible] ut [illegible] [illegible] quis [illegible] vel [illegible]
puniat. [illegible] et non voluntate quis [illegible] alium ut
volunt p[er] [illegible]. [illegible] que [illegible] aliquem [illegible]
[illegible] quis [illegible] de [illegible] aliquem. Item [illegible] voluntate aliquem [illegible]
[illegible] usq[ue] ad [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] an[te] [illegible] Emendat
[illegible] usq[ue] ad [illegible] [illegible] epo xii. [illegible]. Item [illegible] voluntate
usq[ue] ad noct[em] dies pasche. Emendat epo [illegible] [illegible] in die [illegible] ecclesie emendat
aliquem a [illegible] usq[ue] ad noct[em] in die [illegible] [illegible] habet epo
epo. iii. [illegible]. Item p[ro] [illegible] ecclesie et altar[is] [illegible] parochiam et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] de parochia [illegible] de ecclesia.
[illegible] xiii. [illegible] sol. [illegible] et vi. iiii. denari[os] [illegible]

P[ro] d[e]secr[ati]o[n]e v[e]l alt[er]a cui[us]cu[m]q[ue] pollucio[n]e [illegible]
sancti. xiii. d[enarii]. a[utem] sol[vuntur] de p[ro]p[ri]o. et .iii. m[arce] de ecc[lesi]a [illegible]
pollucio[n]i v[e]l [illegible]. It[em] ep[iscopu]s libere dabit [illegible] p[ro] c[on]silio
septimanas p[ar]ochianis d[e]scendentib[us] et p[ro] [illegible] si q[ui]s
aliq[ue]m interfecerit in ecc[lesi]a. cu[m] ep[iscop]o .ix. m[arce]. et exulabit. donec
ep[iscop]o [satis]fec[er]it p[ro] eo. qui h[ab]ebit p[ro] p[ar]te .xl. m[arce]. Si v[er]o vulnav[er]it
d[ecem] m[arce]. Si a[utem] in cimiterio interfecerit vel vulnav[er]it vel p[er]cusserit.
.xii. d[enarii]. It[em] p[ro] cimiterio n[on] habenti sep[em] legitima[m] emendabit
p[ar]ochiam ep[iscop]o. d[ecem] m[arce]. p[ro] medietate .xii. d[enarii]. p[ro] t[er]cia p[ar]te sex d[enarii]. It[em]
si sacerdos n[on] rogat[us] visitav[er]it infirmos in p[ar]ochia alt[er]i[us] sacerdotis.
cu[m] ep[iscop]o .xii. d[enarii]. et .xii. d[enarii] curato. It[em] si sacerdos debit[um] q[uo]d
tenet[ur] eccl[es]ie n[on] solu[er]it an[te] pascha. cu[m] ep[iscop]o .iii. m[arce]. It[em] si q[ui]s
p[er]cusserit clericu[m] vel religiosu[m]. cu[m] ep[iscop]o d[ecem] m[arce]. It[em] p[ro] duplici
adult[er]io. cu[m] ep[iscop]o .iii. m[arce]. p[ro] simplici a[utem] .xii. d[enarii]. It[em] si q[ui]s
cognov[er]it c[on]sanguinea[m] sua[m] in p[ri]mo vel s[ecun]do gradu. cu[m] ep[iscop]o d[ecem]
m[arce]. et si[mi]l[ite]r p[ro] q[ua]lib[et] ffirinlek. et visitet sedem ap[osto]lica[m]. Si in
t[er]cio et in q[ua]rto gradu .xii. d[enarii]. ¶ Hec a[utem] que sequu[n]t[ur] d[icu]nt[ur]
ffinarlek. Si q[ui]s cognosc[it] mat[re]m vel filia[m] vel stiupdottur vel filiam
filii sui. vel filie sue. vel uxore[m] filii. vel matre[m] patris sui seu
matris. vel sorore[m] patris seu matris. vel filia[m] fr[atr]is sui seu sororis.
vel uxore[m] fr[atr]is sui. vel c[on]sobrina[m] sua[m]. vel duo c[on]sobrini una[m]
mulierem. vel due c[on]sobrine unu[m] viru[m]. vel c[om]misceri bruto.
In o[mn]ib[us] istis casib[us] debent viri adire sedem ap[osto]lica[m]. et t[a]m viri
q[ua]m mulieres. cu[m] ep[iscop]o d[ecem] m[arce]. de iure regio. It[em] si q[ui]s
cognov[er]it c[om]matrem sua[m] vel filia[m] s[pirit]ualem vel sorore[m]. vel illa[m]
cui[us] filiu[m] vel filiam tenuit in baptismo vel c[on]firmac[i]o[n]e. cu[m] ep[iscop]o
t[r]es m[arce]. It[em] si mulier oppresserit infante[m] suu[m] sine baptizatu[m]

B 59 - 69r

sine nō · cū epo ꝯ mr̄ · de iure regio · Item si vir vł mulier [illegible]
fuerit de maleficio · cū epo · mr · de iure regio · Si cōuict̄ fuer̄ vł gratia
de [illegible]plex cū epo · xxi · dist · Item p separacōe matrimonii vł sposalior̄
ꝓpt̄ cōsanguinitatē · vir ⁊ mulier ambo simul epo · cū · de mr · quib;
· xii · cau · p̄ separacōne ꝓpt̄ [illegible] · cumq; pat̄ mulier̄ vł ali[us] p[ro]xim[us]
qui dedit eam nuptui · epo de mr solus · Item si pat̄ dat filiam suam
nuptui vł alius quib; cōsanguineā suā iunctā · cū epo de mr · Ite
si sacerdos benedicens sponsos nō ꝓpositis bannis · ter · p[ri]us in ecclia
puplice · cū epo · de mr · Item si ꝯ monit̄ nō vult benedicere cū cōtumacia
puplice · cū epo · de mr · Item si ꝯ monit̄ nō vult benedicere cū cōtumacia
sua vł ca̅ [illegible] sacerdos potest eū indicere · ⁊ si nō fecer̄ cū epo
· de mr · Item coniuges ꝯ monit̄ nollentes [illegible] a ꝑceptōne corpis
xp̄i suspendantur · Item p incestu ⁊ restauris · cadat mulier [illegible]
etiam sicut vir · Item siq̄s cōmiser̄ incestū adulteriū vł [illegible]
cū eadem muliere · cū epo sc̄dm casū · ac si peccasset cū diuersis [illegible]
siq̄s impotens nō tamē puplice cōuict̄ p aliqua causa ad epm [illegible]
debet occulte mansuetudine exactoru epi ⁊ postea cōuict̄ fuit · puplice
p eadem · cū epo sc̄dm casum ⁊ recipiat penitentiā puplicam ·
Item siq̄s obligatus epo · eccle · sacerdoti vł ꝓposito absentauer̄ se ab
ecclā ꝓpia in die pasche maliciose recipiens corp[us] xp̄i in aliena eccla
cū epo · mr · aliam [illegible] · tātā [illegible] · Item si presbiter [illegible]
vł obsiacen[us] [illegible] bona ecclē dereliquerint in aliquo cū epo ius
regiū ⁊ totā prīncie · Si v̄o dereliquerint extra bona eccle · cū epo ius
regiū ⁊ prīncie ius suum · Et de omib; aliis clericis in [illegible]
ordinū recipiet dn̄s terre ius rex ⁊ prīncie · Item familiares
sacerdotū seu quicūq; de [illegible] in curia [illegible] · cū epo ·
ius regiū etiam si cōtingat infringi [illegible] regiū prīncie
v̄o ius suū · Item clerici in omib; causis debent defendi vł
cōmune p clericos nō p laycos [illegible] si cōtingat infringi regiū [illegible]

B 59 - 69v

byærbygningh   lyð garðs   i hald' fear allatur

De byærbygningh dicitur quod lyð garðs tecoor i halð fear allatur
aplerior cq alvubrið' pro isto omnibus tamen nepdanus laicus [illegible]
vt compernabitur clericum sicut laychos. Et si cler[illegible] isto [illegible]
fuit ad ternos. xvi. sol. eps recipiet pro suo regni [illegible] an no. iiii [illegible]
recipiet placitor. Item pro primo. xii. vel. xx. mr. hominem occ[illegible]
nepde si conuicta fuerit & etiam coacta per placitaciones principe tres
mr. habebit eps. a. persona principali. Item si quis incendarium anim
invenit adiuvandum in aliqua causa. si reprobatus fuerit incantacium
emendabitur epo rusticus. iii. mr. & incenar ieiunabit. Item si
sacerdos non solvit laycho debitum die assignata per officialem epi em
epo. iii. mr. de quibus recipiet actor. i. mr. Et recipiet tamen
de illa quam eps remittit de quarum sua mr. Item violantes dies
festivos. scilicet pasche. ascensionis. pentecostes. sancti Johannis. sanctorum
omnium. dies beate virginis. michael. omnium sanctorum. nativitatis
circumcisionis. epiphanie. dedicacionis. omnium apostolorum & ieiunia
vigilias ieiunandas. seu dominicas. pro omnibus istis em. epo. duo
sol. anord tamen & ferii licite placitabunt. post midagn aptan
Item si quis tenens concubinam publice [illegible] eam in die
pasche & resumpserit postea. em. epo tres mr. Item qui publice
committit adulterium tenens adulteram in lecto secum. vel si
habuit infantem vel captus fuit cum ea in vna domo. emendat
pro simplici adulterio. xii. or. pro duplici. tres mr. vel purget
se cum nepdanus quia [illegible] principe. Item eps debet
iudicare de testamentis. clericis. cuiuslibet ordinis.
excommunicatis. debitis ecclesie. bonis ecclesie vel si litigaverint
inter se due ecclesie & super spiritualibus causis quibuscumque
Item si quis dixerit se non iuste dampnatum per aliqua causa

ad episcopum pertinente hanc iniurias ad primum placitum quod dicitur
lanxhinge et appellare voluerit. ultimus ad diem dicte habeat ad hoc
viii mense[...] si tunc innocens iudicatus non fuit potest per episcopum
iudicari donec satisfecerit. Item si quis recepit clavem vel denarios ecclesie
contra voluntatem parochianorum. emendet episcopo iii. aliam regi. tertiam [...]
Item si augmentatur ecclesia de licencia episcopi si augmentatum fuerit maius
quam opus exigat tunc ex novo ecclesia consecrabitur. Item quando consecrata
est ecclesia prestebol nichil faciunt de [...] episcopi et parochiani
familiam habentes. Item nullus potest vendere vel [...] bona ecclesie
sine licencia episcopi et voluntate sacerdotis et parochianorum, nisi illa que
data fuerint specialiter ad ornatum ecclesie. illa enim possunt vendi per sacerdotem
et parochianos episcopo non quesito. Item predia data pro anima alicuius libere
possunt vendi. si heredes illa non redimerint infra annum. Si fur
aperto hostio intrat ecclesiam et aliquid abstulerit sacerdos ecclesie [...]
emendet iii marcas et non plus, quamvis sit furatum. Si vero fodiendo sub basem intraverit
[...] fur emendet iii marcas et non plus. [...] non imputabitur sacerdoti. Si vero furtum postea repertum fuerit tunc fur emendet
sacerdoti. iii marcas. cum ecclesie restitutum fuerit quod amisit. Si ecclesia
destruatur per incendium de candela que erat ante altare sacerdos emendet ecclesie
iii marcas. Si vero de candela que est in ecclesia emendet qui incendit. iii marcas.
Si vero [...] comburantur de [...]. sacerdos ecclesie iii marcas. et
iii marcas laicis. Si ornamenta [...] sacerdos et laicus innocentes, tunc
non plus. Si vero [...] sacerdos ecclesie emendet iii marcas
laicis defendet se cum xii laicis. que sunt sacerdos emendet ecclesie. et
Item si sacerdos libros et indumenta ad domum suam portaverit et
ibi perierint vel perierit quocumque modo sacerdos restituat ecclesie dampnum
dampnum [...] invadendo quod si amissa meliora non fuerunt
Item si campanarius sacerdos non denunciaverit episcopo quod lapis altaris
motus vel fractus est. emendet episcopo iii marcas. Item si casu campane [...] vel

campanarius mortuus fuerit non propter hoc non ipsi emdabit ei campanam
suggerunt. Item si parochiani contendunt de sacerdote ille optineat
in quem maior pars consentierit. Presbiter semper habitabit in
fundo ecclesie. Item si aliquis percussus fuerit in cimiterio absque
effusione sanguinis presbiter tunc libere sepeliat et in ecclesia
celebret. Si vero in ecclesia aliquis interfectus fuerit vel effusione
sanguinis percussus non debet sepeliri in cimiterio nec in ecclesia
ante reconciliacionem celebrari. Si vero cimiterium tantum non violatum
fuerit in ecclesia nichilominus potest sepeliri. Item si quis voluerit
in ecclesia sepeliri dabit ecclesie decem marcas ad ornatum et sacerdos omnia sua
iura perrequisita episcopo et eius officiali. Item si quis dederit ecclesie
unicum agrum vel vineam parvam pro sepultura vel aliorum sacerdos
ad usus suos habere debet. Donec ecclesia necesse habuit vendere
pro reparacione sua et non ulterius. Si datur fundus vel dimidium sacerdos
habeat ipse. Si datur ecclesie habeat ipsa. Si datur utrique inter se dividat
pensionem equaliter. Si locari debet sacerdos est propinquior. Si tamen
voluit dare sicut alius alter locetur illi qui plus offert. Item
pro unctione et sepultura in cimiterio sicut consuevit ab
antiquo hoc adiecto quod si quis elegit alibi sepulturam
solvat heres sacerdoti ac si sepultus esset secundum. Illi autem ad
quos funus transfertur dabit tamen sicut bene reputaverint. Sacerdos
alter non sepeliat funus nisi voluerit. Item si quis dederit ecclesie
rem alienam solvat heres quantum valet res illa si
defunctus non dedit plus quam dare voluit potuit secundum
leges. Item presbiter negligens tam baptizare infantem
quam inungere firmum requisitus emendat episcopo x. solidos et mi..
et x. actori nisi legittime fuerit impeditus. Inpedimenta sunt iiii.

·presbiterum· si vocatus fuerit ad episcopum· Secundum· si tunc visitat alium
infirmum· Tertium· si ipse infirmus est· Quartum si inceperat
canonem· [quintum] autem rusticus dicit ipsum nō impeditum· ipse sacerdos
se cum sex sacerdotibꝫ defendet· Item si unus petit baptismum
et alius corpus xp̄i, prius est baptizandus· Si autem unus petit corpus
xp̄i et alter ungi prius dabitur corpus xp̄i quam unctio· Item si hospes
moritur domesticus det sacerdoti de rebꝫ defuncti· iiii· sol'·

[illegible]

¶· Item si quis commanet firmarius suum in aliena parochia habens aliquod
domicilium soluet totas decimas ubi prata sunt secta· Si vero
vineam agrum vel pratum ibi soluet decimas sacerdoti· omnes
autem decimas soluet soluet ubi habet domicilium· Item si quis
habuit in tota parochia decima plaustrum· quod dicitur ablas
faciat decimas· Si minus habuit soluet sacerdoti· tydhalfpeny
ita quod solutus vel soluta soluet· viii· denar'· quartam autem
·sol'· siue plures siue pauciores habuerint infantes· Item
sacerdos decimabit de bonis patrimonialibꝫ et nō de fundo ecclesie·
Item si quis nō soluit decimas ante pascha vel alia debita· a
corpore xp̄i die pasche suspendatur· Si vero quis sacerdos vel laycus
interdicetur aliquem iniuste· et absque causa amonicione
erit interdictus tanto tempore sicut ille fuit quem interdixit
Item dabuntur sacerdoti in benedictione nubentium· pro candelis
·iiii· sol'· Et pro candelis post· ii· sol'· et offert mulier
quantum voluerit, post nuptias mulier nō tenetur offerre nisi
voluerit· Item istis diebꝫ maritus et uxor tenentur offerre

B 59 - 71v

et quibus in altari ponit. scilicet festis Pasche, dedicationis
Assumpcionis et Purificacionis, omnium sanctorum, decimarum.
In crastino omnium animarum post Michaelis primo, octo den.
Item sacerdos pro sumptu debet habere prima die vii^a et xxx^a
solidum et aleyvalargilt. Item si quis leserit sacerdotem portantem
corpus Christi ad infirmos emendabit vel legitimam
emendam. Episcopo tres marcas, tres regi et tantundem leso. Item
agni et edi non debent portari sacerdoti ante Iohannis
baptiste, nec porcelli, nec vituli antequam fuerint ix noctium.
Item si curatus recepta pecunia promiserit orare pro defuncto
ad annum, licet curatus moriatur infra annum, tamen lucrata est
pecunia. Item si quis clericus vel laycus residens in terra
ecclesie vel alius liberis et tantum seminat alia terra que
non est libera, si libera est maiora non facit pensacionem
regi. Si autem non libera maiora fuerit faciat plenam
pensacionem. Si autem equalia fuerint faciat dimidietatem.
Item si quis rapuit aliquid in ecclesia vel cimiterio excommunicatus
est ipso facto, et si non absolutus moriatur careat ecclesiastica
sepultura, et restituat possessori totum quod abstulit
et cum hoc emendat regi ix marcas, principi ix, episcopo
tres, quia ipse est tutor ecclesie. Item si quis steterit
ad annum in excommunicatione contumaciter pro regio

B 59 - 72r

mandatum scolabrum et ecclesiastica sepultura careat. Item nullus
potest ponere domos in cimiterio absque licencia episcopi et consensu
maioris partis pochianorum. Item si quis non plaustrave vide necessaria
pro fabrica ecclesie cius ut campanarium cum dat. n. ox. si quis autem
non fecerit sagaruska cum ad hoc vocatus fuerit emendet xx
et hoc possunt curatores ecclesie prosequi absque omni iudicio. Item debent
esse duo curatores ecclesie et tercius presbiter et quilibet eorum habeat unam
clavem et ipsi debent nulli concedere aliquid ecclesie nisi cum consilio et
voluntate pochianorum. quod si fecerint reddant ipsi ecclesie
quantum concesserint et satisfaccionem recipiant ab illo cui
concesserint. Ipsi eciam debent computare ecclesie annuatim. quolibet
anno uno die ante pascha et debita exigere quod si non fecerint
careant corpore xpisti in die pasche. Item omnia debita ecclesie
debent solui ante pascha in equalibus denariis sicut aliquis
recipiat. nec aliquid potest recipi in pignus pro debitis ecclesie
seu in pallis seu in aliis quibuscumque nisi aliquo pacto usque ad
diem ultra pascha. et qui non solvit ante pascha cito
careat corpore xpisti. Item siquis bizans extra pochiam
non solverit debitum ecclesie ante pascha mendicatur
portans claves curie que est in illa pochia frater
et perpulli et capellani qui dicitur crvozmagli
non solverit debitum ecclesie ante pascha mendicatur bona
illorum habens ad manus sive sit malsinaghp sive

siue villens siue collibus. Item si sacerdos dederit alicui corpus
xpi qui non soluerat debitum ecclesie ante pascha emendabit
epo. vaccas iiii. Item si sacerdos receperit furem debet eum
committere exactori. Qui si vocatus per sacerdotem infra
terminum non venerit potest eum dimittere impune. Et fur si habet
bona emendabit exactori et actori secundum leges et restituat
res furatas illi cui erant. Si autem non habet bona
exactor excoriat eum et non suspendat ex quo sacerdos
cepit eum.

De hereditate sacerdotum aliter est statutum quod heres
sacerdotis recipiet omnia bona ipso defuncto. Ita tamen quod
si moritur eo tempore seminandi finito quo epo pau
rabit tunc heres recipiet bona mobilia et segetes
cum colectas cum non et episcopum paruabit et debitum soluet
et legata heres et recipiet omnia que lucratus est
sacerdos ante mortem que vero post mortem eius acciderit
hec leuabit successor. Item heres nichil deferet
de fundo ecclesie antequam epo de paruatione fuit
satisfactum et si satisfacere noluerit iudicetur
per episcopum. Si sacerdos moritur anno quo episcopus
non debet paruari heres recipiet segetes et
omnia alia bona.

De decimis autem quando episcopus non procurabit taliter est
statutum quod stantes in agris vel in parochia habeat
successor. collectas vero in area cum annona sacerdotis
habeat heres. Item si habet collectas ad ecclesiam
quam quidquid ipse levaverat de pensione ante mortem
habeat heres. quidquid autem restat habeat successor.
Item si sacerdos moritur ante pascha quidquid recipiat
de denariis qui dicuntur husgiphe habeat heres
quidquid autem restat habeat successor. Si vero moritur post
pascha impleto officio paschali. tunc heres tamen
restancia quam levata. Item si sacerdos seminata ose
siliginem hyemalem in autumpno antequam seminatur
in vere moriatur solet successor herenti fvslon et
ipse habeat siligenem seminatam. Si vero post
seminacionem in vere moritur recipiet heres
siligenem sicut alias segetes. Si vero sacerdos
moritur anno quo debet episcopum procurare pro fra
seminata per defunctum et postea seminat successor
si equaliter seminaverunt equaliter episcopum procurabunt
Si vero non equaliter qui plus seminaverit plus
solvat. Si autem sacerdos moritur anno quo episcopus
debet procurari antequam aliquid seminaverit successor

Epm̄ localit̄ p̄uuabit. De feno aūt talis est statutum q'd q'd an̄ mortem sacerdotis allatū est in acervū et collectum in cumulos quos vocāt stak. ut falkastrum habeat heres. postea v° nō falkastra habeat successor. Si sacerdos decesserit inventarium et nō soluerit an̄ mortē tūc soluat heres et cū hoc emenda facta ad mensam sacerdotis. Item si sacerdos de licencia epi de una ecclia transit ad aliam tūc habeat segetes et decimas et omnes obvenciones collectas et leuatas et successor nō leuatas. hec autem q'si transiens recipit decimas in ecclia ad quā transit relinquet et decimas in ecclia de qua transit collectas et nō collectas. Item si sacerdotes permutant adinvicē ecclias quilibet habeat segetes suas et de decimis similiter quilibet leuaverit. Et sciendū est q'd si sacerdos gravi [illegible] debitum suū ut sponte de licencia epi ante natale dn̄i dimiserit ecclesiam suam relinquet successori totam decimā. Si vero post natal(e) habeat ipse medietatem successor cū eo collecta et apporta fuit quando sacerdos recesserit sive non. —

De decima capitali de communi consensu episcopi cleri legisperitorum et
laicorum taliter est statutum quod quilibet de cetero faciet decimas
capitales post nuptias, nisi solus ille qui nichil recepit
post patrem vel matrem tal. .n. cum uxorem duxerit infra
.xxx. dierum a die nuptiarum decimabit catalla et nichil recipiens post
patrem vel matrem ex lapsus fuerit in peccatum pro quo publice
penitebit, confessione infancium excepta infra .xxx. dierum
.a. die qua conuictus fuerit decimabit. Item qui hereditat
patrem vel matrem per quod plures hereditates non debet
decimare infra .xxx. dierum a die obitus patris vel matris
cum vir cum mulier infimus vnius noctis decimas solu-
erint capitales et de omnibus bonis que quis hereditauit
pro anima decimabit. de bonis autem ante hereditatem
propriam acquisitis nichil decimabit. Item patre
decedente filio vel filie matrimonium contrahentibus sui
qui dicuntur hemgiafft et postea moriatur ipsa vel mater
talis filius vel filia tamen decimabit de bonis sub-
ditis quantum quilibet alius qui viuente patre vel matre
matrimonium non contraxerit vel etiam sibi reportabit de
hereditatem diuidendam et postea inventos;
de plenaria reportacione omnis partem decimabit
rem in quo diuisit hereditatem vel aliquis de he

hereditate accedendo subiacent ut bona de loco quo fuit
de alterius patris vel matris ad alium locum transtulerit
utrumque sed capital(ia) soluta fuerit annis xvi. sat annal(ia)
Dacus. Item si quis Dacus/Norwegus vel alamannus suevus vel ostgotus
vel alias undique veniens habitaverit in Vestgocia per
tres annos statim illis fructus decimabit. Si pone
talis alienigena solvisse [illegible] de [illegible] ante adventum [illegible]
[illegible] non solvit decimas capitales et postea veniens
[illegible] [illegible] [illegible] habitaverit [illegible] per triennium
completo [illegible] tempore quo fuerat [illegible] decimabit
Item si quis hereditabit bona in aliena parochia [illegible]
[illegible] de illis [illegible] decimabit. Item nullus decimat
de eodem denarius nisi semel nisi ecclesiam
[illegible] consecrari contingat [illegible] anno decimabit
[illegible] [illegible] post patrem vel matrem
[illegible] [illegible] anno proxima ante consecrationem
ecclesie. Si autem in x(?) anno ante con
secrationem ecclesie decimaverit per consecratione
nichil solvit. Si longius tempus quam
decennium [illegible] tempore quo quis decimabit
[illegible] fuit tunc per consecratione decimabit
[illegible] decimari non solvere nisi semel —

nisi lapsi fuerint in peccatum . . . quo debetur puplica
penitencia . . . annus qua ecclesia consecratur pro confes-
sione tamen infancium non decimabitur. Qui autem inhabitant
predia communia in quibus filius succedit patri licet
vocentur almenningxkarlar decimabunt tamen sicut
alii rustici. Item omnibus que quis possidet die mortis
debet decimari non soluta et tradita fuerint alii ante
mortem pro debitis vel alio modo vel assignata alii per
modum qui dicitur vingiæf licet sint in fundo
Item de denariis qui dicuntur hiraighn paningar
talis est statutum quod si infantes succedunt patri
vel matri in plenis sex marchis quibus infans
singulariter soluet de parte sua illos denarios . quod
si in minori successerint soluant unicos . x . [illegible]
denarios omnes simul et debent solui cum prima
hereditate quam quis recipit et non debent solui
nisi semel . Et illos diuidant inter se episcopus
et sacerdos equaliter . Ecclesia autem de illis
nichil recipit . Item si quis plures
curias hereditauerit de omnibus illis faciet
decimas capitales . illi autem [illegible] dem
ex illa in qua defunctus residebat tempore personali-

Item si quis dederit filiis pueris suis bona mobilia de quibus decimabantur mortuo patre vivit de illis in quibus sustentantur filii legittimi. Item si aliqua fuerit alicui curia cum bonis mobilibus de illis decimabitur.

Amen dico vobis nisi habundaverit iusticia vestra plus quam

Cum mea me mater gravida gestaret in alvo
Quid pareret fertur consuluisse deos
Phebus ait puer est · mas · femina · Iuno neutrum ·
Et cum sum natus · hermafroditus eram ·
Querenti letum dea sic ait occidit armis ·
Mars cruce · Phebus · aqua · sors rata quaeque fuit ·
Arbor obumbrat aquas · ascendo labitur ensis ·
Quem tuleram mecum · labor et ipse super ·
Pes hesit ramis · caput incidit amne tulique ·
Femina mas neutrum · flumina tela crucem ·

· Hec est vera confessio

Confiteor tibi pater domine celi et terre tibi que bone et benignissime Ihesu · una cum spiritu sancto coram istis sanctis tuis · et coram presenti altari tuo · quia in peccatis conceptus sum · et in peccatis post baptismum usque ad hanc horam sum conversatus · Confiteor etiam quia peccavi nimis in superbia · tam in invisibili · quam visibili · in vana gloria ·

Est oriens stella in oriente · est oriens stella
ostendit tyrannis · in occidente vesper · est plaga meridiana
Anatholes disis arcthos mesembrios · est septentrio
Ex quibus partibus nomen habet Adam ·

in excellentia · tam ceterorum · quam vestium · et omnium actuum meorum · in mundicia ·
in odio · in avaritia · tam honoris quam pecunie · In ira · In
invidia · in variis ingluvie · In commessationibus · In ebrietatibus ·
In fabulis ociosis · In osculis · et in amplexibus immundis ·
In luxuria sodomitica · In femoribus · et in genitalibus meis ·
et in omni genere fornicationis · In adulterio quod et ipse feci · et
aliis facientibus consensi · In sacrilegiis · In periuriis · In
fide · spe · karitate · In accipiendo corpore et sanguine ·
semper indigne · In exultationibus et adulationibus malignis ·
In ignorantia · In negligentia · In correptionibus · In
dandis · et accipiendis muneribus · et usuris · In placitationibus ·
In dispensandis rebus ecclesiasticis · In subtrahendo elemosinis ·
In pauperibus exasperatis · In ospitalibus et receptionibus pauperum ·
In despectione propinquorum · In applicatione proximi · in commissis ·
non visitando infirmos · secundum evangelicum preceptum ·
et in carcere positos · non sepeliendo mortuos · non
vestiendo pauperes · non recreando esurientes · non
potando sitientes · Sollempnitatibus sanctorum et dominicis · ac
festis diebus honorem debitum et celebrationem non implendo ·
sobrie et caste in eis vivendo · consentiendo suadentibus in
in malo potius quam adiuvando penitentibus · Clamores
pauperum leviter ac misericorditer audiendo · Propinquis
ac proximis verbis et obprobriis detrahendo et blasphemando ·

Vel [illegible] pacius [illegible] in [illegible]
[illegible] se [illegible] in vestitu
[illegible] flamma famis [illegible]
[illegible] lingua nostra

amicis et benefactoribus meis fidem non servando · debita obsequia
non recipiendo · malum et peccatum committendo conscientia in
munda retinendo · In ecclesiam superbe intrando · stando ·
sedendo · egrediendo · ociosis fabulis · ac superfluis eloquiis
colloquiis in ea cum aliis insistendo · ~~vasa sacra et mini~~
~~sterium dei polluta [...] et manibus immundis tangendo~~
oracionem et psalmodiam · et officium divinum negligenter in
ecclesia dei faciendo et audiendo · In cogitacionibus pessimis ·
In meditacionibus perversis · In aspectibus falsis · In inven
cionibus variis · In consensu malo · et consilio iniquo · In concu
piscencia carnali · In delectacione ac pollucione immunda ·
In verbis ociosis superfluis ac luxuriosis atque contumeliosis ·
In mendaciis · In falsitatibus · In iuramentis multimodis
et diversis · In detraccionibus assiduis · In rixis ac discordiis
seminandis · Irrisionibus · In ociositate · In maligni
tate · In susurracione · In vana gloria et vana leticia · In
murmuracione · In blasphemiis · In comminacionibus · In
cachinnis · In supplantacionibus · In maledictis · In conviciis ·
In stultiloquiis · In turpiloquiis · In insultacionibus · In dissimu
lacione · In vigiliis in [...] deo contrariis · In transgressione
preceptorum dei · In negligencia propositi mei · In dilectione dei et
proximi · In visu · auditu · gustu · odoratu · et tactu ·
superfluis et immundo · In omnibus modis · cogitacione · locucione
voluntate et actione · Peccavi [...] · In [...] et in alio ·

vicijs quibuscumque · humana fragilitas contra deum et creaturam
suam · aut cogitando · aut loquendo · aut operando · aut delectan-
do · aut concupiscendo peccare potest · In omnibus me peccasse
et in conspectu domini super omnes homines reum esse · cognosco ·
et confiteor · Et ideo deprecor vos omnes sancti angeli dei · et
omnes sancti · In quorum conspectu hec omnia confessus sum · Ut
testes mihi sitis in die iudicii · contra diabolum hostem et inimicum
humani generis · hec omnia me confessum fuisse · Ut enim
non gaudeat de me inimicus meus et non glorietur adversum me
in die iudicii · dicens peccata mea et scelera mea tacuisse
et confessum fuisse · Sed sit gaudium in celo de me sicut dixit
dominus in evangelio · De uno peccatore penitenciam agente ·
Obnixe quoque deprecor te sacerdos dei · ut intervenias pro me et pro
peccatis meis ad dominum deum nostrum · quatenus de hiis et de omnibus
aliis excessibus veniam et indulgenciam per merita et intercessionem
omnium sanctorum assequi merear · Amen

· Non valet hec penna dicit qui scribere nescit ·

Venit · o · filius hominis querere et salvum facere quod perierat [illegible]
[illegible] quere te · vel pure pro te · veni quidem per humilitatem per
baptismum cui necesse non erat baptizari · veni querere te per mortem
et per crucem et per [illegible] misericordiam [illegible] fugere [illegible] [illegible] ab
[illegible] te a facie [illegible] · [illegible] absconditus [illegible] pone
mortuus es · [illegible] te [illegible] mortem [illegible] fugere per penitenciam
[illegible] invenias illum qui venit querere te hodie ·

B 59 - 77v

[illegible] in [illegible] paro [illegible]

[illegible] breuis [illegible] praedicta [illegible]

[illegible] perpetuo [illegible] esse

[illegible]

[illegible]

[illegible] post [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] salome [illegible] mater

[illegible] maria

[illegible]

[illegible] maria

[illegible] joseph [illegible] maria

[illegible] mater

[illegible]

[illegible]

[illegible] mater

[illegible]

[illegible]

balk / ællr bryter þorp. ællr quæsti [illegible] þem skoghe sum han a tigti j all þæssum mal [illegible]
sin mannær af næmpd. Vm þy maal til hæræz næmpdene ligia [illegible]
[illegible]firþer oc quinnafriþer kirkiufriþer oc þingsfriþer [illegible] [illegible]
[illegible] landvoten sin gær a grip ok gæzl sat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
man æn þæn [illegible] gioræ. byr skiold innir þengbrækkan / [illegible] maþer [illegible]
[illegible] man leghe til at [illegible] man sin [illegible] ko / ællr bon [illegible] ællr bondær [illegible]
all [illegible] all [illegible] mall oc þr ligia til hæræz [illegible] næmpdinnæ / [illegible] maþer [illegible]
at manni þem laghwnnin gær [illegible] at [illegible] [illegible] [illegible] lukum bøte [illegible]
[illegible] mr / at þrythum stander bonde gen meþ vapnum ok [illegible] oc vil egh [illegible]
bøter fram [illegible]. þa skal bondæ kallæ mæþan vp [illegible] gør han [illegible] [illegible]
man. þa ær þæt [illegible] tuæggilt. oc [illegible]. þr han faar. huat þæt ær. huat þæt ær [illegible]
[illegible]. ællr barn // Rættæræ balke [illegible]
[illegible] rættaræ ær sua [illegible]. rættæri skal j [illegible] [illegible] oc skal [illegible]
[illegible] mannum kost sæliæ. ællr til annars rættæræ / vil egh þæn sæliæ sinn man [illegible]
[illegible] til þa bøte þre mr / enær konunge [illegible] þem [illegible] ær. [illegible] skal j til [illegible]
[illegible] [illegible] oc [illegible] [illegible] oc siþan skal [illegible] hanum kost
ællr til [illegible] rættær han / vil han [illegible] sæliæ ællr [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mr tua konunge oc tuar hæraþe oc tuar [illegible] manni [illegible] skal
[illegible] tuær [illegible] sander oc tuær [illegible]. oc [illegible] [illegible] [illegible] annan [illegible]
[illegible] skal [illegible] sinn hæraþi rættæræ [illegible]. þen bondan [illegible]
[illegible] þre mr / huar sum egh vil rættaræ [illegible] / ællr [illegible]
[illegible] skipan. bøte atta [illegible]. [illegible] þem [illegible] a [illegible] oc
[illegible] manni. oc þæn han [illegible] rættær til [illegible] [illegible] manni at [illegible]
[illegible] vill egh rættæræ han. / oc egh sæliæ hanum kost / ællr [illegible] han þem [illegible] ær han [illegible]
[illegible] til / at han vilde egh hanom kost sæliæ / þa skal [illegible] næmpdin þem [illegible]
[illegible] / sua vist sum [illegible] mæn [illegible] sin [illegible] / ællr [illegible] man
af hæraþino þa han [illegible] [illegible] at han [illegible] af [illegible] þera kost at [illegible]
[illegible] skulu [illegible] manni kost / þer skulu sæliæ sum [illegible] [illegible]
[illegible] vtan noþor vili [illegible] sæliæ þen tima ingin [illegible] rættæri til hans
[illegible] þæn sæliæ sum [illegible] [illegible] han sua [illegible] at egh [illegible] [illegible] / [illegible]
sua varþer at noþor [illegible] ællr annat noþor þæt sum [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] / þa bøte [illegible] mr / enær konunge [illegible] hæraþi [illegible] þem [illegible]
giort

[illegible] que [illegible] debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] quodlibet [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] / [illegible] si non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] super hoc purget se cum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] impeditus fuerit [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] et suo [illegible] vt [illegible]

[illegible] quilibet dicit [illegible] Item si quis legitime [illegible]
[illegible] debet [illegible] solvere [illegible] parochiam de [illegible] emendet episcopo [illegible]
[illegible] sepeliverit parochiam de [illegible] ecclesia aliam vel [illegible] pertinet [illegible]
[illegible] sepultione [illegible] v marcas [illegible] ecclesie aliam regi [illegible] pertinet [illegible]
[illegible] regi [illegible] marcas [illegible] et ix [illegible] Item si quis legitime [illegible]
[illegible] [illegible] comedendo vel fregerit aliquem diem qui [illegible]
[illegible] emendet episcopo iij marcas et [illegible] residuum quod [illegible]
[illegible] adventus usque ad octavam epiphanie vel lex usque ad [illegible]
[illegible] dies vel [illegible] emendet episcopo [illegible] solidos [illegible] regi [illegible]
[illegible] voluntarie [illegible] vel non [illegible] voluerit [illegible]
[illegible] alienis vel in [illegible] quas [illegible] voluerit aliquis de [illegible]
[illegible] aliquem a vigilia nativitatis domini usque ad octavam epiphanie vel [illegible]
[illegible] domini usque ad noctem diei pasche emendet episcopo xij [illegible]
[illegible] aliquem a summo mane usque ad noctem in die [illegible]
[illegible] emendet episcopo iij marcas Item pro [illegible] ecclesie [illegible] alterius similiter [illegible]
[illegible] [illegible] et talentum [illegible] de parochiam [illegible]
[illegible] solidos [illegible] vi marcas [illegible] ecclesia [illegible] vel altari [illegible]
[illegible] Item [illegible] debet et dimidium talentum [illegible]
[illegible] iij marcas de ecclesia [illegible] pro [illegible]
[illegible] debet [illegible] post iij [illegible] parochiam [illegible]
[illegible] [illegible] aliquem in ecclesia emendet episcopo ix marcas [illegible] exulabit donec [illegible]
[illegible] [illegible] habebit [illegible] xl marcas Si vero [illegible] iij marcas Si vero [illegible]
[illegible] [illegible] vii [illegible] in cimiterio non [illegible] sepeliri legitime
[illegible] emendabit episcopo iij marcas parochiam pro medietate xii [illegible] pro [illegible] vi [illegible] Item
[illegible] non [illegible] visitaverit infirmos in parochia [illegible] sacerdos emendet episcopo xii [illegible]
[illegible] Item [illegible] sacerdos debet [illegible] ecclesie non solvit [illegible] paschalia [illegible]
[illegible] episcopo Item [illegible] clericus vel religiosus [illegible] debet episcopo iij marcas [illegible]
[illegible] emendet episcopo iij marcas [illegible]
[illegible] pro [illegible] [illegible] si quis [illegible] consanguineam [illegible]
[illegible] [illegible] emendet episcopo iij marcas et [illegible] pro quolibet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et quarto [illegible]
[illegible] hec [illegible] dicitur Fyrnavark filiez [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ypdeg vel filia [illegible]

C

Om Östgiötha rånmärken p. 80. et 87.

Biskop Bryniulfs bref p. 82.

Östgöta Kyrkiör p. 86.

Östgöta Allmänningar p. 90.

Om arfsvalåt p. 91.

Hwad en domare ägha skal p. 92.

Östgöta Lagmän p. 96. init. 103.

Christna Konungar i Sw. p. 100.

K. Magni Ladel: Stadga p. 114.

B 59

B 59

pag 21 uppslagen

B 59

B 59

B 59

B 59

B 59

B 59